

KONDA

7 Haziran

Sandık ve Seçmen Analizi

18 Haziran 2015

KONDA

ARAŞTIRMA VE DANIŞMANLIK

İÇİNDEKİLER

1. SUNUŞ.....	3
2. SANDIK SONUÇLARI	4
2.1. Seçimlere Katılım Oranları	10
2.2. Bölgelere Göre Oy Dağılımları	12
2.3. Bölgelerde Katılım Oranları ve Oy Oranları Arasındaki İlişki.....	15
2.4. Büyükşehirler ve İller	20
2.5. İlçe Bazında Dağılım	25
2.6. Siyasi Rekabet	30
3. İLÇELERDE PARTİLERİN PERFORMANSLARI	36
4. 2011'DEN 2015'E PARTİLER ARASI OY KAYMALARI	48
4.1. Özet	48
4.2. HDP'nin En Çok Oy Aldığı 10 İl ve Toplam HDP Oyu	49
4.3. 2011-2015 Oy Kaymaları	51
4.4. Oy Oranı Değişimleri	53
4.5. Oy Miktarı Değişimleri	54
4.6. Oy Sayısı Değişimleri (Ak Parti / Ak Parti-dışı).....	56
4.7. Yöntem	58
5. SEÇMENLERİN DEMOGRAFİK PROFİLİ	59
5.1. Barometre Siyasi Tercih Bulguları	59
5.2. Temel Demografi	60
5.3. Hayat Tarzı	72
6. FARKLI PROFİLLERDE SİYASİ TERCİH DEĞİŞİMİ	78
6.1. Eğitim Seviyesi	78
6.2. Gelir Seviyesi.....	80
6.3. Çalışanlar ve Çalışmayanlar	82
6.4. Dindarlık Seviyesi	85
6.5. Etnik Kimlik	87
6.6. Mezhep.....	89
6.7. Haber Takip Edilen Televizyon Kanalı	90
6.8. Kalabalıkların Akli	95
7. ARAŞTIRMANIN KÜNYESİ.....	100
7.1. Seçmen Profili İçin Kullanılan Örneklem	100
8. TERİMLER SÖZLÜĞÜ.....	102
8.1. Terimlerin Kaynağı Olan Soru ve Veriler	103

1. SUNUŞ

KONDA olarak 2010 yılının Mart ayında KONDA Barometresi adını verdiğimiz siyasal ve toplumsal araştırmalar dizisine başladık ve her ay düzenli olarak araştırma yapmaya ve abonelerimizle paylaşmaya devam ettik. 7 Haziran seçimlerinden bir hafta önce saha çalışmasını yaptığımız Haziran'15 Barometresi ile bu dizinin 55. araştırmasını yapmış ve sadece bu araştırma dizisi için Türkiye genelinde 150 binden fazla insanla görüşmüş olduk.

Barometre araştırmaları için her ayın başında Türkiye'deki 18 yaş üstündeki seçmen nüfusu temsil eden bir örnekleme, yaklaşık 3000 kişiyle hanelerinde yüzyüze görüşmeler yapıyor ve analizlerimiz sonucunda oluşturduğumuz raporu ayın sonunda Barometre sistemine dahil olan abonelerimize gönderiyoruz.

Barometre araştırmaları, sürekli olarak ölçtüğümüz demografi ve siyasi tercihler dışında, halkın güncel siyasi olaylara tepkilerini ölçmeye yönelik sorular, sıklıkla akademisyenlerle işbirliği kurarak yaptığımız toplumun karakterini anlamaya yönelik toplumsal temalar ve zaman içindeki değişimleri tespit etme amacı taşıyan ve kutuplaşma, memnuniyet ve moral gibi konuları ele alan endeksler içeriyor.

Bu araştırma dizisi kapsamında Haziran'15 Barometresi için yaptığımız araştırmanın seçim bulguları, 7 Haziran'da yapılan Genel Milletvekili Seçiminin sonuçlarına yakın çıkmıştır. Bu durum, araştırma bulgularını seçimin sandık sonuçlarıyla beraber analiz etme, seçmenlerin profillerini ve davranışlarını ortaya koyma fırsatı sağlıyor.

	Haziran'15 Barometresi (30 Mayıs)	7 Haziran Genel Seçim Yurt İçi Seçim sonucu
Ak Parti	41,0	40,7
CHP	27,8	25,1
MHP	14,8	16,5
HDP	12,6	13,0
Diğer partiler	3,8	4,8
Toplam	100	100

Bu raporda 7 Haziran Genel Seçiminin sandık sonuçları farklı farklı açılardan ele alınarak analiz edilmiş ve sandık sonuçlarını anlamlandırmaya yarayabilecek olan ve KONDA bulgularına dayanan seçmen profilleri ile seçmen profillerindeki siyasi tercih değişimlerine de yer verilmiştir. Hem Prof. Dr. Murat Güvenç ve Ebru Şener'in ilçe düzeyinde partilerin performansını gösteren haritaları, hem de Çilek Ağacı ekibinin ekolojik çıkarım yöntemine dayanan oy kaymasına yönelik analizi sayesinde sandık sonuçları kapsamlı şekilde ele alınmıştır.

İlginize sunarız,

KONDA Araştırma ve Danışmanlık

2. SANDIK SONUÇLARI

Bu bölümde 7 Haziran Genel Seçimlerinin sonuçlarını analiz ediyoruz. Analiz önceki seçimlerle karşılaştırma, katılım oranları, bölge, il ve ilçelere göre dağılımlar, yerleşim türlerine göre karşılaştırma gibi farklı bölümler içeriyor.

ÖNEMLİ NOT: Bu bölümde 7 Haziran 2015 yerel seçimlerine ilişkin analizler, seçimden sonra haber ajanslarından paylaşılan veriler temel alınarak hazırlanmıştır. Dolayısıyla bazı rakamlar, kesin sonuçlardan küsurat mertebesinde farklı olabilir. Ancak, genel eğilimleri mercek altına alan KONDA analizleri açısından önemli bir fark üretmemektedir.

7 Haziran 2015 tarihinde gerçekleştirilen genel seçimler toplumun her kesimi – gerek sıradan vatandaş gerekse işi siyaset olanlar – için oldukça karmaşık bir süreçti. Seçimlere giden süreçte siyasetin dili yine toplumsal kutuplaşma üzerine kurulmuş olmasına rağmen, vatandaşlar sandıktaki tercihleri ile siyasi partilere uzlaşma çağrısı yaptı. Başka bir deyişle, KONDA olarak yakın zamanda *kalabalıkların akli* diye tanımladığımız toplumsal davranış mekanizması, önümüzdeki dönemde siyasetçiler için kutuplaşmayı ve siyasi güçte orantısızlığı değil ortaklaşmayı ve siyasi güçte paylaşımı zorunlu kılan oldukça net bir meclis tablosu ortaya çıkardı. Bu seçimlerden akılda en fazla kalacak meseleler ise; seçimlere giden süreçte Cumhurbaşkanı'nın tarafsızlığını yitirmesi ve medyanın bir kısmı tarafından bunun görünmemesi, partiler arasında siyasi rekabetin eşit olmayan şartlarda gerçekleşmesi ve HDP'nin yüzde 10 barajını aşip aşmayacağı tartışması olurken seçimlerin ardından en fazla tartışılan konular koalisyon veya erken seçim olup olmayacağı ve HDP'nin oylarının ne kadarının CHP'li seçmenin emanet oyları olduğu oldu. Bu bölümde seçim sonuçlarına kafa yoracağız ve bu meseleleri veriye dayalı tespitlerle aydınlatmaya çalışacağız.

Aşağıdaki ilk tabloda son üç seçimde seçmen sayısının ve partilerin aldığı toplam oy sayısını karşılaştırmalı olarak görebilirsiniz.

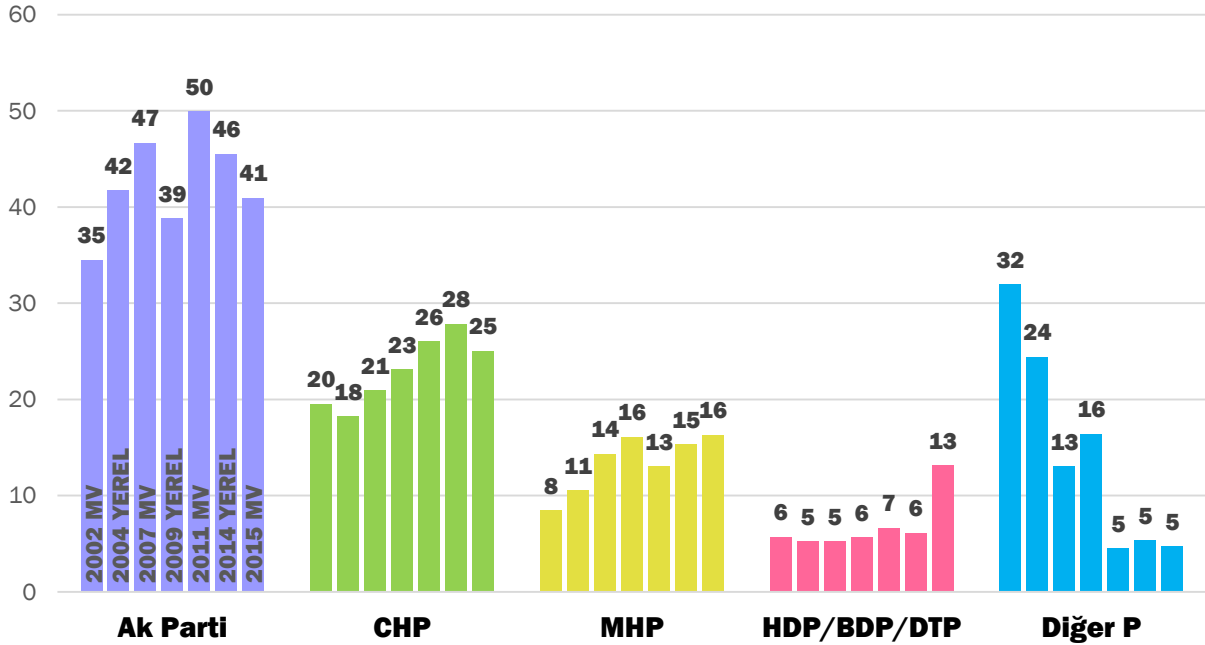
	2015 Genel Seçim*	2014 Yerel Seçimler	2011 Genel Seçimler
Seçmen (milyon)	56,6	52,7	52,8
Kullanılan Oy	47,5	46,9	43,9
Geçerli Oy	46,2	45,1	42,9
AK Parti	18,6	20,5	21,3
CHP	11,5	12,5	11,1
MHP	7,5	6,9	5,5
HDP/BDP	6	2,7	2
Diğer	2,3	2,4	2,4

* Yüksek Seçim Kurulu'nun yayınladığı geçici sonuçlara göre yurtdışı toplam seçmen

Ak Parti 2002 yılının Kasım ayında gerçekleşen milletvekili seçimleri ile iktidara geldi ve o günden bu yana ülkede gerçekleşen tüm seçimlerde büyük farkla birinci parti olarak karşımıza çıkıyor. Aşağıdaki grafik, 2002 seçimleri de dâhil olmak üzere 13 yıldır gerçekleşen seçimlerde partilerin aldığı oy oranlarını göstermektedir.

Seçim sonuçları: 13 yılda 7 sandık

7 Haziran 2015 seçimleri pek çok açıdan ilginç sonuçlar üretti. Bir taraftan, Ak Parti'nin ilk iktidara geldiği 2002 yılından beri Türkiye siyasetine hâkim olan genel eğilimden büyük bir sapma olmadı; siyasi rekabetsizlik küçük partileri ufaltmaya ve siyaseten etkisiz kılmaya devam etti. Daha önce BDP'nin bağımsız milletvekilleri ile toplamda dört parti arasında paylaşılan siyasi arena, son seçimlerinde HDP ile iyice bu dört parti arasında konsolide oldu. Bundan önce genel gözlemlerimize dayanarak, belki biraz çekinerek söylediğimiz, Türkiye siyasetinde dört farklı kimlik siyasetinden beslenen dört temel siyasi partinin varlığını sürdürebileceği yönündeki savımızı seçim sonuçları ile somutlaşmış oldu.

KONDA Barometresi raporlarında sürekli olarak belirttiğimiz bir analizi bu grafiğe bakarak bir kez daha yinelemekte fayda var; 2014 Yerel Seçimleri öncesinde 12 sene boyunca Ak Parti oyunu arttırırken, meclis dışındaki diğer küçük partilerin oyu sürekli ve dramatik bir şekilde azaldı. 2002-2014 arasında küçük ve çoğunluğu sağ politika sahibi olan partiler, oylarını iktidar partisi içinde kaybetmişlerdir. Zaman içinde aşama aşama gerçekleşen bu eğilim, alternatif siyasal eğilimlerin temsiliyetinin azalmasına ve neticede siyasi rekabetin yok olma noktasına gelmesine neden olmuştur. 1980 darbesi sonrası siyasi sistemimize giren yüzde 10'luk seçim barajı ise özellikle bu konuda etkin rol oynamıştır. 7 Haziran 2015 seçimlerine baktığımızda da diğer sağ partilerin toplam oranında yine bir düşüş görüyoruz. Ancak bu sefer öyle görünüyor ki bu düşüş belki de ilk defa AK Parti lehine gerçekleşmedi. Hepimizin bildiği üzere AK Parti'nin kendisi de büyük ölçüde oy kaybetti.

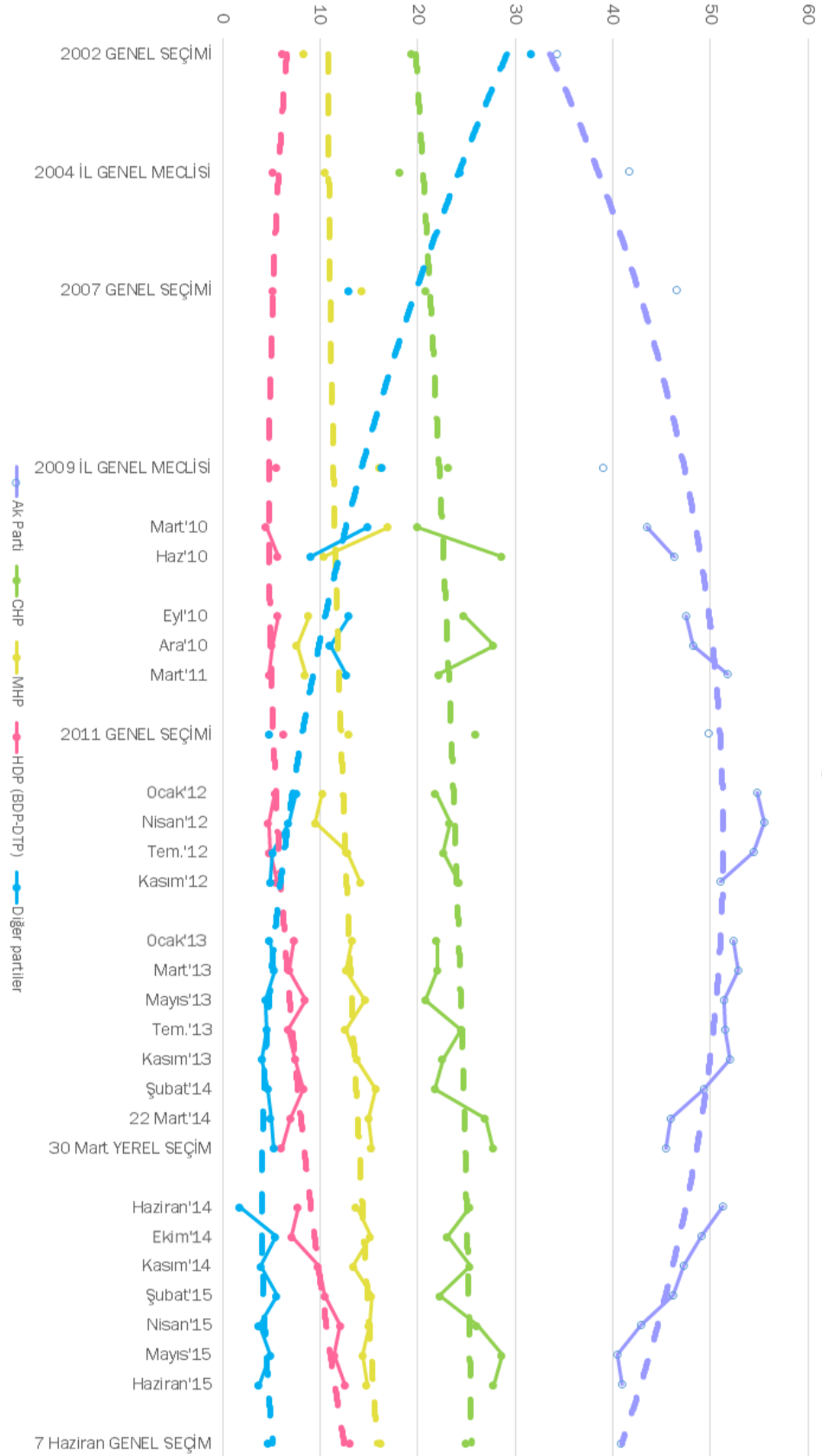
CHY'ye oy veren seçmen sayısı sabit kaldı

CHP de 7 Haziran 2015 seçimlerine kadar az da olsa istikrarlı bir şekilde oyların artıran ana muhalefet partisiydi. CHP yukarıda bahsettiğimiz siyasi rekabetsizlik ortamında ikinci sırada, ancak hâlâ Ak Parti'nin oldukça gerisinde yer alıyor. 12 yıldır en yüksek oyunu 30 Mart yerel seçimlerinde almış gözükken CHP'nin son genel seçimlerde, yani 2011 Genel Seçimlerinde aldığı oy oranının altına indiğini görüyoruz. Burada ilginç olan bir nokta ise, her ne kadar hem Türkiye nüfusu hem de seçmen sayısı artmış olursa olsun, CHP'ye oy veren toplam seçmen sayısının neredeyse sabit kaldığıdır. Bu yüzden oy oranındaki düşüş aslında CHP'nin seçmen kaybetmesinden değil, nüfus ve seçmen artışına rağmen, bu partinin kendine yeni seçmen kazandıramayışından kaynaklanıyor. Örneğin raporumuzun sonraki sayfalarında da altını çizdiğimiz üzere 2011 Genel Seçimlerine kıyasla CHP Ankara'da sadece yeni 8007 seçmenden oy olabilmış; önemli büyük şehirlerden olan Adana'da 6099 oy, Konya'da ise 79 oy kaybetmiş. Kısacası CHP bu üç büyük metropol alanında yerinde saymış. Hatay, Edirne, Çanakkale gibi diğer daha küçük ama nüfus olarak önemli illerde ise nüfusu 5000'den fazla artmamış. Buradan da CHP'ye oy verenlerin oranında değişim olsa dahi, aslında CHP seçmenin bütün partiler arasında en kemikleşmiş seçmen olduğu savı da desteklenmiş oluyor. Bu karşılaştırmayı 2015 ve 2011 Genel Seçimleri arasında yapmamızın – yani 2014 Yerel Seçimlerini dikkate almayışımızın nedeni – yerel seçimlerin seçmen davranışı olarak genel seçimlerden çok daha farklı temellere oturuyor olması. Yerel unsurların sözkonusu olduğu mikro düzeyde dinamikler devreye giriyor ve en azından bölgesel olarak beklenmedik sonuçlar ortaya çıkabiliyor. Bu yüzden de 2015 Genel Seçimlerini 2011 Genel Seçimleri ile karşılaştırmak, kemikleşmiş seçmeni bulmak açısından daha sağlıklı bir veri sağlayacaktır.

2015 seçimlerine kadar CHP'nin ve MHP'nin oy artışı genel olarak baktığımızda ilk üç partinin arasındaki alışverişten değil, yukarıda bahsettiğimiz küçük partilerin oylarının erimesinden kaynaklanıyordu. Ancak AK Parti'nin seçmen kaybettiği ve CHP'nin deyim yerindeyse yerinde saydığı bir seçimde daha farklı dinamiklerin sözkonusu olmuş olduğunu anlamak hiç de güç olmuyor. Öyle görünüyor ki CHP'nin yeni seçmen kazanamadığı bu son seçimde AK Parti milliyetçi oylarını Anadolu'da MHP'ye, Kürt bölgelerindeki oylarını ise HDP'ye kaybetmiş. İlerideki sayfalarda da göreceğiniz üzere AK Parti'nin metropol bölgelerinde kaybettiği oylar ise HDP'nin lehine olmuş. MHP'nin büyükşehir ve metropol alanlarında seçmen sayısının artışı ile oy artışı arasında ise bir bağıntı bulunmuyor.

'Emanet oy' gerçekten var mı?

Seçimde şüphesiz beklentilerini gerçekleştirebilen parti HDP oldu. Seçim sonrasındaki dönemde üzerine en fazla yazılan konulardan biri ise HDP'nin barajı aşmasını sağlayan unsurun CHP seçmeninin stratejik davranarak HDP'ye "emanet oy" verip vermemesi oldu. Ancak, genel olarak CHP seçmen sayısının – anlamlı bir artmadan ya da azalmadan ziyade – yerinde sayması/ değişmemesi bu iddiayı ilk bakışta temelsiz kılıyor görünüyor. İlerideki sayfalarda HDP'nin oy oranlarına ve toplam oy sayısına etraflıca bakacağız ve bu olasılığın üzerinden tekrar geçeceğiz.

Önceki sayfadaki grafik 2002 yılından beri gerçekleşen 7 seçimin sonuçlarını ve KONDA Barometresi'nin ölçümlerini bir arada göstermektedir. Grafikte görülen kalın ve kesik çizgiler partilerin oy oranlarının ortalama eğilim çizgisini (polinom) göstermektedir. Ak Parti ve küçük partilerin 12 senelik ortalama çizgisine göz attığımızda aradaki simetrik etkiyi görmek mümkün. 2002-2014 arasındaki dönemde CHP, MHP ve BDP/HDP'nin düz bir şekilde ilerleyen ortalama eğilim çizgileriyle beraber değerlendirdiğimizde, diğer partilerin oylarının daha ziyade iktidar partisine kaydığını iddia etmek mümkün oluyordu. 2014 itibarıyla bu durumun net bir şekilde HDP ve biraz da MHP lehine döndüğünü gözlemliyoruz.

Ak Parti'nin ortalama eğilim çizgisinin son iki senedeki aşağıya doğru inişi de dikkat çekilmesi gereken bir durum. 2002'den 2011 oylarını istikrarlı bir biçimde arttıran Ak Parti için 2011 Genel Seçimlerinin tepe nokta olduğunu tespit etmek mümkün. Ortalama çizgiyi o partinin gelecek oylarına ilişkin tahmin yapmak için de ele alabiliriz. 2014 Yerel Seçimleri sonrasında yayımladığımız seçim raporumuzda Ak Parti'de ta o zaman görülen, aşağı doğru bu eğimin devam etme olasılığı üzerine ciddi şekilde düşünmek gerektiğinin altını çizmiştik. Bu seneki 7 Haziran seçimleri de bu eğrinin aşağıya doğru olan inişindeki ivmeyi hızlandırdığını ortaya çıkardı.

CHP'nin son 13 yıldaki seyrine baktığımızda arada bir bazı çıkışlara rağmen özellikle son bir yılda düz bir çizgi halinde sabitleme olduğunu tespit edebiliyoruz.

Her ne kadar HDP'nin oy arttırmaya başlaması ve seyrinin yukarı doğru olması, seçime parti olarak girme kararlarından sorna gerçekleşmiş olsa dahi, yukarıya doğru eğilimin aslında 2011 seçimleri sonrası başladığını da bu grafikte görebiliyoruz.

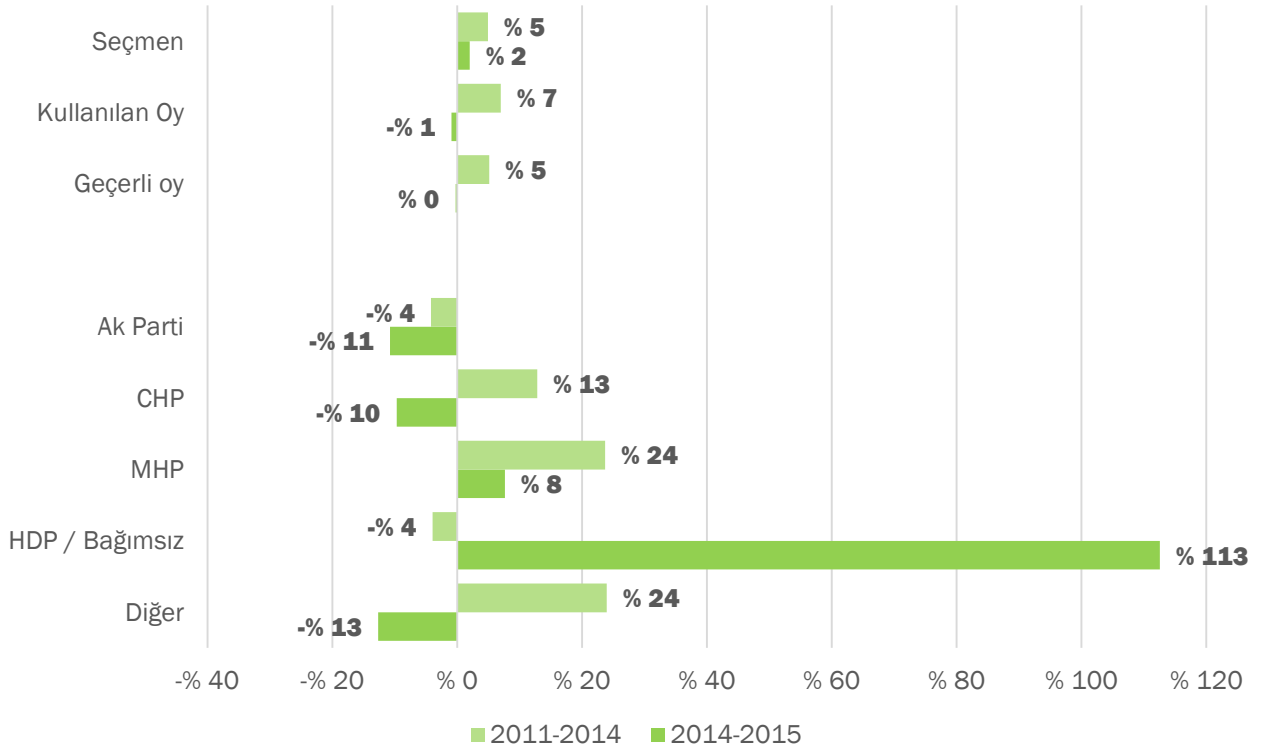
Aşağıdaki grafik, 2011'den 2014'e ve ardından 2014'ten 2015'e seçmen sayısı, kullanılan oy sayısı ve geçerli oy sayısından başlayarak her bir partinin aldığı oy sayısındaki artış veya azalmayı yüzde olarak gösteriyor. Örneğin seçmen sayısı 2011'de 100'den 2014'te 105'e yüzde 5 oranında artmış. Buna karşılık geçerli oy sayısı da 2011'de 100'den 2014'te 105'e yüzde 5 oranında arttığı halde, 2014'te 2015'e sayıda değişiklik olmamış.

Bunun partiler içindeki artış ve azalmalarına bakacak olursak, Ak Parti 2011'den 2014'te yüzde 4, ardından da 2014'ten 2015'e yüzde 11 oranında seçmen kaybetmiş. Bu oranlar CHP için sırasıyla yüzde 13 artış ve yüzde 10 azalma, MHP için de yüzde 24 artış ve yüzde 8 artış olarak gerçekleşmiş.

Halbuki HDP en az seçmen sayısına sahip olmasına rağmen 2011'den 2014'e yüzde 4 seçmen kaybedip, 2014'ten 2015'de seçmen sayısını yüzde 113 oranında seçmen arttırmış. 2014'te 2 milyon 746 bin oy almışken, 2015'te 5 milyon 838 bin oy almış. Diğer bir ifadeyle 2014'te 100 olan seçmen sayısı 2015'te 213'e çıkmış. En az oy almış olan parti olmasına rağmen, seçimler öncesinde HDP'nin barajı aşım aşamayacağını bu kadar yoğun şekilde tartışılmasının nedenini, destekçilerini 100'den 213'e çıkma, yani ikiye katlama ihtimalinin ve seçimle beraber bunun gerçekleşmesinin tüm seçmenlerde yarattığı şaşkınlık olarak açıklayabiliriz.

Seçimler arasında seçmen sayısında oran olarak değişimler

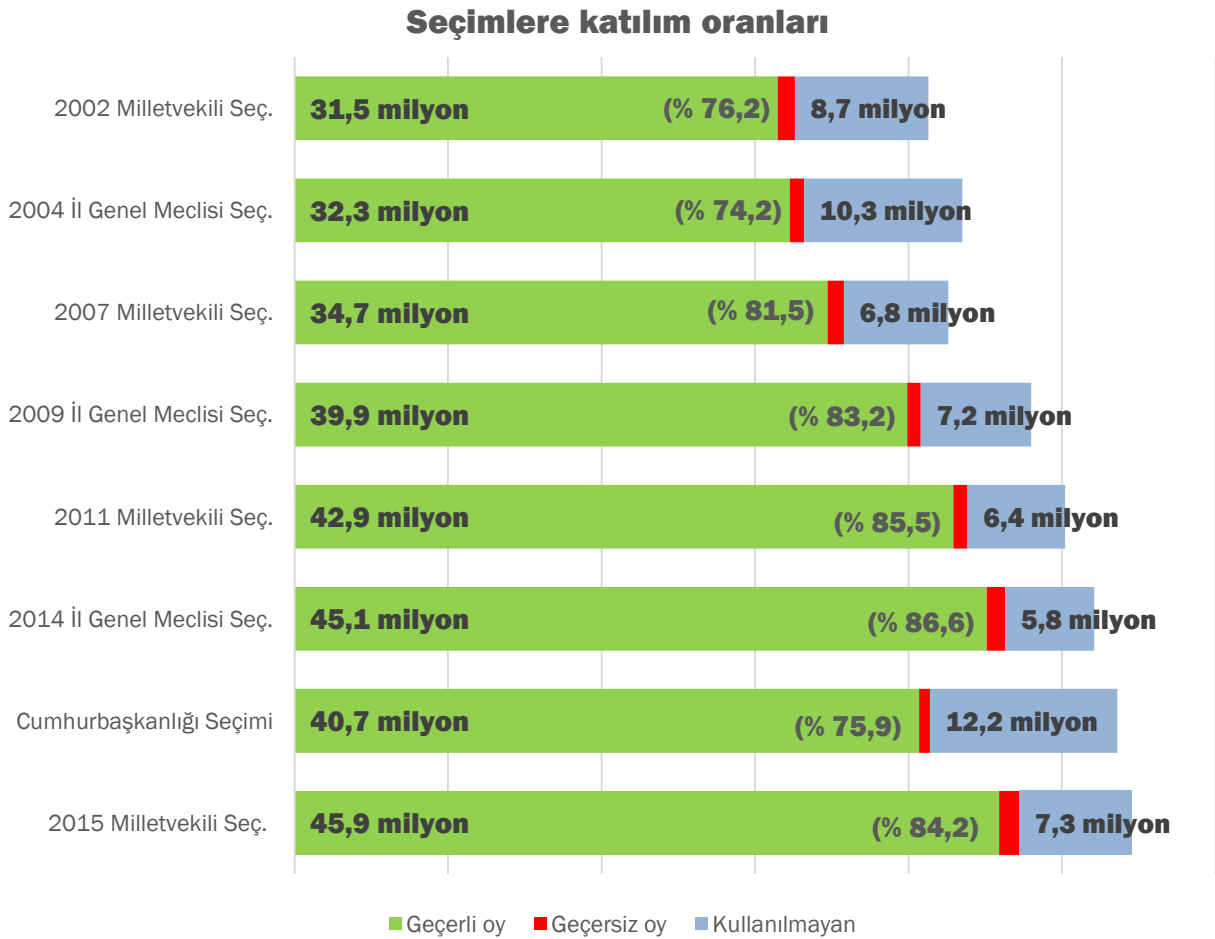
Raporun kalan bölümünde, şimdiye kadar kabaca hatlarını çizdiğimiz sandık sonuçlarını ortaya çıkaran nedenleri, hem sandık sonuçlarını, hem de KONDA verilerini inceleyerek ortaya koymaya çalışıyoruz.

2.1. Seçimlere Katılım Oranları

Türkiye’de seçime katılım oranları genelde dünya ortalamasında üst seviyelerde bulunuyor ve Türkiye seçmeninin katılımının 30 Mart 2014’te yüzde 86,6 ile 2002’den beri en üst noktasına ulaştığını belirtebiliriz. 7 Haziran 2015’te ise katılım bir önceki seçimden biraz daha azdı ve seçmenin yüzde 84,2’si sandığa gitti.

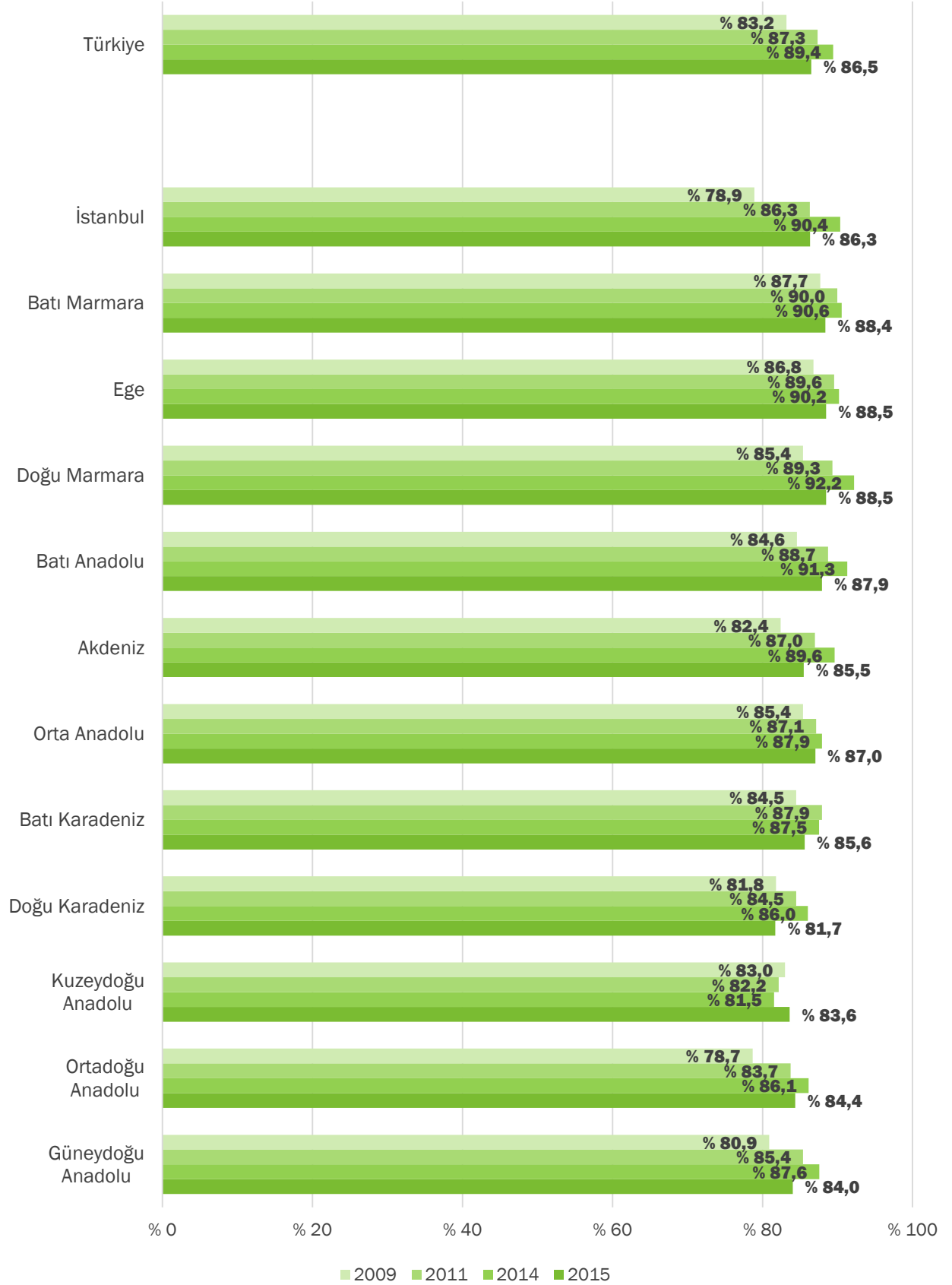
Aşağıdaki grafik 2002’den bu yana seçmen sayılarını, katılım sayılarını, geçerli ve geçersiz oy sayılarını ve katılım oranlarını bir arada gösteriyor. Grafikte ilk olarak elbette ki nüfus artışıyla doğru orantılı olarak seçmen sayılarının artışı dikkat çekiyor. Aşağıda ayrıca genel seçmen sayısı içindeki geçerli oy oranına baktığımızda da seçmenlerin hangi oranda sandığa gittiğini görebiliyoruz.

Son 4 seçimdeki katılım oranları bölgelere göre ayrıntılandırılan bir sonraki grafikte de görüldüğü üzere, seçmenin genel seçimlere sandığa olan ilgisi 2009 sonrasında bölgelerden bağımsız olarak, son derece yaygın bir şekilde artmış. Ancak 2014 Yerel Seçimlerinde kullanılan oy oranına bu seçimde HDP ile AK Parti’nin çekişmeli bir seçim yaşadıkları (ve aynı oy oranına ulaştıkları) bölgelerden biri olan Kuzeydoğu Anadolu bölgesi hariç ulaşılamamıştır.

Bölgelere göre katılım oranları

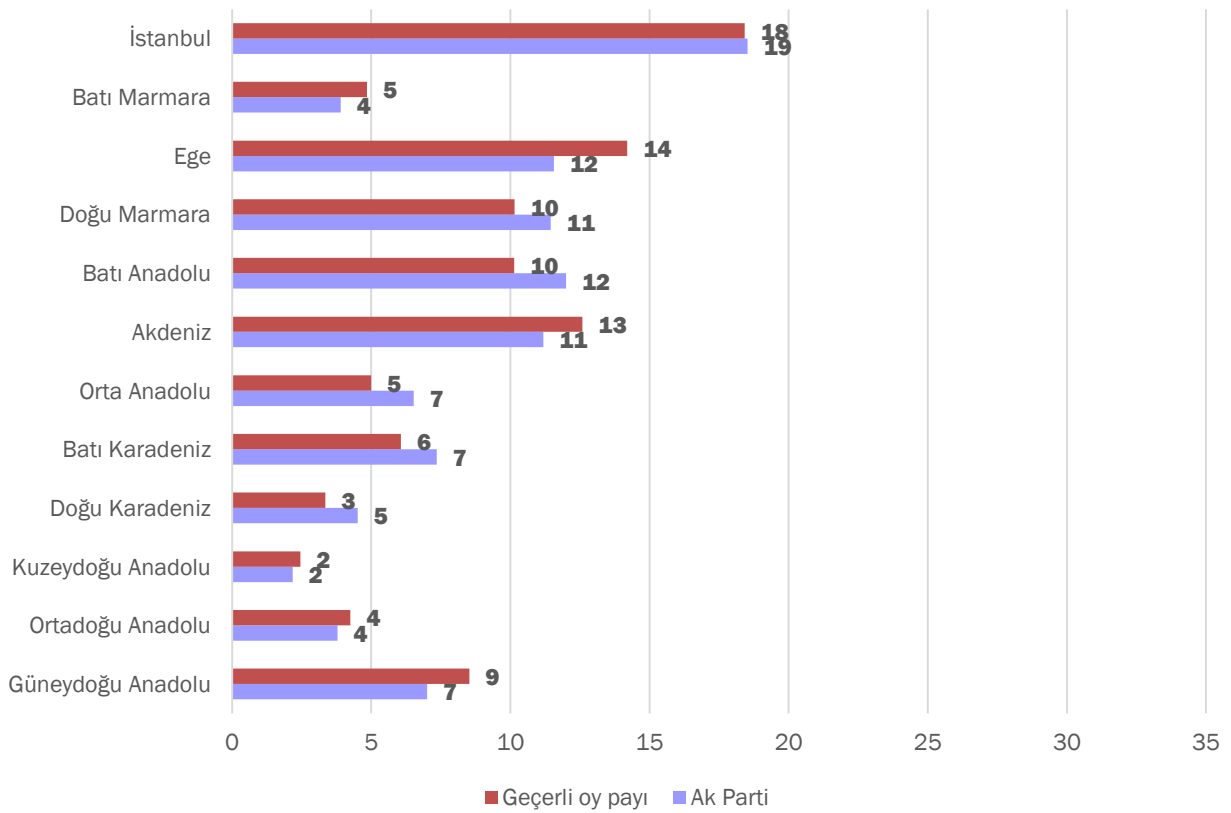
2.2. Bölgelere Göre Oy Dağılımları

Bu bölümde ilk olarak partilerin oylarının seçimlerdeki nüfus yoğunluklarına göre ne şekilde dağıldığını gördük. Bu bölümde ise partilerin oylarının 12 coğrafi bölgede nasıl dağıldığını tespit etmeye çalışacağız.

2.2.1. AK Parti Oylarının Bölgeler Göre Dağılımı

Aşağıdaki grafik Ak Parti oylarının 12 farklı bölgeye ne oranda dağıldığını göstermektedir. Örneğin, Ege bölgesinde kullanılan geçerli oylar tüm ülkedeki oyların yüzde 14'ünü oluştururken, Ak Parti oylarının yüzde 12'sini Ege bölgesinden almıştır. Ya da benzer şekilde İstanbul'da kullanılan geçerli oylar tüm ülkede kullanılan geçerli oyların yüzde 18'ini oluştururken, AK Parti oylarının yüzde 19'unu İstanbul'dan almıştır. AK Parti oylarının bölgelere dağılımına bakarsak, partinin varlığını hissettirmediği bir bölge olduğunu iddia etmek hayli güç gözüküyor. Ancak özellikle Batı Marmara'da, Ege'de, Akdeniz'de, Ortadoğu Anadolu'da ve Güneydoğu Anadolu'da geçerli oy ortalamasının altında oy aldığını görüyoruz. Başka bir deyişle AK Parti bu bölgelerde, diğer bölgelerde olduğu kadar yoğun temsiliyet bulmamış. Buna karşılık Doğu Marmara'da, Batı Anadolu'da ve Batı Karadeniz'de ortalamasının biraz üzerinde temsiliyet bulmuş. Ancak bu eğilim daha önceki seçim sonuçlarına kıyasla çok büyük bir fark arz etmiyor; AK Parti seçimlerden – diğer partilere nazaran - bütün bölgelere en dengeli şekilde dağılmış olan parti olarak çıkmış.

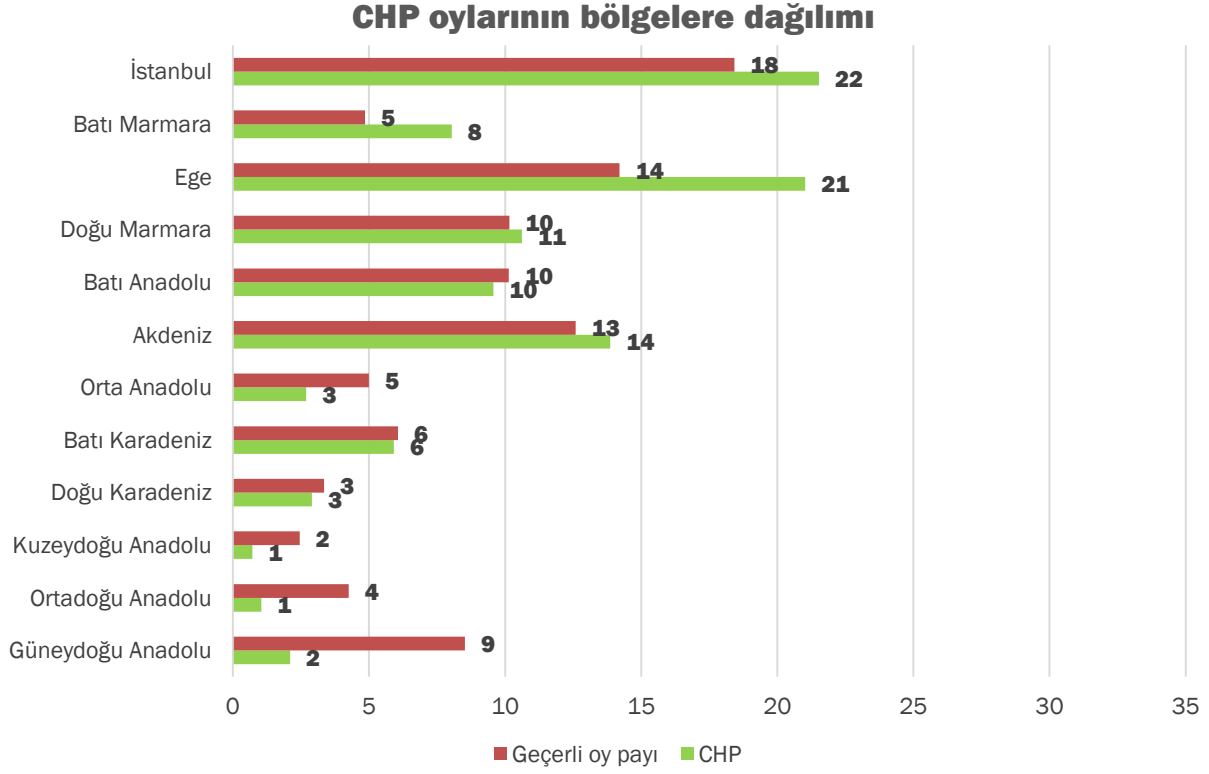
Ak Parti oylarının bölgelere dağılımı

2.2.2. CHP Oylarının Bölgeler Göre Dağılımı

Aşağıdaki grafik ise aynı şekilde CHP'nin oylarının bölgelere dağılımını ortaya koyuyor. İstanbul'da sayılan geçerli oylar ülke genelindeki oyların yüzde 18'ini teşkil ederken, CHP yüzde 22 ile oylarının beşte birinden fazlasını İstanbul'dan almıştır. Diğer bir beşte bir oy da Ege'den gelmiştir.

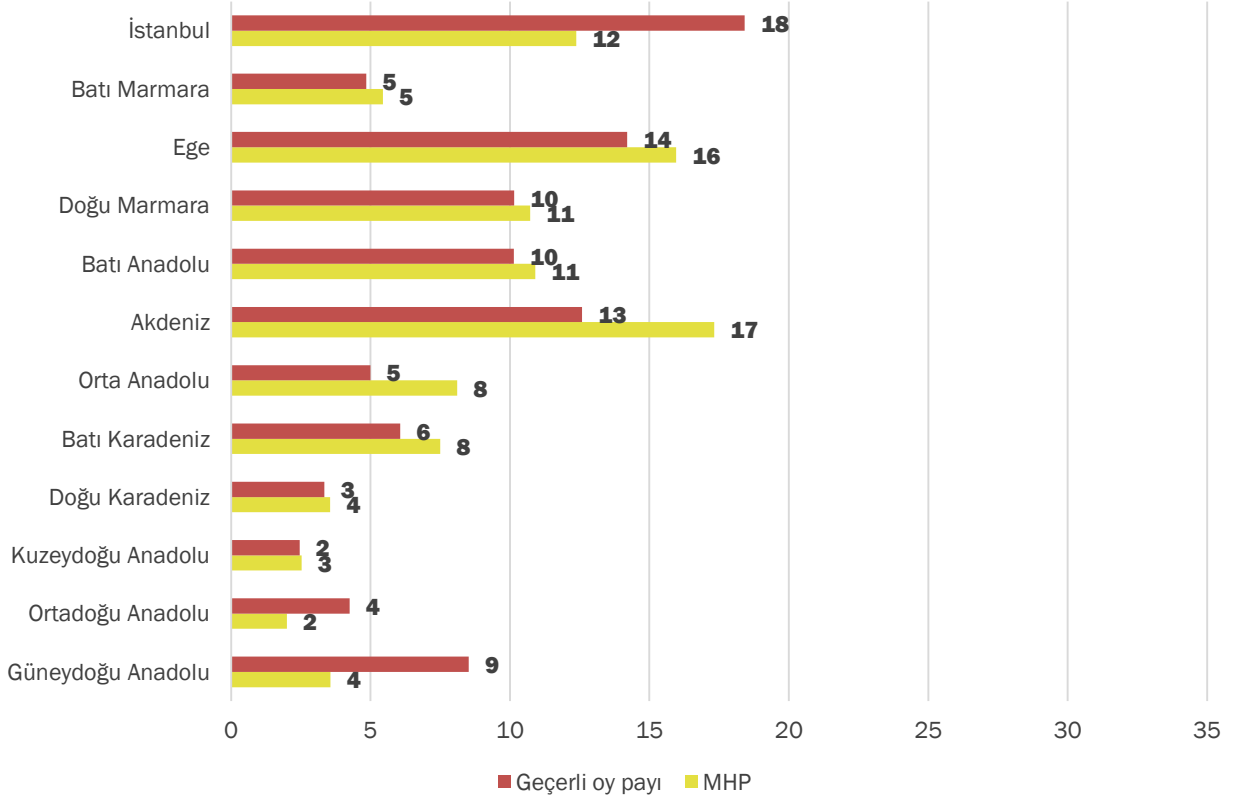
Görüldüğü gibi, CHP İstanbul'da ve Ege'de ve biraz da Batı Marmara'da daha yoğun oy almışken, özellikle doğu bölgelerinde hiç varlık gösterememiştir. Güneydoğu Anadolu bölgesinde kullanılan oylar ülke oylarının yüzde 9'unu oluştururken, CHP oylarının sadece yüzde 2'sini bu bölgeden alabilmiştir. Bu durum 2014 Yerel seçimdeki sonuçlara paralellik gösteriyor. 2014 Yerel Seçimiyle karşılaştırıldığında CHP'nin Akdeniz Bölgesi'nden aldığı oyların toplam aldığı oy içerisindeki oranı biraz daha artmıştır ve bu bölgede daha yoğun temsiliyet bulabilmiştir.

2.2.3. MHP Oylarının Bölgeler Göre Dağılımı

Aşağıdaki grafik ise MHP'ni bölgelerden aldığı oyları aynı şekilde incelememize olanak veriyor. MHP, İstanbul ve doğu bölgeleri dışındaki yerlerde varlığını nüfusa oranlı bir şekilde gösterebilen bir parti olarak göze çarpıyor.

MHP oylarının bölgelere dağılımı

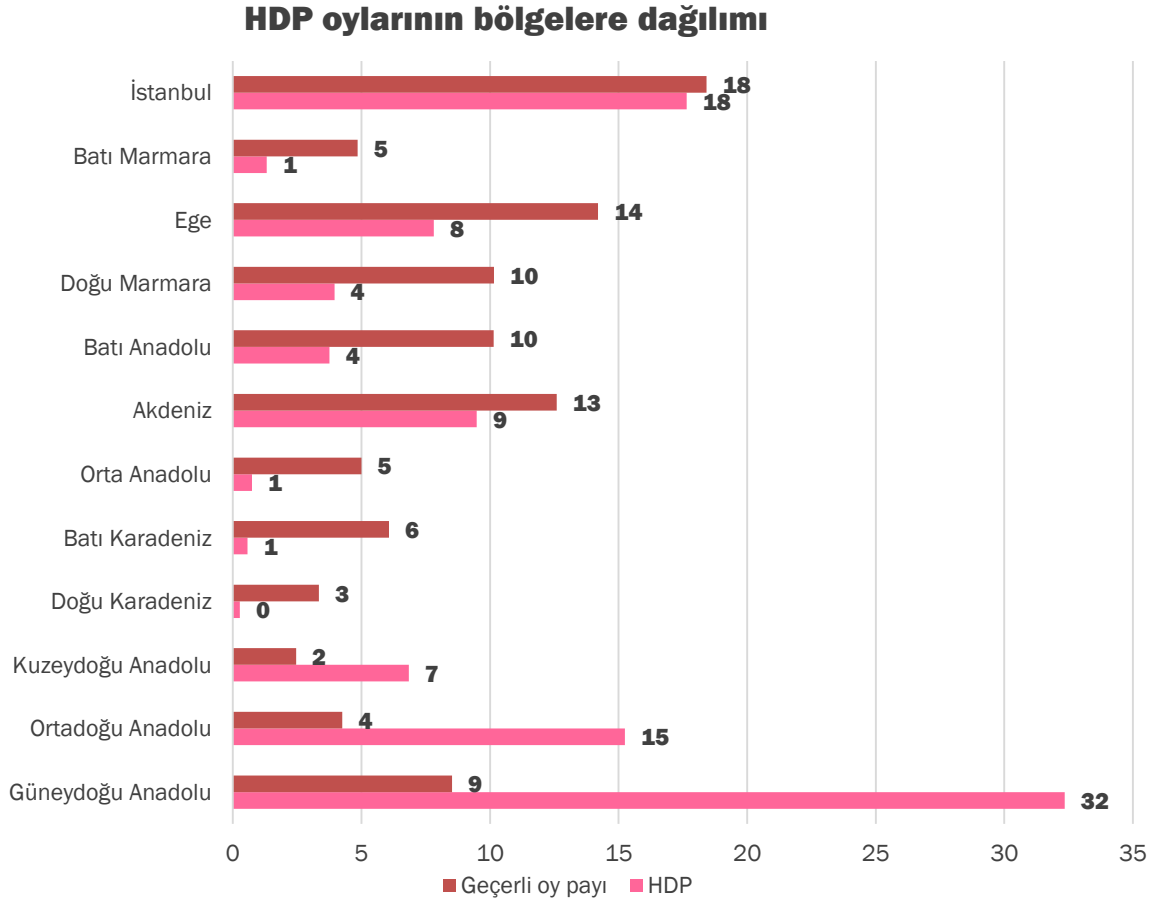

Diğer yandan, en başta Akdeniz olmak üzere, Ege ve Batı Karadeniz, nüfusa oranladığımızda MHP'nin çok daha fazla oy topladığı bölgeler olarak göze çarpıyor. Akdeniz bölgesinin seçmeni ülkenin yüzde 13'ünü teşkil ederken, MHP oylarının neredeyse beşte birini (yüzde 17'sini) bu bölgeden alıyor.

2.2.4. HDP Oylarının Bölgeler Göre Dağılımı

HDP'nin ilk defa parti olarak girdiği bu seçimlerde oylarının bölgelere en dengesiz şekilde dağılan siyasi parti olduğunu aşağıdaki grafik üzerinden görüyoruz. HDP her üç oyundan birini yüzde 32,3 ile Güneydoğu Anadolu'dan almış. Bunu ise yüzde 17,6 ile İstanbul, 15,2 ile Ortadoğu Anadolu ve yüzde 9,5 ile Akdeniz'den almış.

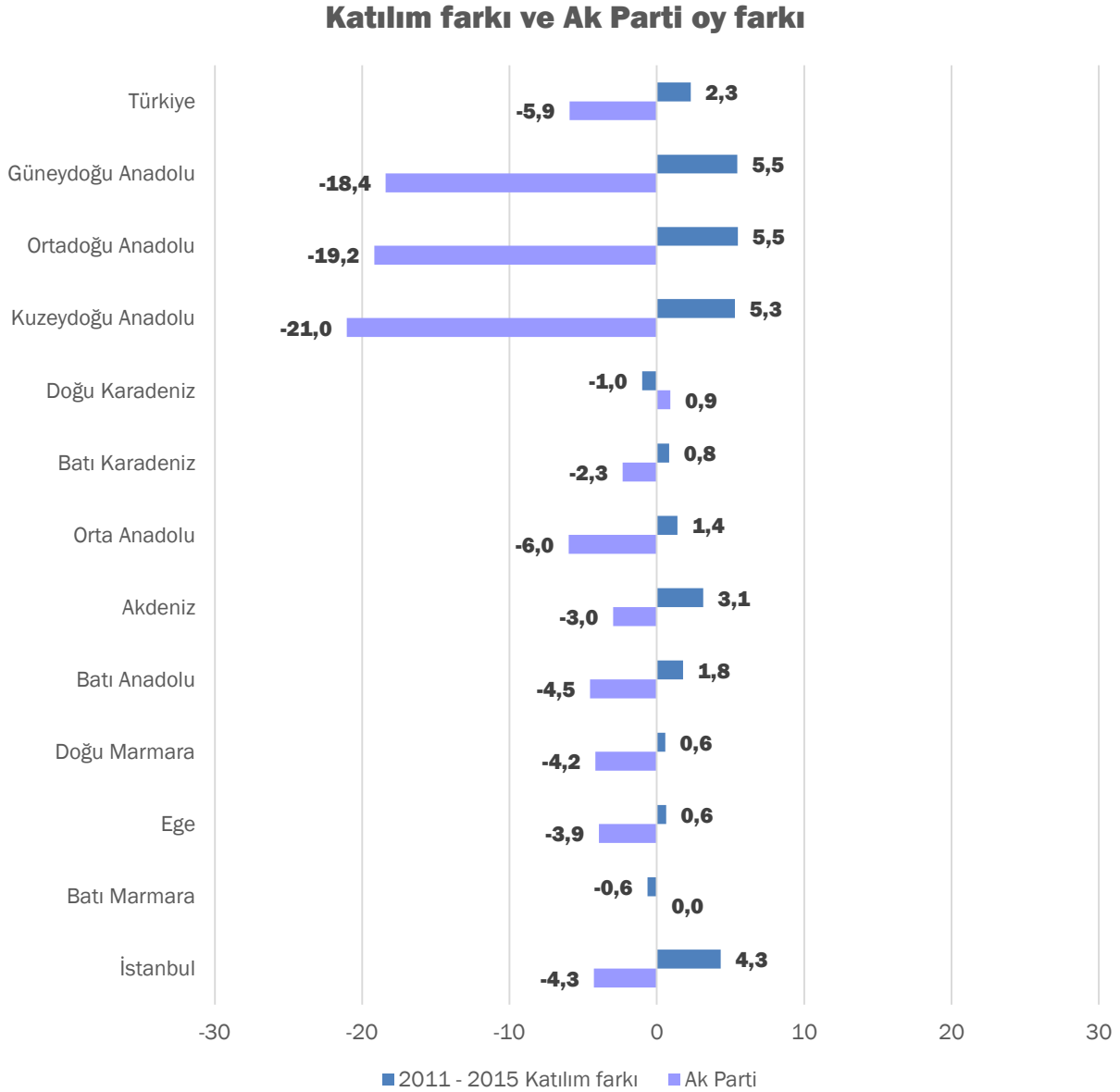

2.3. Bölgelerde Katılım Oranları ve Oy Oranları Arasındaki İlişki

Buraya kadar partilerin oylarının bölgesel olarak nasıl dağıldığını ve bu dağılımın seçmene orantısını (yani siyasi partilerin seçime katılma ortalamasının altında mı, yoksa üstünde mi kaldığını) her bir bölgedeki geçerli oy oranı üzerinden tespit edebildik. Elbette, bu oranları il bazında haritalarda incelemek daha derin bir analiz imkânı sunacaktır. İller bazında partilerin oy oranları haritalarını ise 'Siyasi Rekabet' bölümünde inceleyebilirsiniz. Ancak şimdilik bu bölümde dile getirdiğimiz tespitleri, 2015 ve 2011 Genel Milletvekiliği seçimleri arasındaki seçime katılım oranları arasındaki fark üzerinden her bir siyasi parti özelinde detaylandıracağız. Başka bir deyişle, seçimlere katılım oranları değiştikçe partilerin oyunun ne kadar artıp azaldığına her bir bölge üzerinden tek tek bakacağız.

2.3.1. Ak Parti oy oranının bölgelerde değişimi (2011-2015)

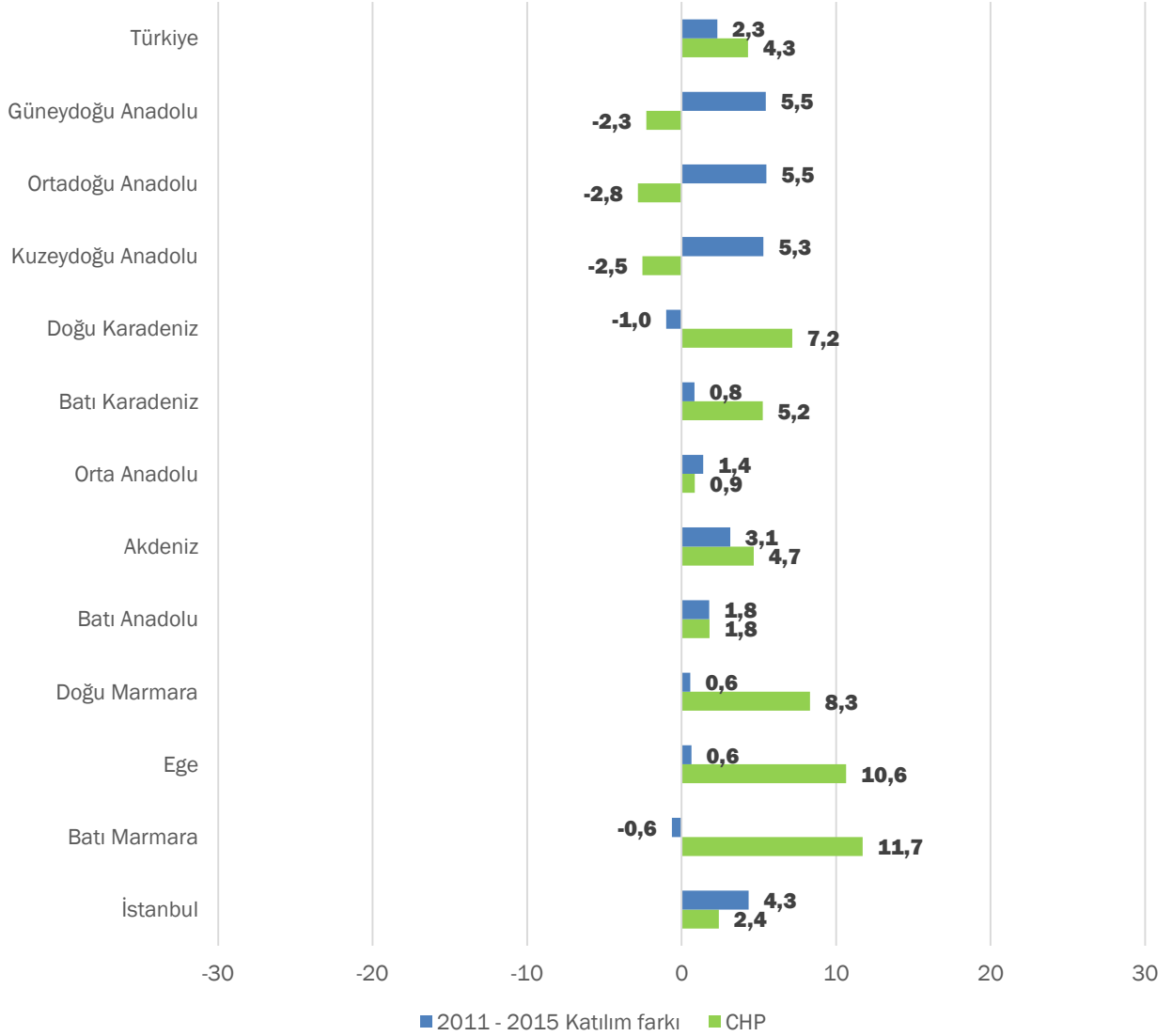

Yukarıdaki grafikte de görüldüğü üzere, 2015 yılında (2011 seçimlerine kıyasla) seçime katılımın arttığı yerlerde AK Parti'ye verilen oyda ülke genelinde düşüş yaşanmış. Elbette ki fark en fazla HDP'nin Ak Parti'yi deyim yerindeyse mağlup ettiği Güneydoğu, Ortadoğu ve Kuzeydoğu Anadolu bölgelerinde ortaya çıkıyor. O halde AK Parti'nin oyları hangi bölgelerde kimlere gitti? Bu sorunun cevabı için hem takip eden grafikleri, hem de ilçeleri, büyükşehirleri ve illeri karşılaştırdığımız ileriki bölümlerde bulabilirsiniz.

2.3.2. CHP oy oranının bölgelerde değişimi (2011-2015)

Katılım farkı ve CHP oy farkı

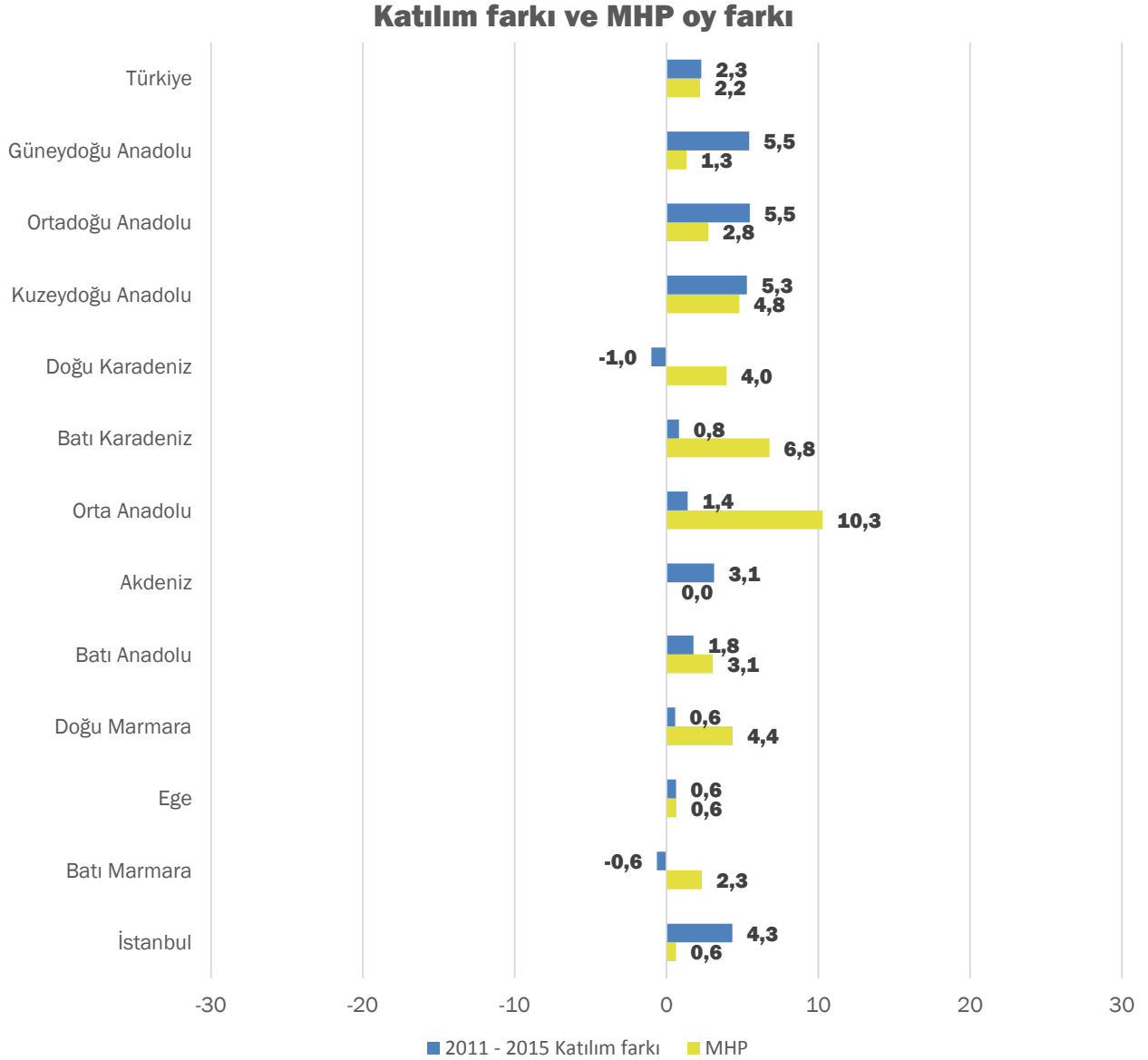

CHP oylarında 2011'den 2015'e olan farklılıklara baktığımızda seçime katılma oranının AK Parti'de olduğu gibi bütün bölgeler için birbirine benzer sonuçlar yaratmadığını gözlemliyoruz; CHP için seçimlere katılım oranının artması her bölgede eşit sonuç doğurmamış. İstanbul, Akdeniz, Batı Anadolu bölgelerinde katılımın artmasıyla beraber CHP'nin oyu da artmış. Ancak doğu bölgelerinde, Doğu Karadeniz ve Batı Marmara'da katılım arttığı halde CHP'nin oylarında düşüş yaşanmış.

HDP'nin büyük başarı sağladığı bölgelerde, yani Güneydoğu, Ortadoğu ve Kuzeydoğu Anadolu'da kullanılan oyun oran olarak artmasına rağmen CHP oy kaybı yaşamış. Hatta İstanbul için de benzer bir durum söz konusu. Diğer bölgelerde ise CHP oylarını arttırmış görünüyor. Yine ileriki bölümlerde CHP'nin Batı'daki metropol oylarının içine sıkışık sıkışmadığını irdelleyeceğiz.

2.3.3. MHP oy oranının bölgelerde değişimi (2011-2015)

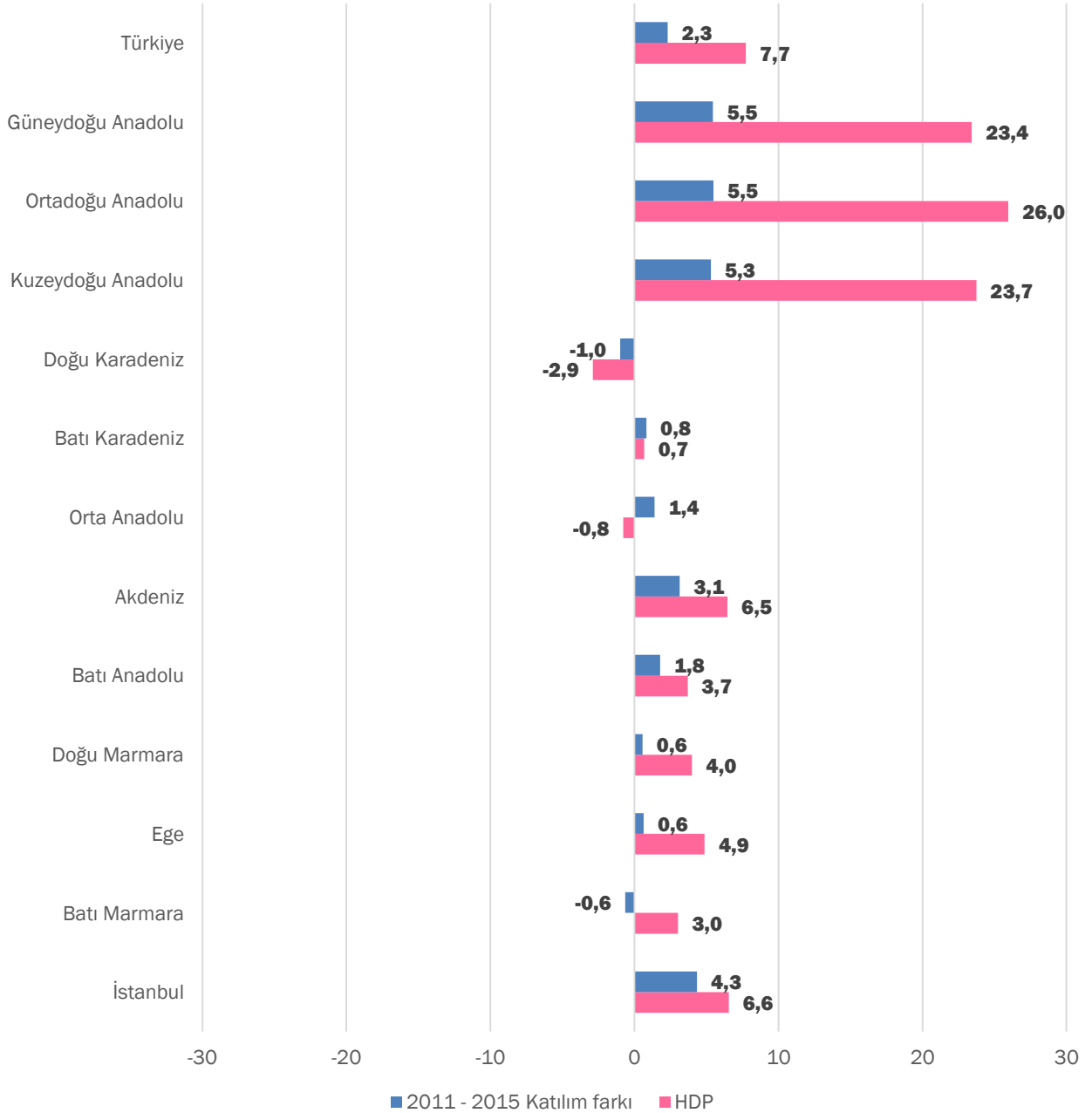

Öncelikle MHP'nin bölgelerde katılımın artmasıyla birlikte oy arttırmış olması dikkat çekiyor. Türkiye genelinde katılım yüzde 2 kadar artarken, MHP için de aynısı sözkonusu. MHP seçimlere katılımın arttığı Doğu'da ve de İstanbul'da oylarını CHP'ye benzer şekilde arttıramamış. MHP oylarının yüzde 17'sini barındıran Akdeniz bölgesinde ise yeni seçmenin oyunu neredeyse hiç kazanamamış. MHP'nin katılım oranındaki artışa kıyasla daha da fazla oy arttığı bölgeler ise Doğu Marmara, Doğu Karadeniz, Batı Karadeniz ve özellikle Orta Anadolu olmuş.

2.3.4. HDP oy oranının bölgelerde değişimi (2011-2015)

Katılım farkı ve HDP/Bağımsız oy farkı

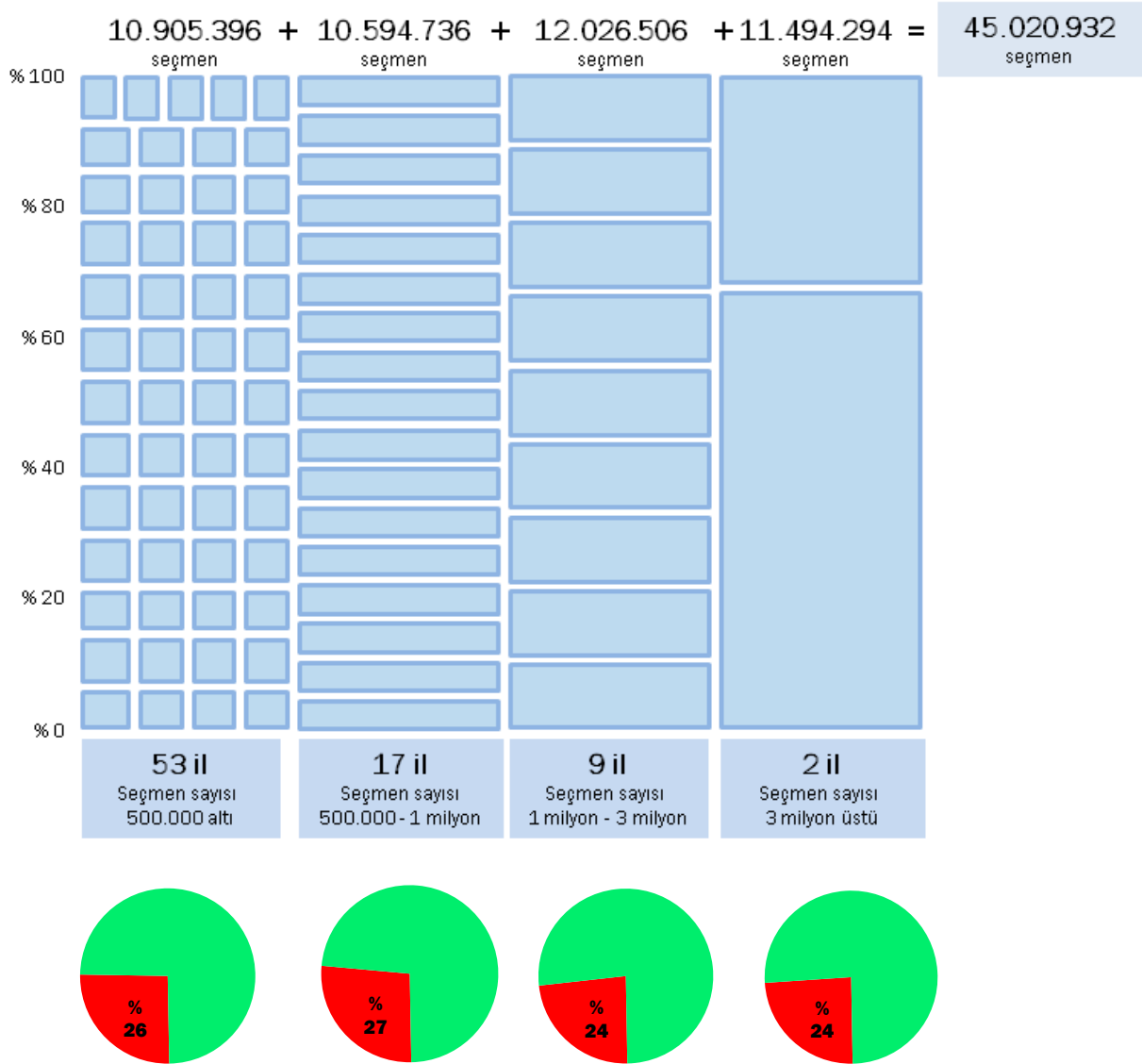

HDP Türkiye genelinde oyunu oran olarak en çok arttıran parti olmuş. HDP'nin oy artışı ve seçime katılım arasındaki ilişkiye baktığımızda Güneydoğu, Ortadoğu ve Kuzeydoğu Anadolu bölgelerinde partinin oylarını, katılımdaki artışa paralel biçimde çok büyük oranlarda arttırdığını görüyoruz. Kısacası bu bölgelerde seçime katılım arttıkça HDP'nin oyları da artmış. Ancak bu eğilimin sadece bu üç bölgeye özgü olmadığını görüyoruz; Türkiye'nin neredeyse tüm kalanında seçmen katılımı artmasıyla HDP oyları da artmış.

2.4. Büyükşehirler ve İller

Türkiye’de hâlihazırda 30 büyükşehirde yaşayanlar toplam seçmen nüfusunun neredeyse yüzde 80’ini oluşturuyor. Aşağıdaki grafikte farklı nüfus yoğunluklarındaki yerleşim birimlerinin nasıl dağıldığını görebiliyoruz. Özellikle, İstanbul ve Ankara’nın seçmen sayısının toplamının 53 ildeki seçmen sayısından daha fazla olması, nüfus dağılımının dengesizliğini gösterir nitelikte. Bu tabloya ilk grafikte bakınca görebiliyoruz ki, nüfusun yarısı 11 büyük şehirde¹ toplanmış durumdadır.

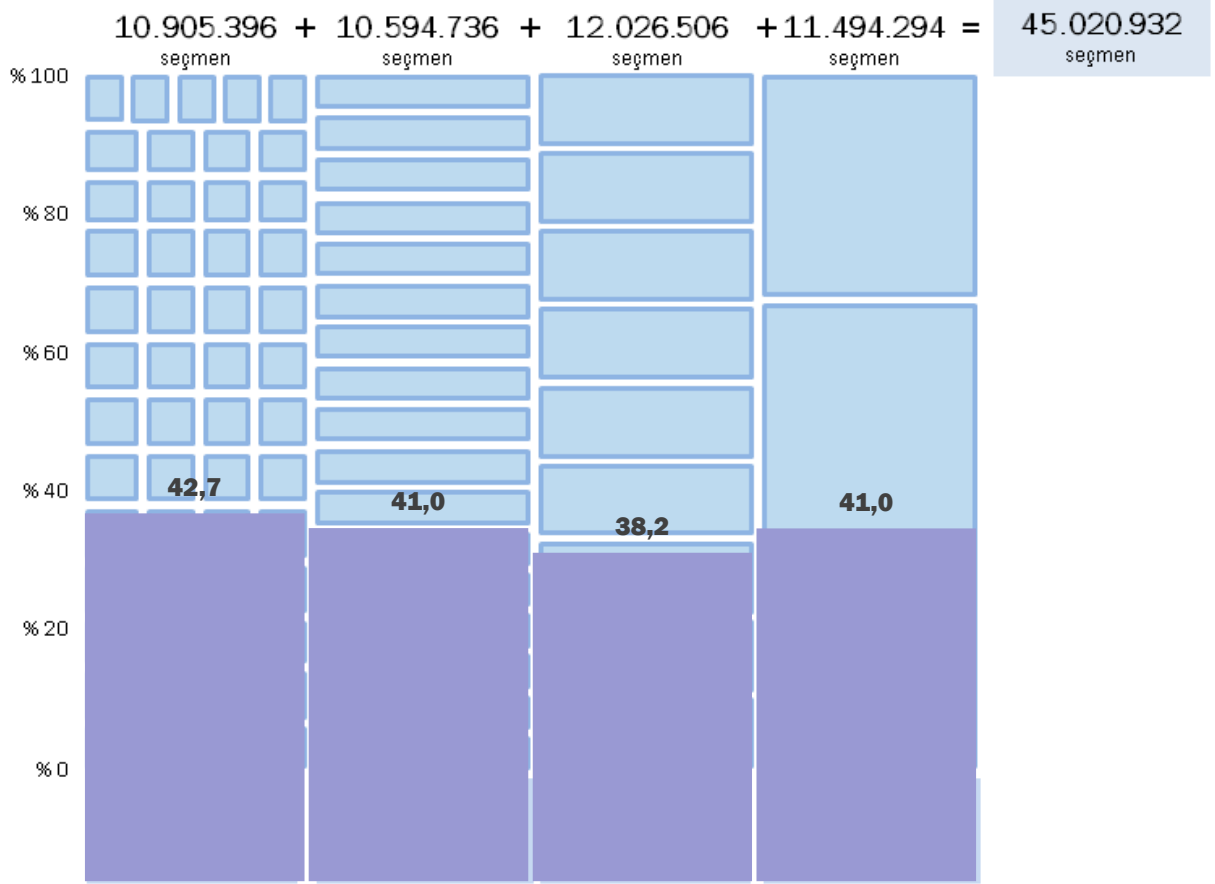

¹ Burada bahsedilen büyük şehirler resmi tanıma göre büyükşehir olan iller değil, nüfusu itibarıyla büyük olan şehirlerdir.

Yukarıdaki grafiği seçmen dağılımının bir altyapısı olarak kabul edersek, bu bölünmeler kapsamında partilerin oy dağılımını yerleştirdiğimizde önemli ipuçları görebiliyoruz. Aşağıdaki ilk grafikte farklı nüfus yoğunluklarının olduğu 4 kümede Ak Parti'nin eşit oranda oy aldığı görülebiliyor. Nüfus yoğunluklarının az ya da çok olduğu illerde Ak Parti'nin seçilme oranı farklılık göstermiyor. Kısacası AK Parti her ne kadar Türkiye genelinde oy kaybetmiş olsa da, hâlâ seçmenin büyük şehirlere ve daha küçük ölçekli şehirlerde en dengeli dağılan parti olarak karşımıza çıkıyor.

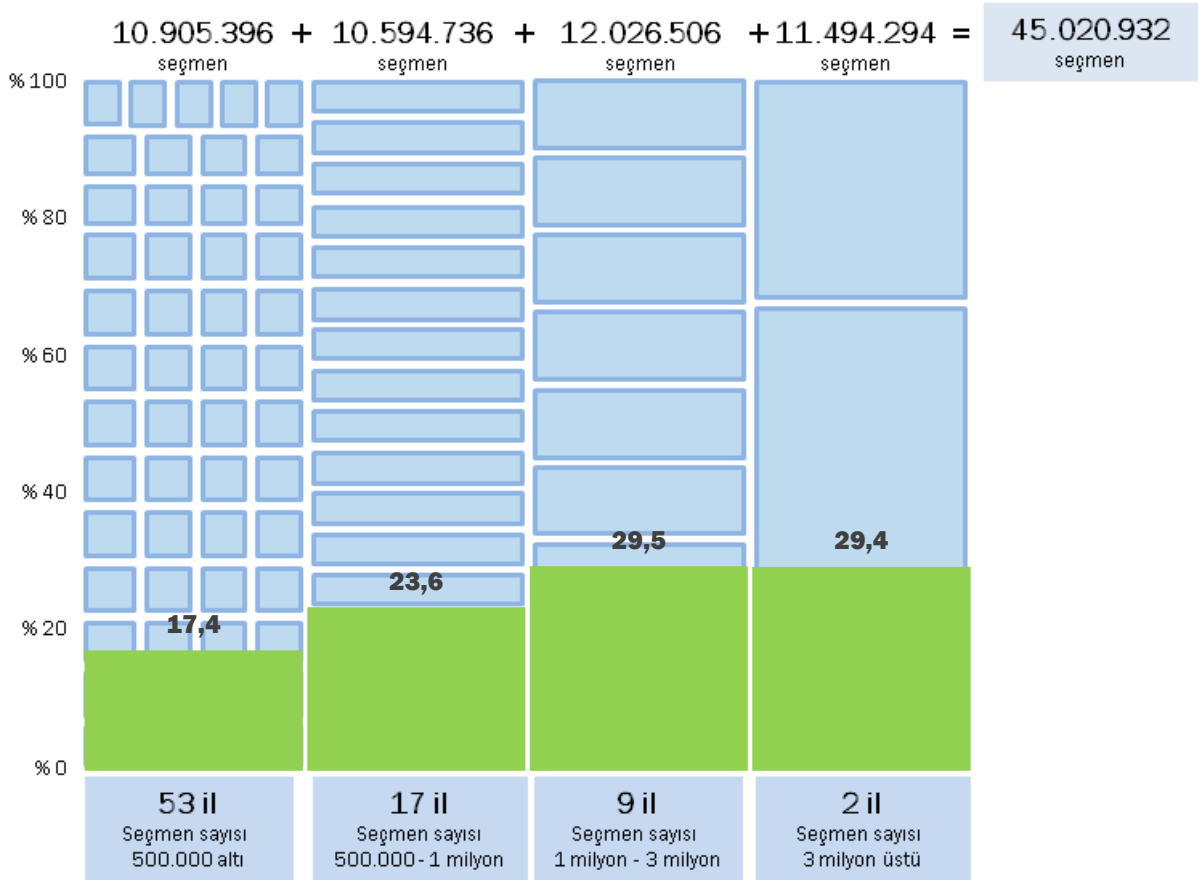
Ak Parti

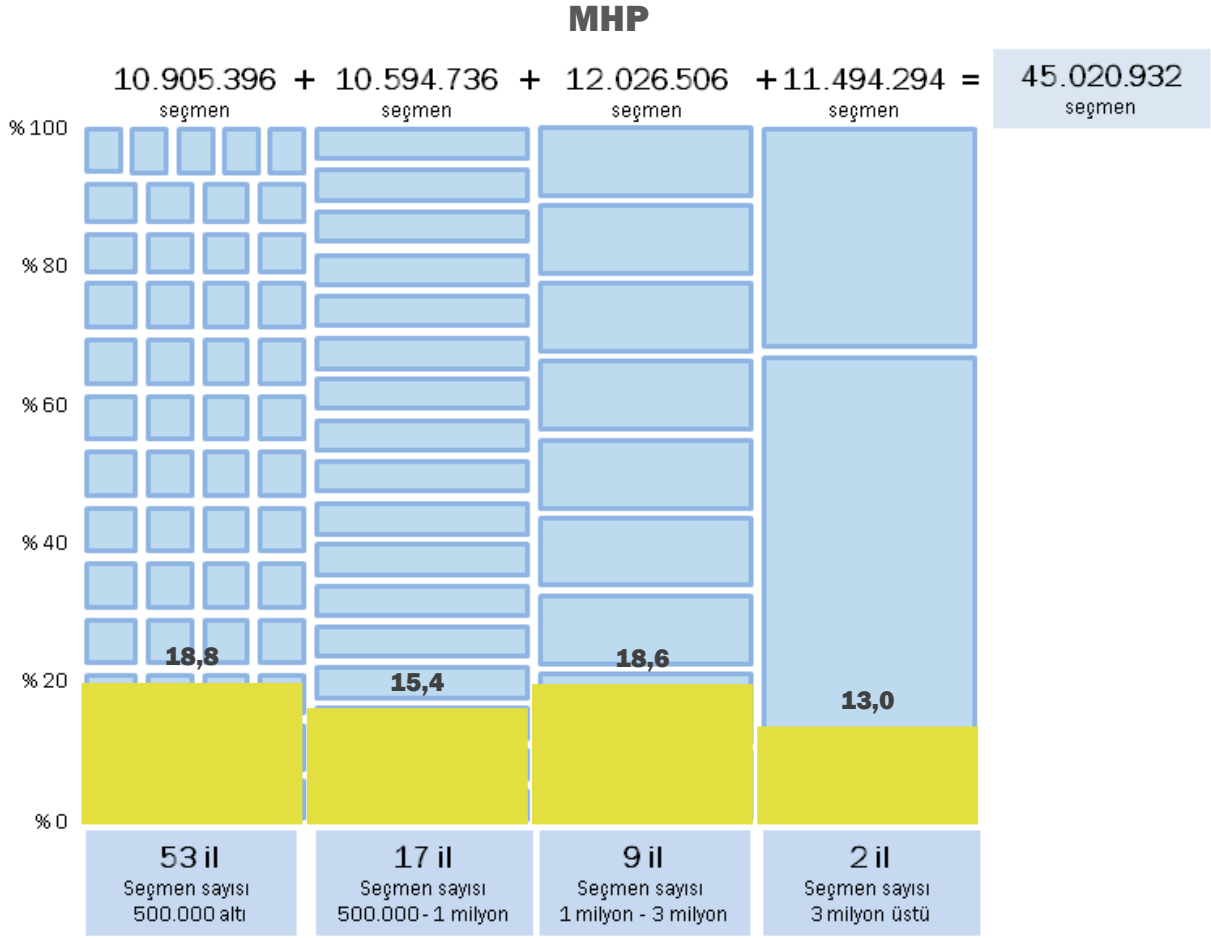
Yukarıdaki dağılıma bir de CHP için göz attığımızda ciddi bir farklılaşma dikkatimizi çekiyor. CHP, net bir şekilde nüfus yoğunluğu yüksek olan illerde çok daha fazla oy alıyor. Büyükşehir olmayan 53 ilin toplamının sadece yüzde 17'sini oyunu alırken, iki büyükşehirde bu oran yüzde 30'a çıkmış durumda. Ancak, hatırlatmamız gerekiyor ki bu dağılım önceki seçimlerde çok daha dengesiz bir şekilde gerçekleşiyordu. Başka bir deyişle CHP çok hızlı olmasa da bu farklılığı gitgide kapatan bir siyasi parti olarak ortaya çıkıyor. Ancak bu dengelenme hali, CHP'nin küçük şehirlerden ve kırsaldan yeni seçmen kazanıp arayı kapatmasından değil, tam tersine büyükşehirlerde ve metropol alanlarındaki nüfus artışına rağmen yeni seçmen kazanamamasından kaynaklanıyor.

CHP

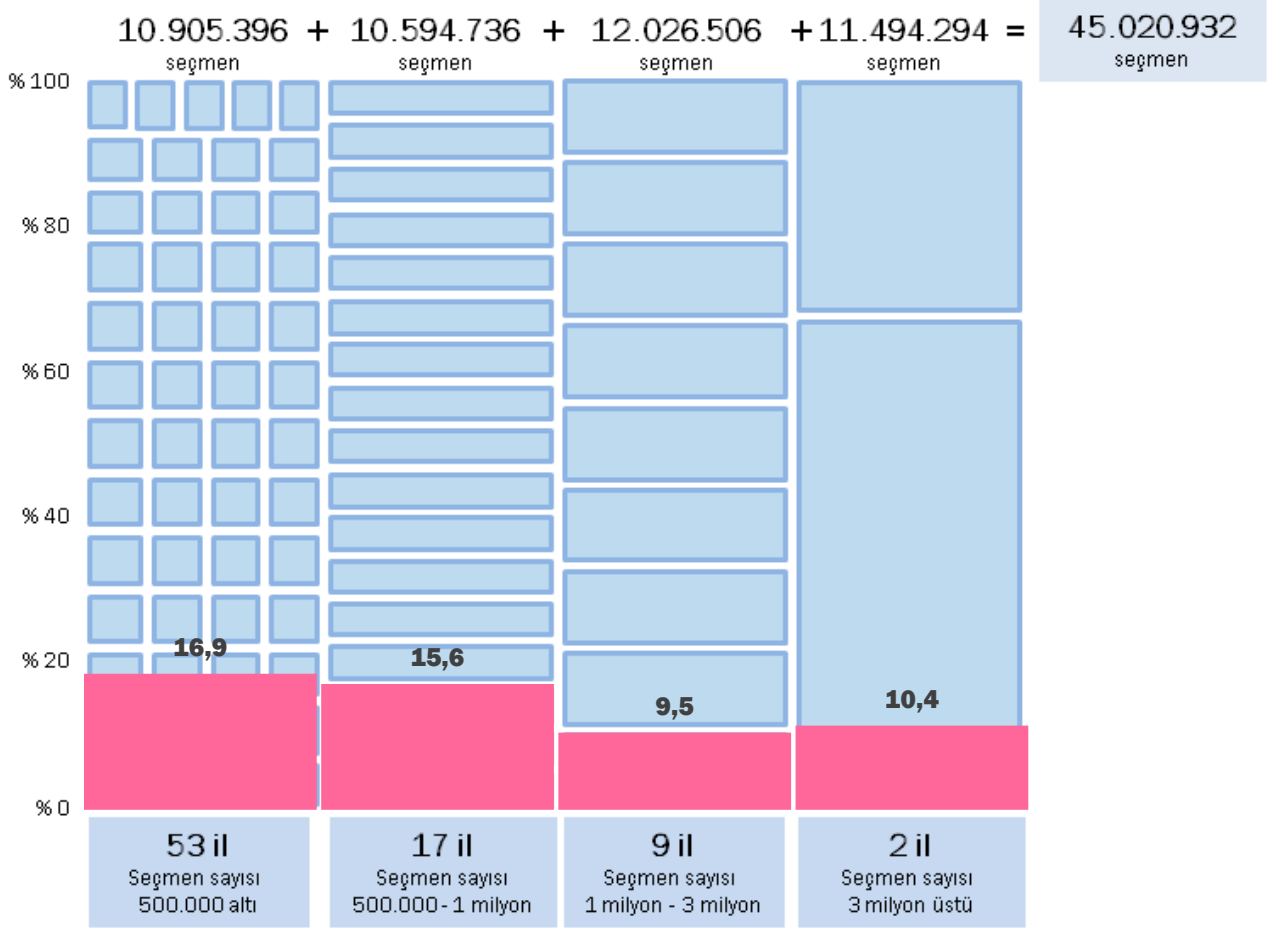
MHP'nin farklı yerleşim türlerinden aldığı oy oranlarına baktığımızdaysa İstanbul ve Ankara'da oyların sadece yüzde 13'ünü alabilmişken 53 küçük ilde yüzde 20'ye yaklaştığını görüyoruz. Ancak, MHP oylarının CHP'den farklı bir dengesizlik içerdiğini belirtebiliriz. Bir yandan MHP oylarının İstanbul ve Ankara'da diğer iller kadar yoğun olmadığını görüyoruz. Öte yandan, ülke genelinde İstanbul ve Ankara dışında dengesiz olarak dağıldığını söylemek son derece zor. Zira, oransız bir şekilde büyümüş olan iki metropol dışında MHP'nin hayli yaygın olduğu gözüküyor. Kaldı ki önceki seçimlere göre bu fark aynı CHP'de olduğu gibi biraz kapanmış görünüyor.

HDP'nin ise dağılımının düşük nüfuslu illerde yoğunlaşıyor olmasını farklı bir şekilde açıklamak gerekiyor. Bu tabloyu, HDP'nin varlığını yoğun şekilde gösterdiği doğu bölgelerinin nüfusun bir milyonun altında olan illerden oluşmasına bağlayabiliriz. HDP her ne kadar Türkiye'nin batı tarafındaki büyük metropollerde oyunu arttırmış olsa da bu fark genel dağılıma yansımıyor.

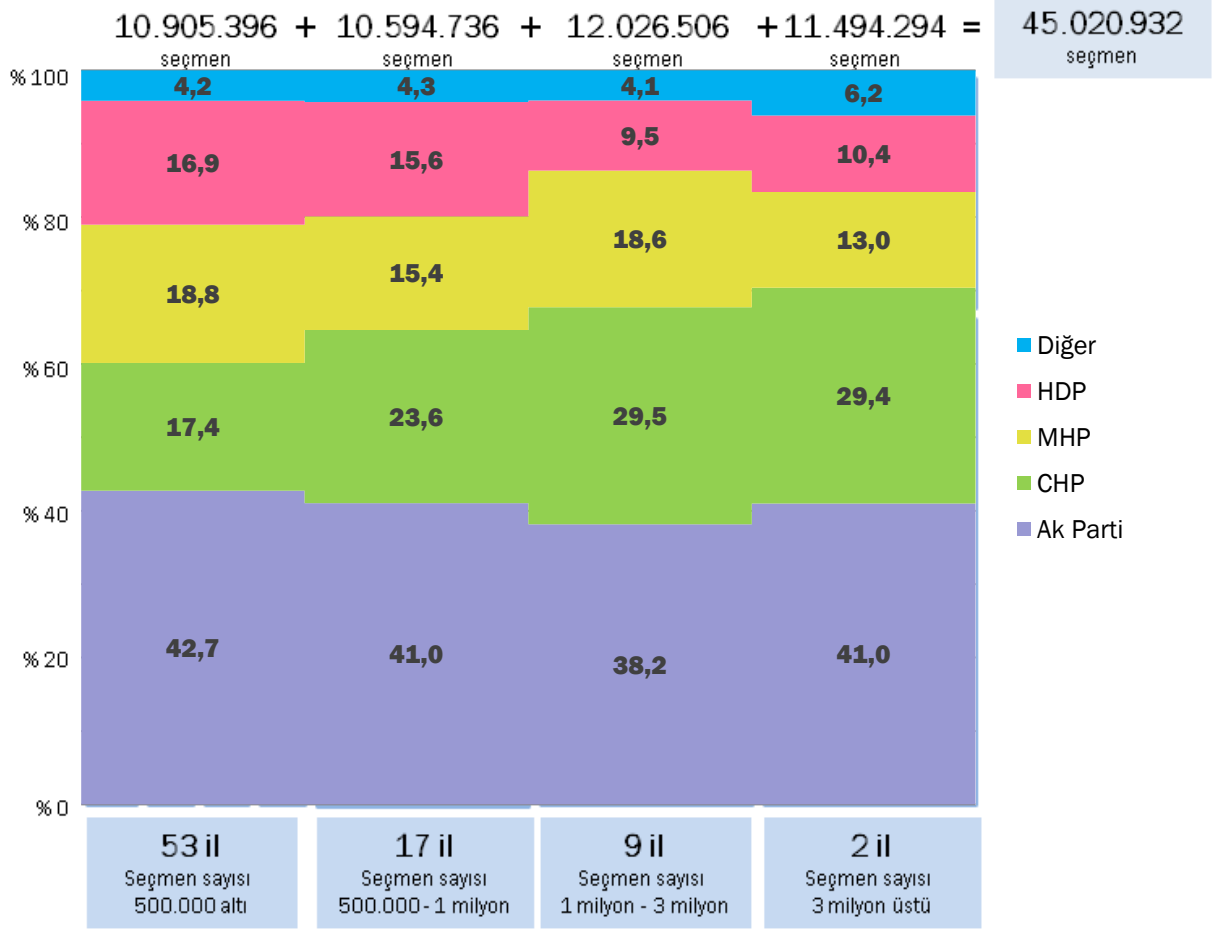
HDP

Aşağıdaki grafik ise farklı yerleşim türlerinde tüm partilerin oy oranlarını gösteriyor. Daha önce farklı şekillerde açıkladığımız, küçük partiler konusu kendini bu grafikte farklı bir şekilde gösteriyor. Görüldüğü gibi parlamento dışında kalan partiler bu seçimde düşük nüfuslu bölgelerde kendilerini daha fazla göstermişler.

Bu dağılıma özellikle, Ak Parti ile diğer partiler arasındaki rekabet hakkında fikir edinebilmek veya tahmin yürütebilmek için dikkatli şekilde bakmak gerekiyor. Her bir parti, farklı nüfus büyüklerine sahip olan yerleşim türlerinde farklı performans sergilerken, AK Parti halen gerçek anlamda yaygın bir taban oluşturmuş gözüküyor.

Partilerin ülke coğrafyasında nasıl yayıldığını ve 2011 seçimine göre nelerin değiştiğini "Siyasi Rekabet" isimli bölümdeki grafik ve haritalarda daha net anlayabileceğiz.

2.5. İlçe Bazında Dağılım

Bu bölümde dört partinin Türkiye'deki 970 ilçede aldıkları oy oranlarını ele alıyoruz. Aşağıdaki her bir kutu 970 ilçeden birini temsil etmektedir. İlçelerin niteliklerine girmeksizin, her bir partinin sayı olarak kaç ilçede yüzde 60'ın üzerinde ve kaç ilçede yüzde 10'un altında oy aldığını grafikler üzerinden gösteriyoruz. Grafiklere partilerin yaygınlığını ortaya koymaları açısından özellikle dikkat edilmesi gerekiyor. Bu grafiklerde, partilerin varlıklarını ağırlıklı olarak gösterdiği ve hiç gösteremediği ilçeleri bir arada verilmektedir.

Oy dağılımına sadece ilçe bazında baktığımızda büyükşehirleri ve illeri karşılaştığımız önceki grafiklerimizde ortaya çıkan üç temel bulgudan ikisi tasdikleniyor: Ak Parti hâlâ Türkiye geneline en dengeli yayılmış parti olarak devam ediyor ve CHP ve MHP, farklı yerleşim türlerinin ayırımında farklı uçları hâlâ temsil ediyor. Diğer bir deyişle CHP daha büyük yerleşimlerde, MHP ise daha küçük yerleşimlerde temsil edilmeye devam ediyor ama ikisinin de temsiliyetine azalma söz konusu.

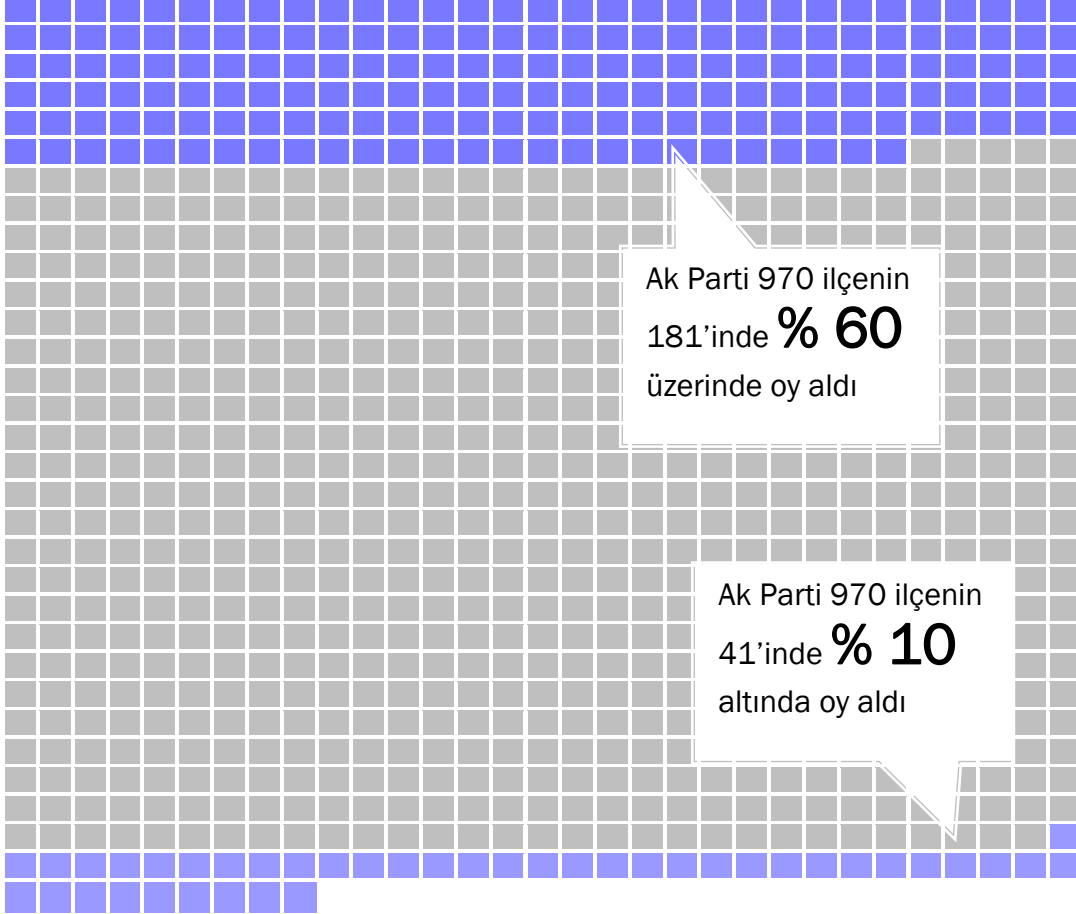
Ayrıca ilçelerdeki oyların dağılımına baktığımızda karşımıza yeni bir bulgu olarak HDP'nin aslında çok oy aldığı ilçeler bakımından Ak Parti'ye daha çok benzediğini, yani başka bir deyişle yüksek oy aldığı çok sayıda ilçe bulunduğunu, ancak az oy aldığı, yani yüzde

10'un altında aldığı ilçelerin sayıca hiçbir parti ile karşılaştırılmayacak kadar çok olduğunu gözlemliyoruz.

Bu grafikte de ortaya çıktığı üzere Ak Parti ülke genelindeki 970 ilçenin 181'inde yüzde 60'ın üzerinde oy alırken, sadece 41 ilçede yüzde 10'un altında oy almıştır.

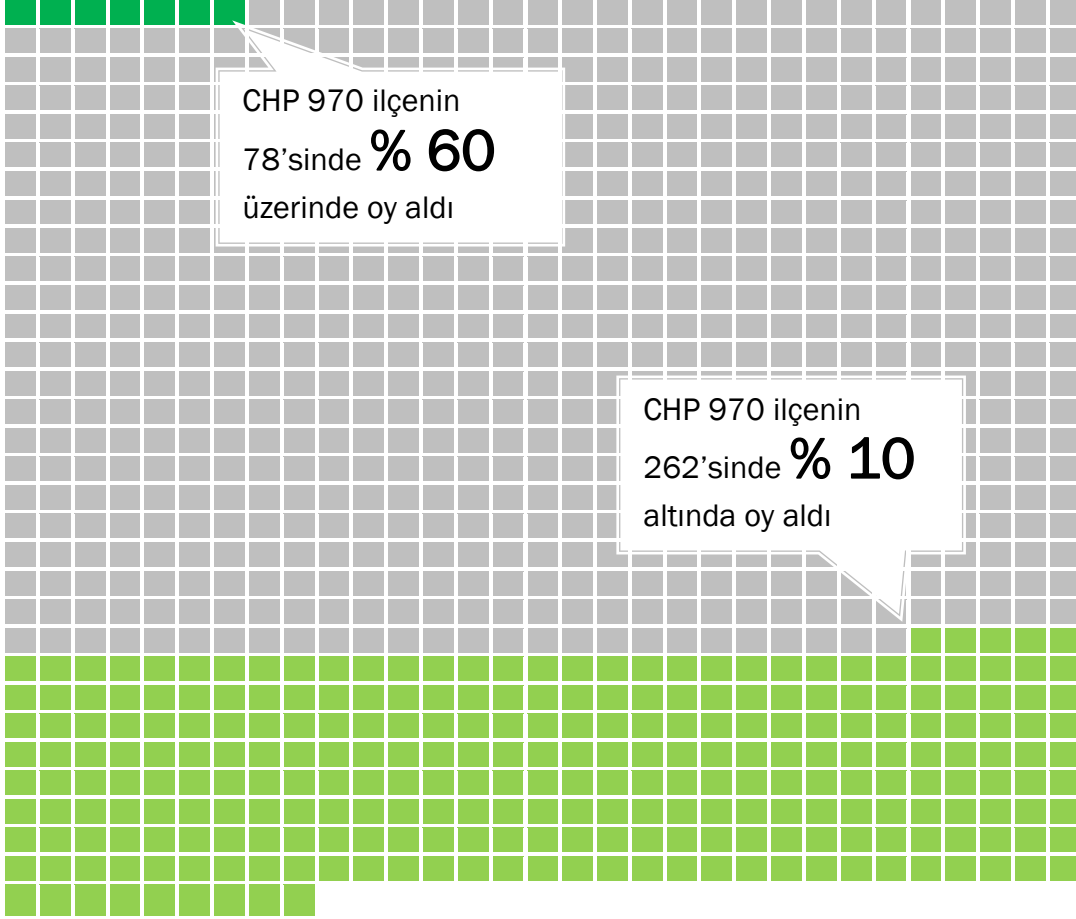
Ak Parti'nin ilçelerdeki oy oranları

CHP ise 970 ilçenin sadece 7'sinde yüzde 60'ın üzerinde, 262 ilçede ise yüzde 10'un altında oy almıştır.

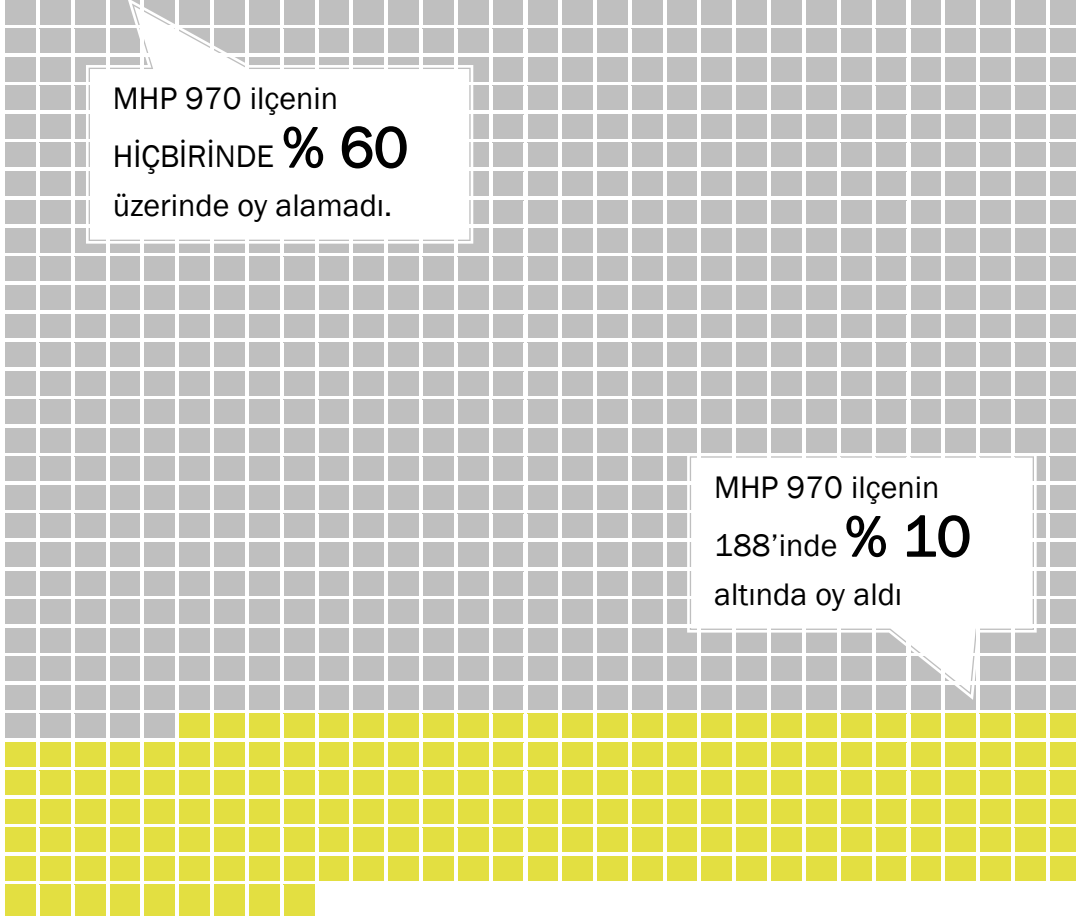
CHP'nin ilçelerdeki oy oranları

MHP ise 970 ilçenin hiçbirinde yüzde 60'ın üzerine oy alamamıştır ve 188 ilçede yüzde 10'un altında oy almıştır.

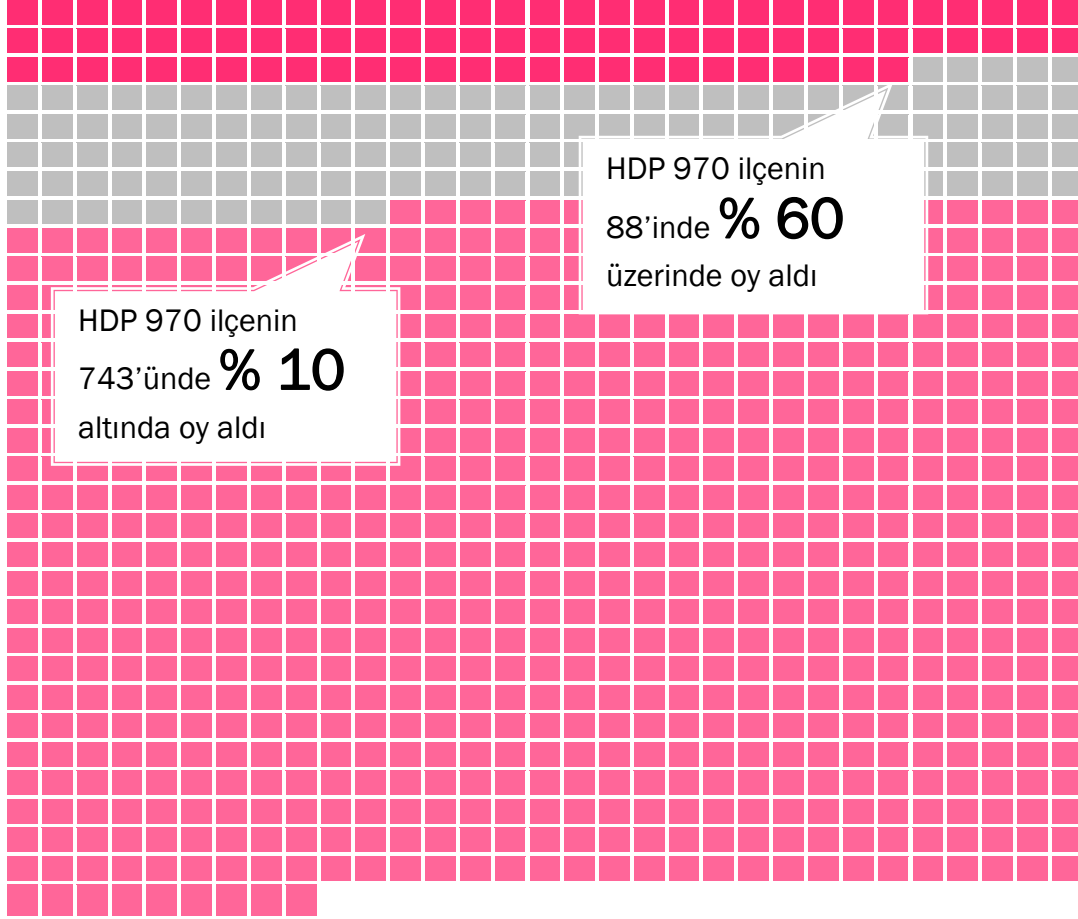
MHP'nin ilçelerdeki oy oranları

HDP ise 970 ilçenin 88'inde yüzde 60'ın üzerinde oy almıştır ve 743'ünde yüzde 10'un üstünde oy alamamıştır.

HDP'nin ilçelerdeki oy oranları

2.6. Siyasi Rekabet

2.6.1. Haritalarla Partilerin Oy Farkları

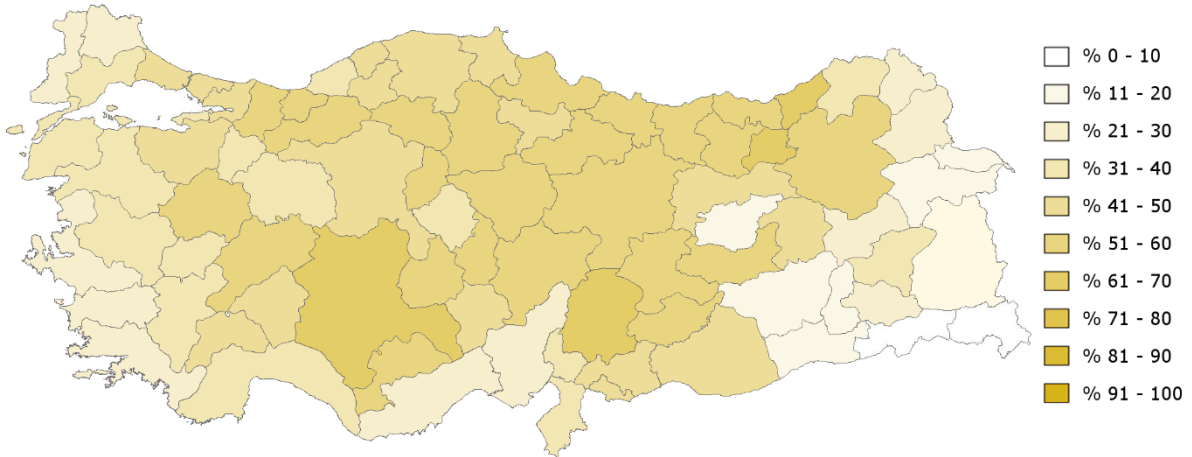
Aşağıdaki haritada farklı oy dilimlerine göre Ak Parti'nin 2011 ve 2015 seçimlerindeki illerdeki oy oranları görülüyor. Daha önceki bölümde de vurgulandığı gibi;

- Ak Parti ülkenin tüm coğrafyasında yer almaktadır. Ancak son seçimlerde ülkenin doğu ve güneydoğusundan ciddi oy kaybına uğramıştır.
- Daha önce daha az olan batı-doğu arası oy farkları belirginleşmiştir.
- Genel oy dağılımı örgüsü olarak bakıldığında da 2011 ve 2015 haritaları arasında belirgin bir farklılaşma gözlenmiyor.

AK Parti'nin illerde göre oy oranları

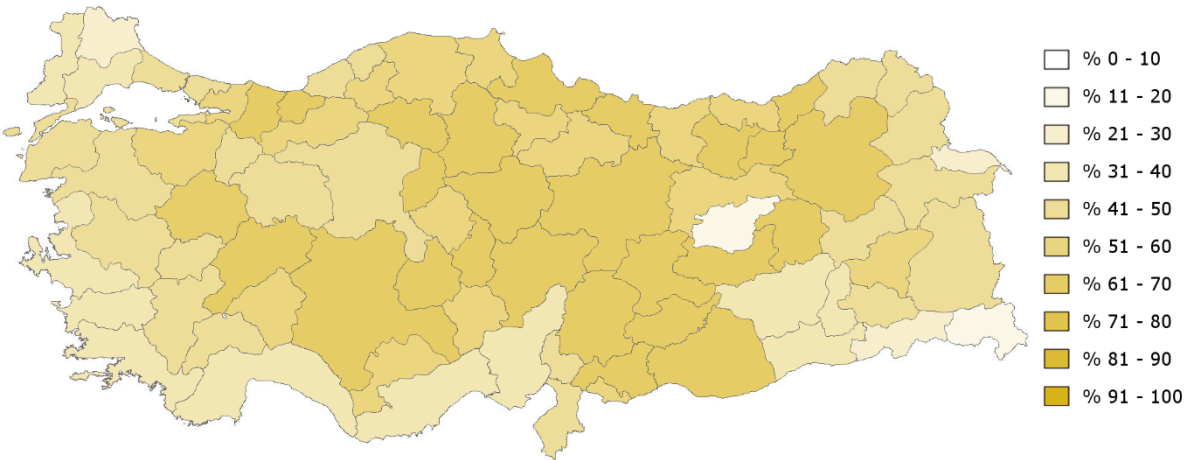
2015 Milletvekili Seçimi - İllere Göre Ak Parti oy oranları

KONDA
ARAŞTIRMA VE DANIŞMANLIK

2011 Milletvekili Seçimi - İllere Göre Ak Parti oy oranları

KONDA
ARAŞTIRMA VE DANIŞMANLIK

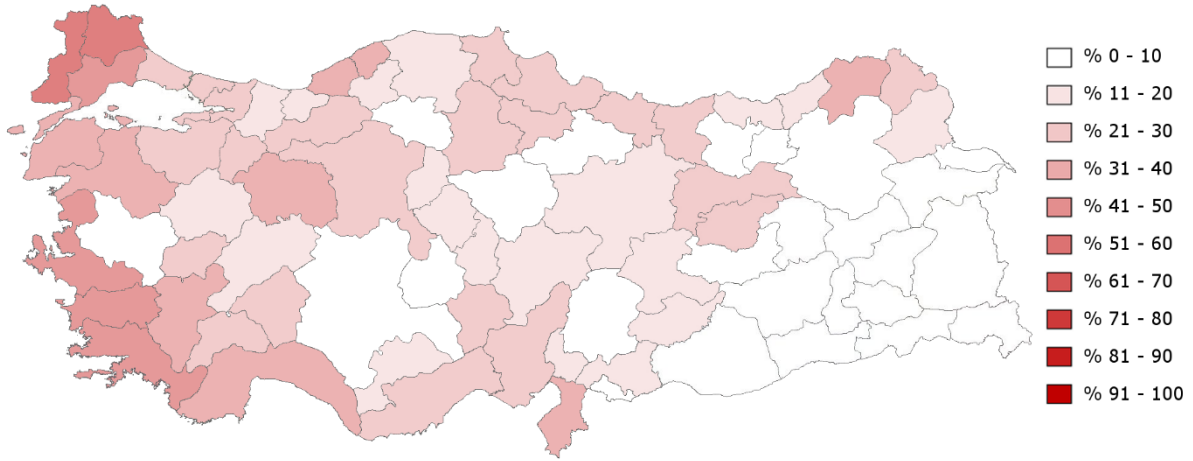
CHP'nin illerdeki oy oranları haritalandığında ise şunları not etmek gerekir:

- CHP tüm coğrafyaya yayılmış değil. CHP ülkenin belli bölgelerinde yoğunlaşıyor, belli coğrafyalarındaysa hiç görülüyor.
- CHP'nin var olduğu coğrafya hem ülkenin batısı ve kıyıları, hem de sosyoekonomik gelişmişlik seviyesi yüksek olan coğrafyadır.
- 2011'den 2015'e ülkeye yayılmak yerine, bulunduğu alanlarda daha da yoğunlaşan CHP, yoğunlaştığı yerlerde de oy kaybına uğramıştır.

CHP'nin illere göre oy dağılımı

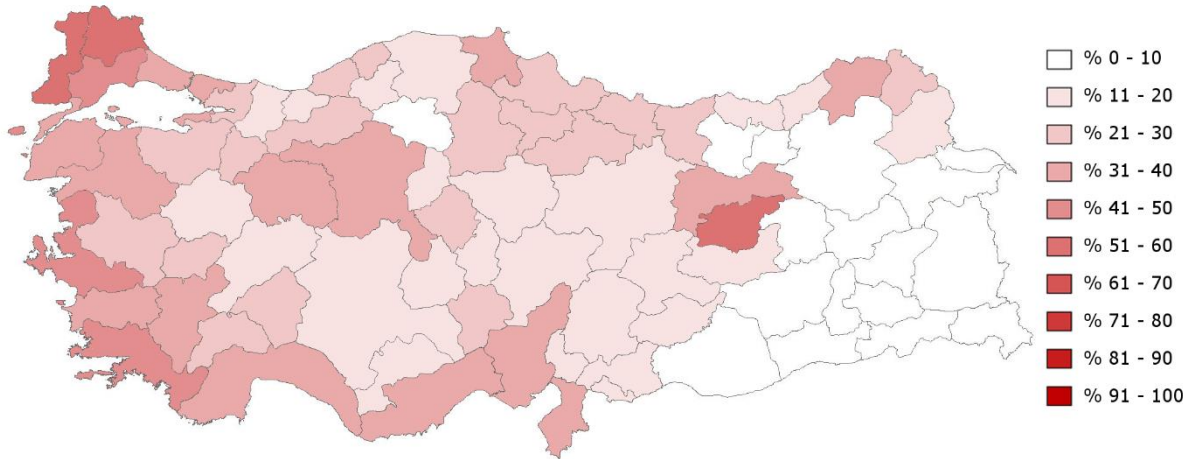
2015 Milletvekilleri Seçimi - illere Göre CHP oy oranları

KONDA
ARAŞTIRMA VE DANIŞMANLIK

2011 Milletvekilleri Seçimi - illere Göre CHP oy oranları

KONDA
ARAŞTIRMA VE DANIŞMANLIK

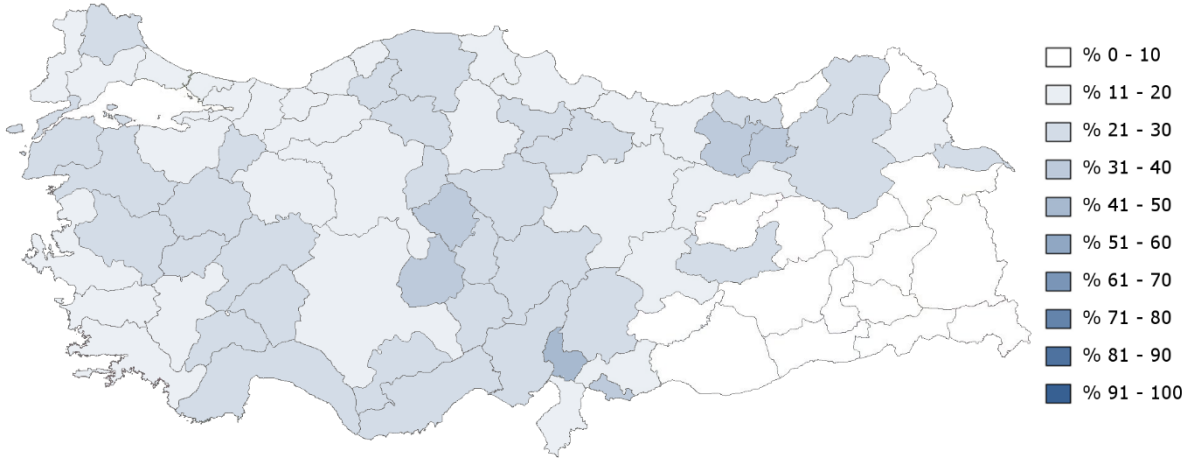
MHP oy dağılımı gösteren haritayı incelediğimizde ise:

- MHP'nin bulunduğu bölgelerde oyunu yaygın olarak arttırdığı görülüyor.
- MHP'nin Orta Anadolu'da ve Ege'nin iç kesimlerinde yaygın olduğu görülüyor.
- Ortadoğu ve Güneydoğu bölgelerinde MHP'nin var olmaması açısından 2011'den 2015'e değişiklik olmadığı görülüyor.

MHP'nin illere göre oy dağılımı

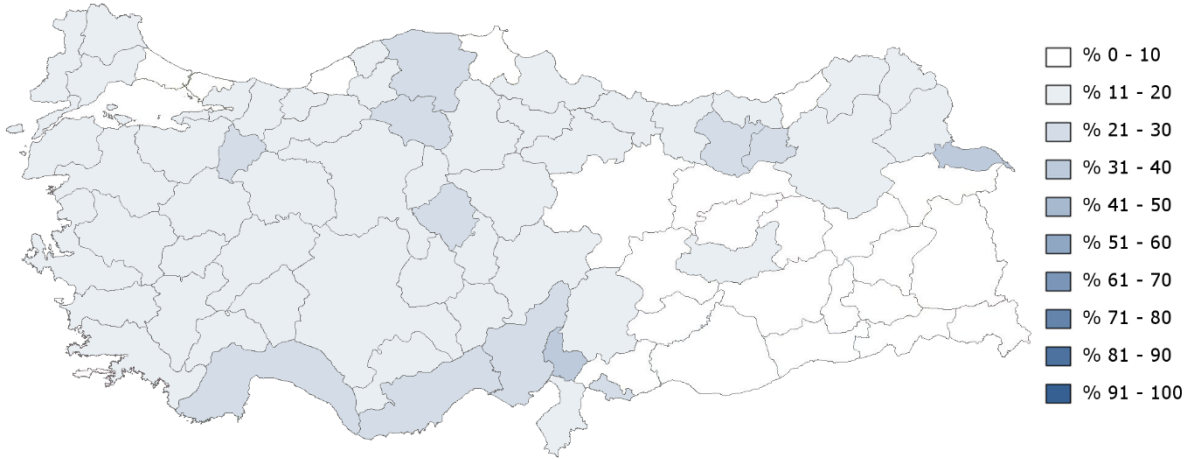
2015 Milletvekili Seçimi - İllere Göre MHP oy oranları

KONDA
ARAŞTIRMA VE DANIŞMANLIK

2011 Milletvekili Seçimi - İllere Göre MHP oy oranları

KONDA
ARAŞTIRMA VE DANIŞMANLIK

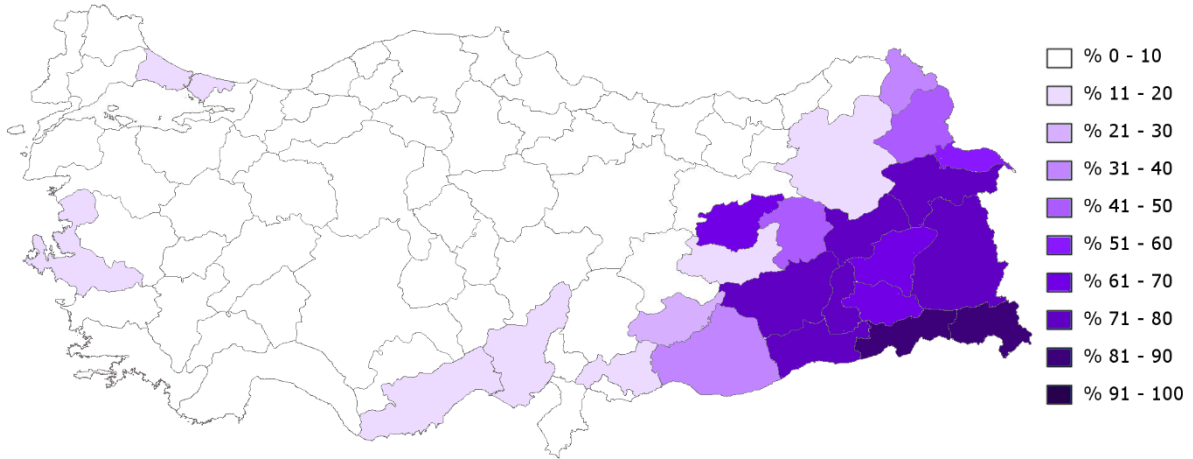
Genel seçimlere ilk defa parti olarak katıldığı için HDP'nin 2011 sonrası oy değişimi için farklı haritalardan faydalanmak gerekiyor. HDP'nin 2015 seçimleri oy dağılımı gösteren haritayı incelediğimizde ise:

- HDP'nin hâlâ Türkiye'de belirli coğrafi bölgelere yoğunlaştığını görüyoruz. Ancak Güneydoğu, Ortadoğu ve Kuzeydoğu Anadolu bölgelerine ek olarak partinin Türkiye'nin dört önemli metropolünde, İstanbul, İzmir, Mersin ve Adana'da önemli varlık gösterdiğini görüyoruz.
- HDP ilk defa parti olarak meclise girdiği için, 2011 seçimlerinden farklı olarak bütün illerde milletvekili adayı gösterdi. Daha önceki seçimlerde parti seçim barajına takılacağı için genelde Kürt nüfusun yoğun yaşadığı, belirli illerde bağımsız aday göstererek meclise girmeye çalışan BDP, HDP çatısı altında pek çok ilden bu nedenle ilk defa oy aldı.
- Ancak, HDP her ne kadar oylarını pek çok ilde büyük ölçüde arttırsa da bunun genel toplamda ülke çapında dengeli bir dağılım gösterdiği söylenemez. Başka bir deyişle, HDP önceden BDP'nin kuvvetli olduğu yerlerde gücünü arttırmışken, daha önceden BDP örgütlenmesi bulunmayan birçok ilde meclise milletvekili sokacak kadar yoğunluğa halen ulaşmamış görünüyor.

HDP'nin illere göre oy dağılımı

2015 Milletvekilleri Seçimi - İllere Göre HDP oy oranları

KONDA
ARAŞTIRMA VE DANIŞMANLIK

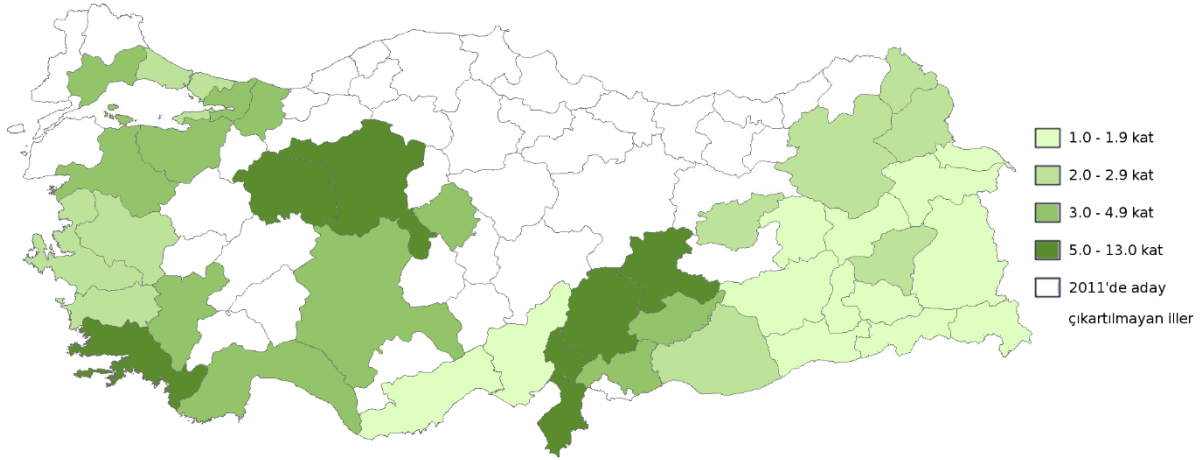

Aşağıdaki haritada ise HDP'nin 2015'te aldığı oyları BDP'nin 2011 yılında bağımsızlar ile yakaladığı oy oranı ile karşılaştırınca, HDP'nin bu seçimde kaydadeğer bir oy almadığı bazı illerde bile oylarını kuvvetli şekilde arttırdığını görüyoruz. Bir tarafta Muğla, Eskişehir ve Ankara gibi önemli metropoller göze çarparken, diğer tarafta milliyetçi oyların da kuvvetli olduğu Hatay, Osmaniye, Kahramanmaraş ve Malatya dikkati çekiyor.

2015 Milletvekilleri Seçimi - İllere göre HDP'nin oy artırma oranı

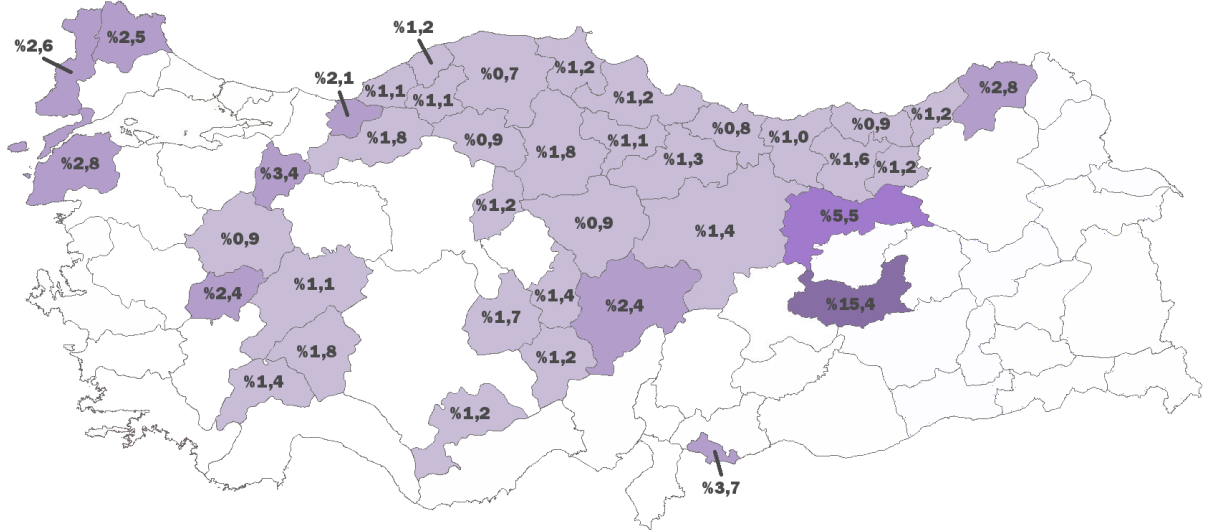
KONDA
ARAŞTIRMA VE DANIŞMANLIK

Yukarıdaki haritada altını çizmemiz gereken başka bir nokta ise, beyaz ile gösterilen illerin HDP'nin oyunu artırmadığı değil ancak BDP'nin 2011 yılında hiç aday göstermediği iller olmasıdır. Bu haritanın tamamlayıcısı olarak aşağıdaki haritaya baktığımızda ise esasında HDP'nin daha önce hiç oy almadığı yerlerden de oy aldığını görüyoruz.

2015 Milletvekilleri Seçimi - HDP'nin ilk defa oy aldığı iller

KONDA
ARAŞTIRMA VE DANIŞMANLIK

Bu grafikte ortaya çıkan tabloya göre HDP, BDP'nin daha önce aday göstermediği 39 ilde aday göstermiş ve yüzde 0,7 ile yüzde 15,4 arasında değişen oylar almış. Ancak bu 39 ilin 28'inde yüzde 2'nin üzerinde oy alamamış – ve bu 28 ilde aldığı ortalama oy yüzde 1,3 olarak gerçekleşmiş. Toplam oy sayısı olarak ise HDP bu illerden yaklaşık 155,000 oy almış. Bu da HDP'ye ilk defa oy veren 3,3 milyon seçmenin yüzde 5'ine denk geliyor. Bu sayıyı yurtdışından yine HDP ilk defa parti olarak seçime girdiği için gelen 200,000 oy ile birlikte düşünersek, HDP'nin oylarının toplamda yüzde 10'unun

ilk defa yeni seçmenden geldiğini görüyoruz. Bu, partinin genel oyları toplamı içinde çok büyük bir oran olmayabilir, ancak yüzde 10 barajı nedeniyle bundan önce seçimlere parti olarak giremeyen HDP'nin 2015 yılına kadar ne kadar fazla oyunun temsiliyet dışına atılmış olduğunun da önemli bir göstergesi.

Burada dikkat çekmek gereken başka önemli bir nokta ise çok basit bir matematik hesaplaması sonucunda ortaya çıkıyor; HDP'nin barajı aşmasının en temel nedeni seçime parti olarak girmesi oluyor. Bu konuya ilerleyen sayfalardaki seçmen profilleri bölümünde daha çok eğileceğiz. Ancak öyle görünüyor ki, 2000li yılların başından itibaren artan bir ivmeyle Türkiye'de Kürt siyaseti devletin kendine uyguladığı stratejileri akıllıca alt-üst etmeyi, bunlara karşı yeni girişimlerde bulunmayı başarıyor – 1980 darbesinin sonucu olan yüzde 10 barajının halen devletçe sahiplenilmesi ve HDP'nin buna rağmen barajı geçmekle kalmayıp bütün meclisin milletvekil sayısındaki dengeyi değiştirmesi başka ne şekilde açıklanabilir?

Bu hamle ve böylesi bir siyasi sonuç akıllara ünlü Fransız düşünür Michel de Certeau'nun *Gündelik Yaşamın Pratiği* (The Practice of Everyday Life/L'Invention du Quotidien) adlı eserini getiriyor. Bu eserde de Certeau “güçlü” ve “daha-az-güçlü” arasındaki güç ilişkilerine bakar ve “güçlü”nün bütün stratejilerini dönüştürenin “daha-az-güçlü”nün taktikleri olduğunu iddia eder. Kısacası strateji ve taktik arasında bir ayrım ortaya çıkar. Buna göre, strateji “daha-az-güçlü”nün taktiksel manevraları tarafından o kadar çok dönüşüme uğratılır ki, “güçlü” kendi stratejisi tarafından yenilgiye uğrar ve stratejisini değiştirmek zorunda kalır. Bu düşünceyi devlet siyasetine tercüme ettiğimizde ise, devletin mutlak kabul ettiği stratejilerin taktiklerin sonucu olarak devlet eliyle değiştirildiğini gözlemliyoruz ki bu durum sadece Türkiye'ye özgü bir durum değil. Gelecek dönemde seçim barajının değişip değişmeyeceğini ise yeni mecliste partilerin ne şekilde yanyana gelecekleri belirleyecek.

3. İLÇELERDE PARTİLERİN PERFORMANSLARI

KONDA Barometresi raporumuzun aşağıdaki bölümü Kadir Has Üniversitesi'nden Prof. Dr. Murat Güvenç² ve Ebru Şener tarafından hazırlanmıştır. Katkıları için kendilerine teşekkür ederiz.

Yöntembilimsel not:

Bu bölümde yer alan haritalarda her partinin hem Türkiye genelinde hem de büyük metropoller çevresindeki performansını görebiliyorsunuz. Haritaların sırrı, kullanılan 7 basamaklı yoğunluk normalizasyon göstergesinde yatıyor (Signed KHi Kare indeksi). Signed Chi Kare göstergeleri, k-means sınıflama programıyla 7 grup üzerinden kümelendi .

Yerleşim birimlerinin ölçek ve yığılma/yoğunluk farklarını dikkate alan bu göstergeler üzerinden çok okunaklı haritalar elde ediliyor.

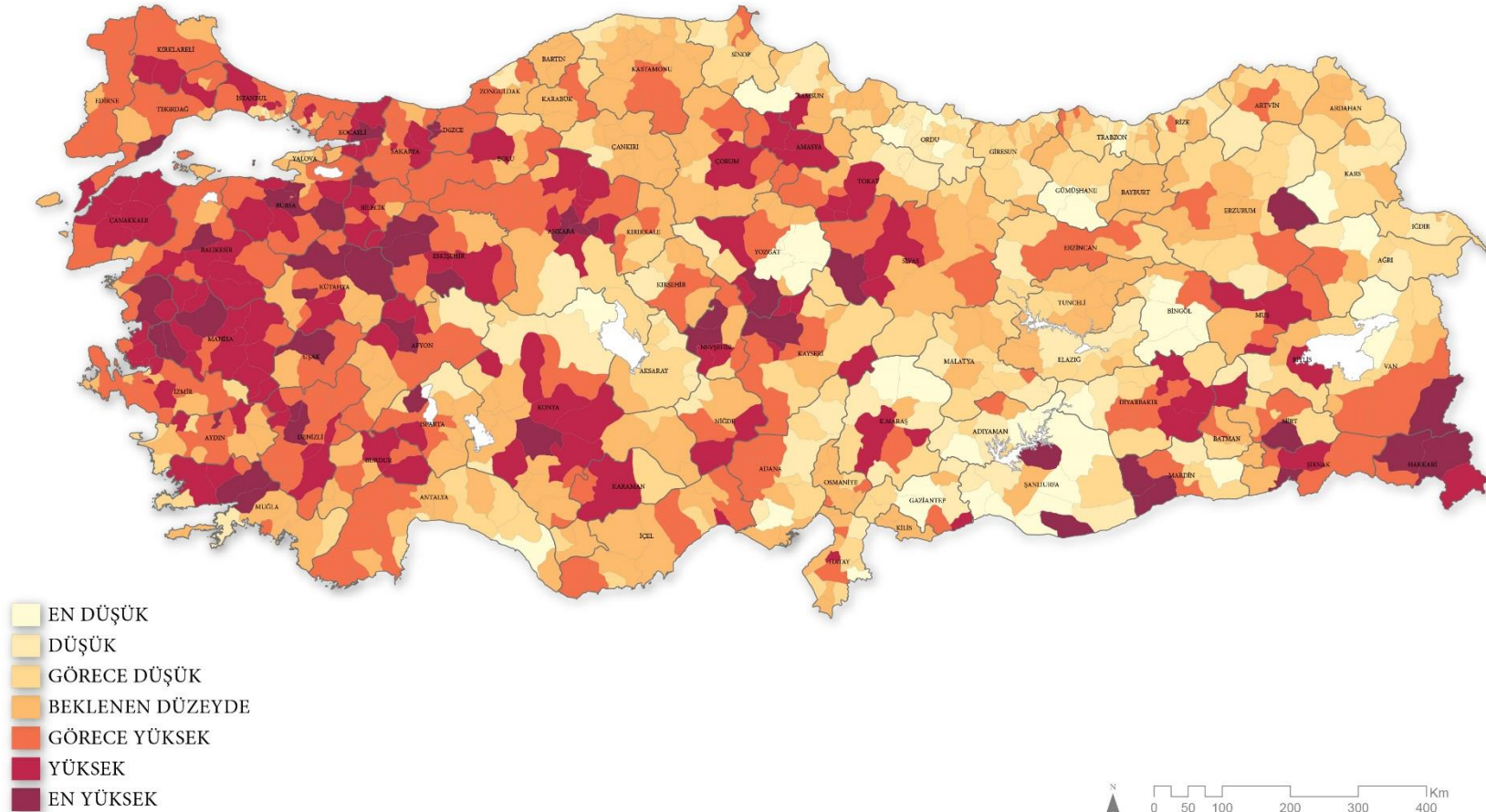
Haritaların renkleri partilerin performanslarını basit oy oranları yerine, istatistiksel açıdan beklenen sıklık değerlerinden pozitif veya negatif sapmaları gösteriyor. Gözlenen ve beklenen sıklık değerleri arasındaki manidar pozitif farklar (görelî) *başarı*, beklenenin altında kalan negatif farklar görelî *başarısızlık* şeklinde değerlendirilebilir

² Kadir Kas Üniversitesi Siyaset Bilimi Kamu Yönetimi Bölümü

7 HAZİRAN 2015 GENEL SEÇİMİNDE KATILIM ORANLARI

İlçeler ve İşaretli Ki-Kare Gösterge Değerleri İtibariyle

Hazırlayanlar: Murat Güvenç - Ebru Şener

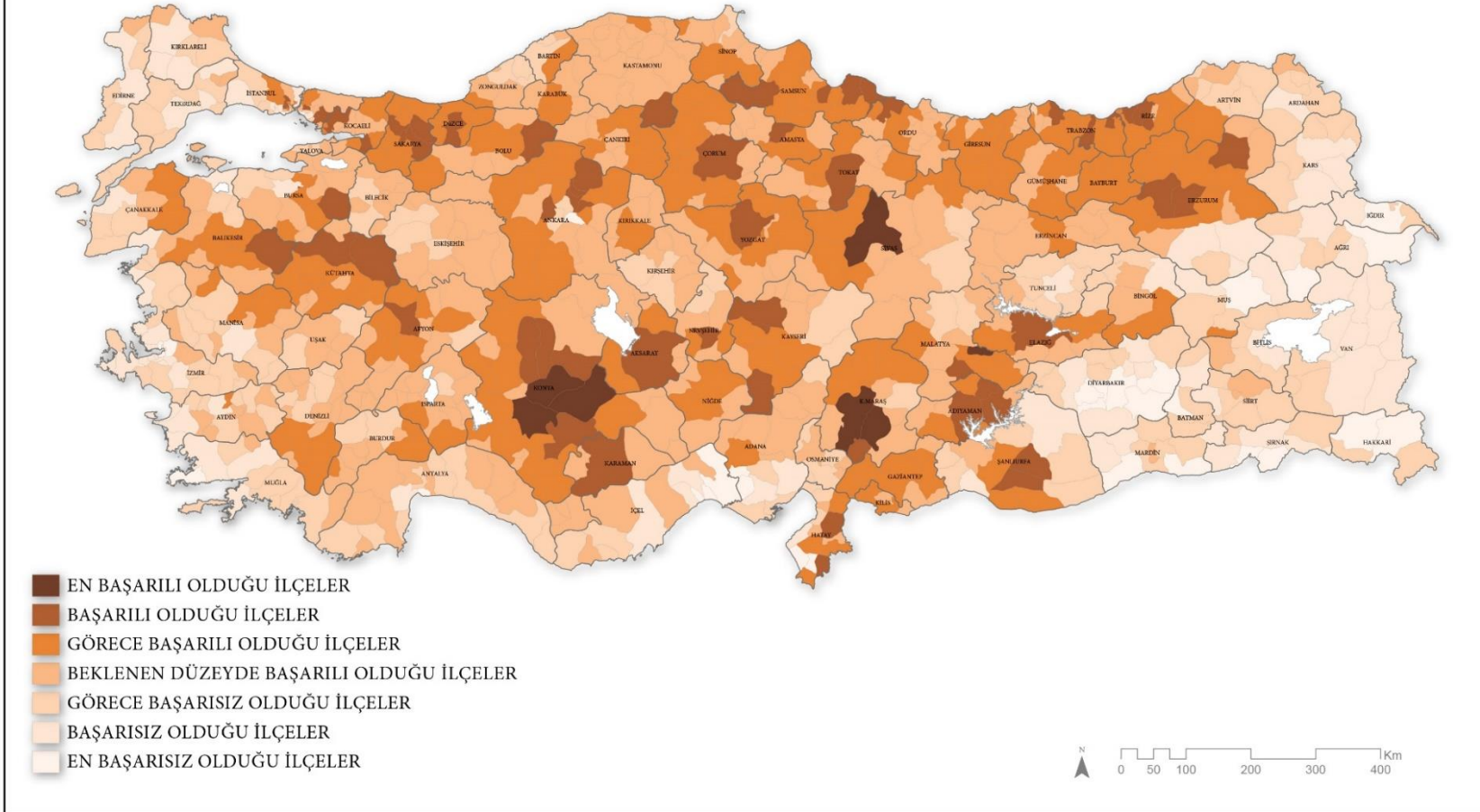

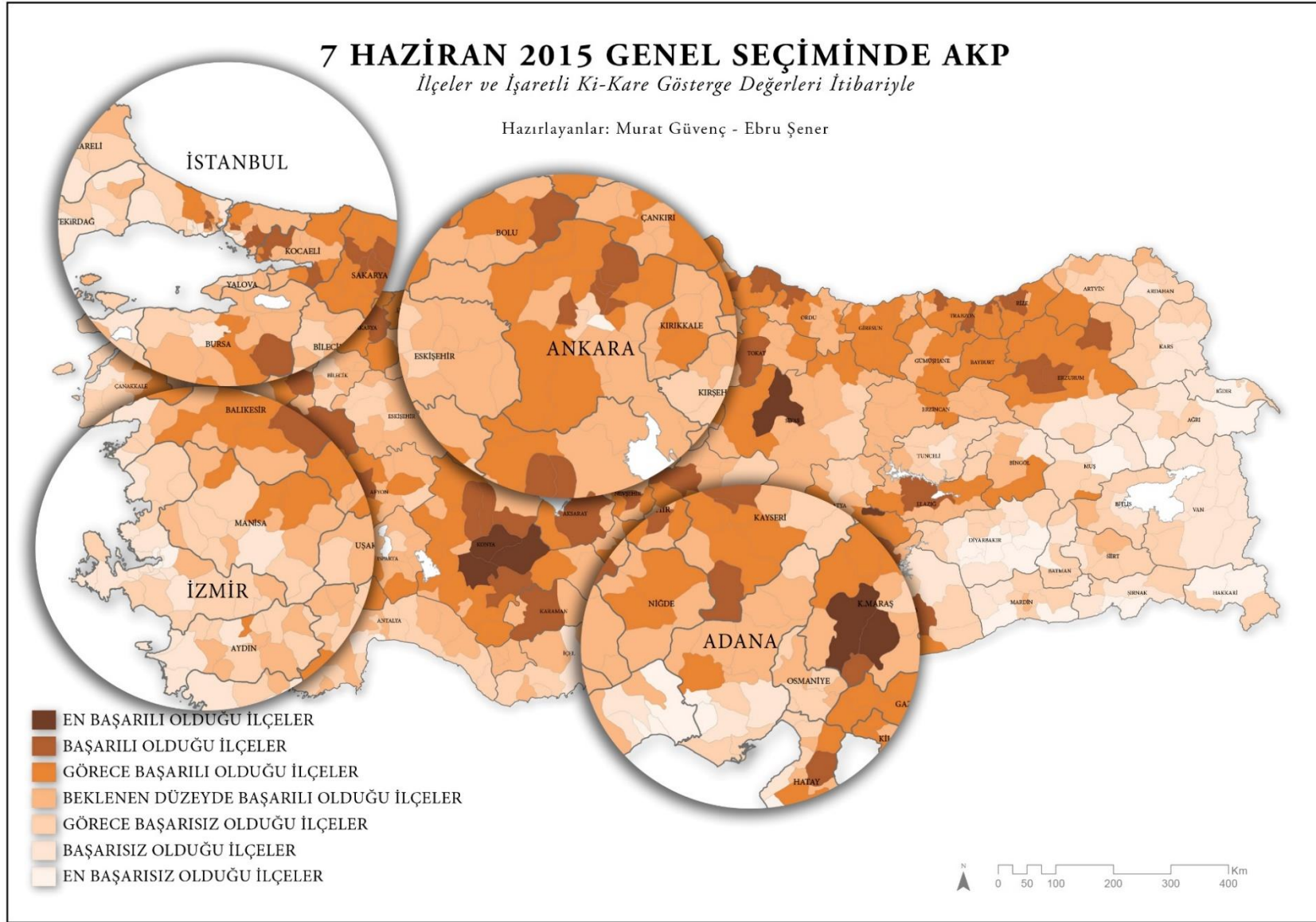

7 HAZİRAN 2015 GENEL SEÇİMİNDE AKP

İlçeler ve İşaretili Ki-Kare Gösterge Değerleri İtibarıyla

Hazırlayanlar: Murat Güvenç - Ebru Şener

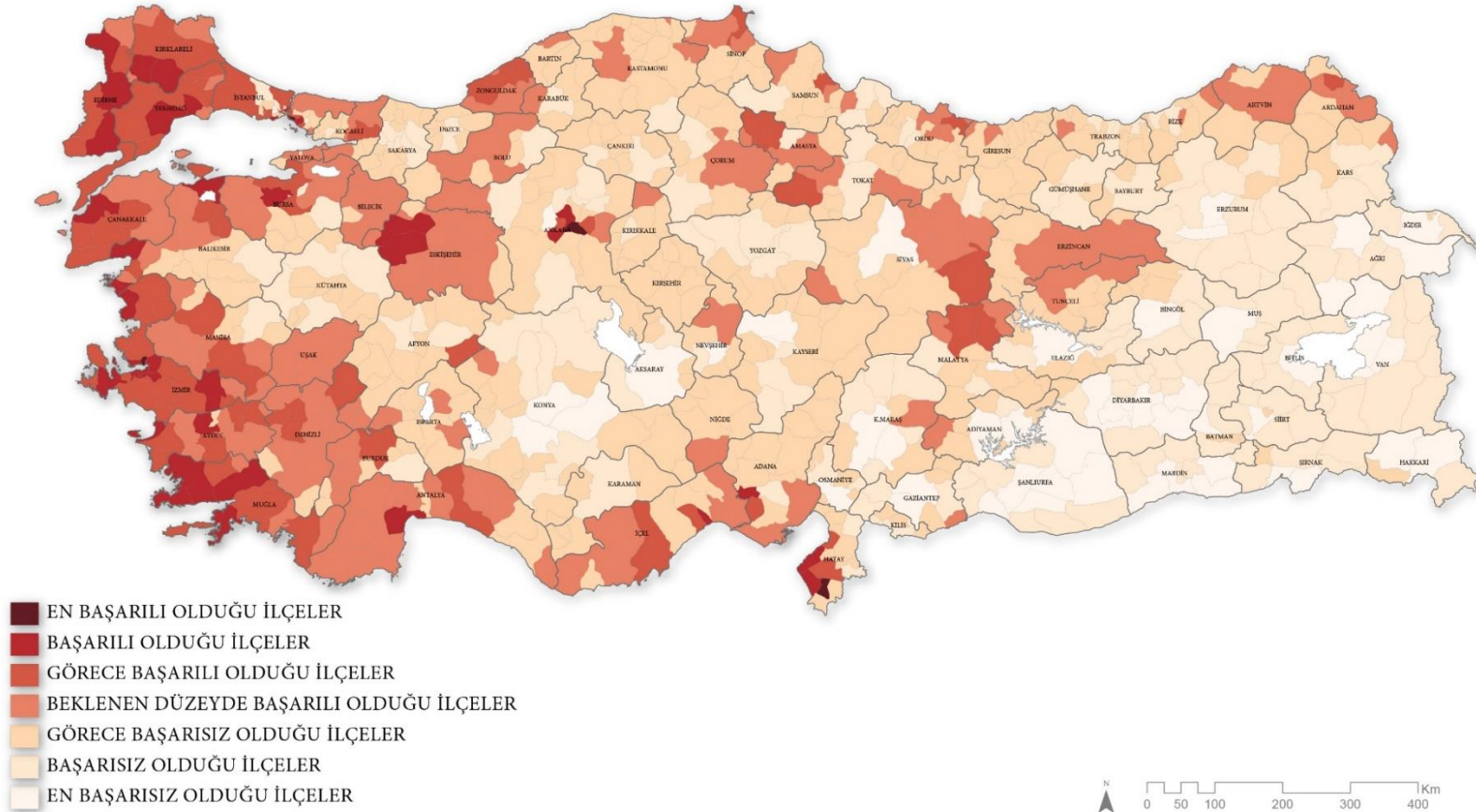

7 HAZİRAN 2015 GENEL SEÇİMİNDE CHP

İlçeler ve İşaretli Ki-Kare Gösterge Değerleri İtibariyle

Hazırlayanlar: Murat Güvenç - Ebru Şener

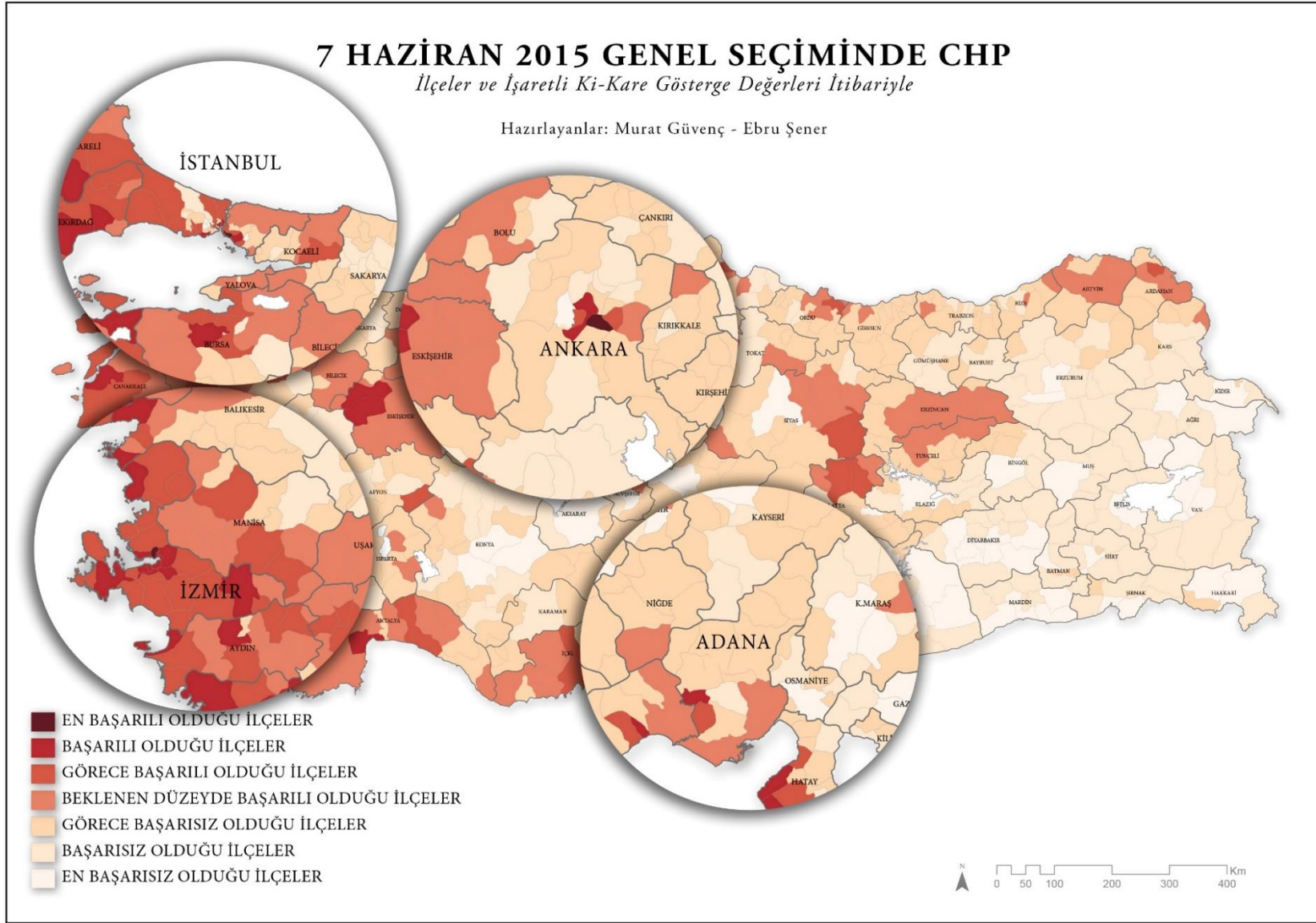

7 HAZİRAN 2015 GENEL SEÇİMİNDE CHP

İlçeler ve İşaretili Ki-Kare Gösterge Değerleri İtibariyle

Hazırlayanlar: Murat Güvenç - Ebru Şener

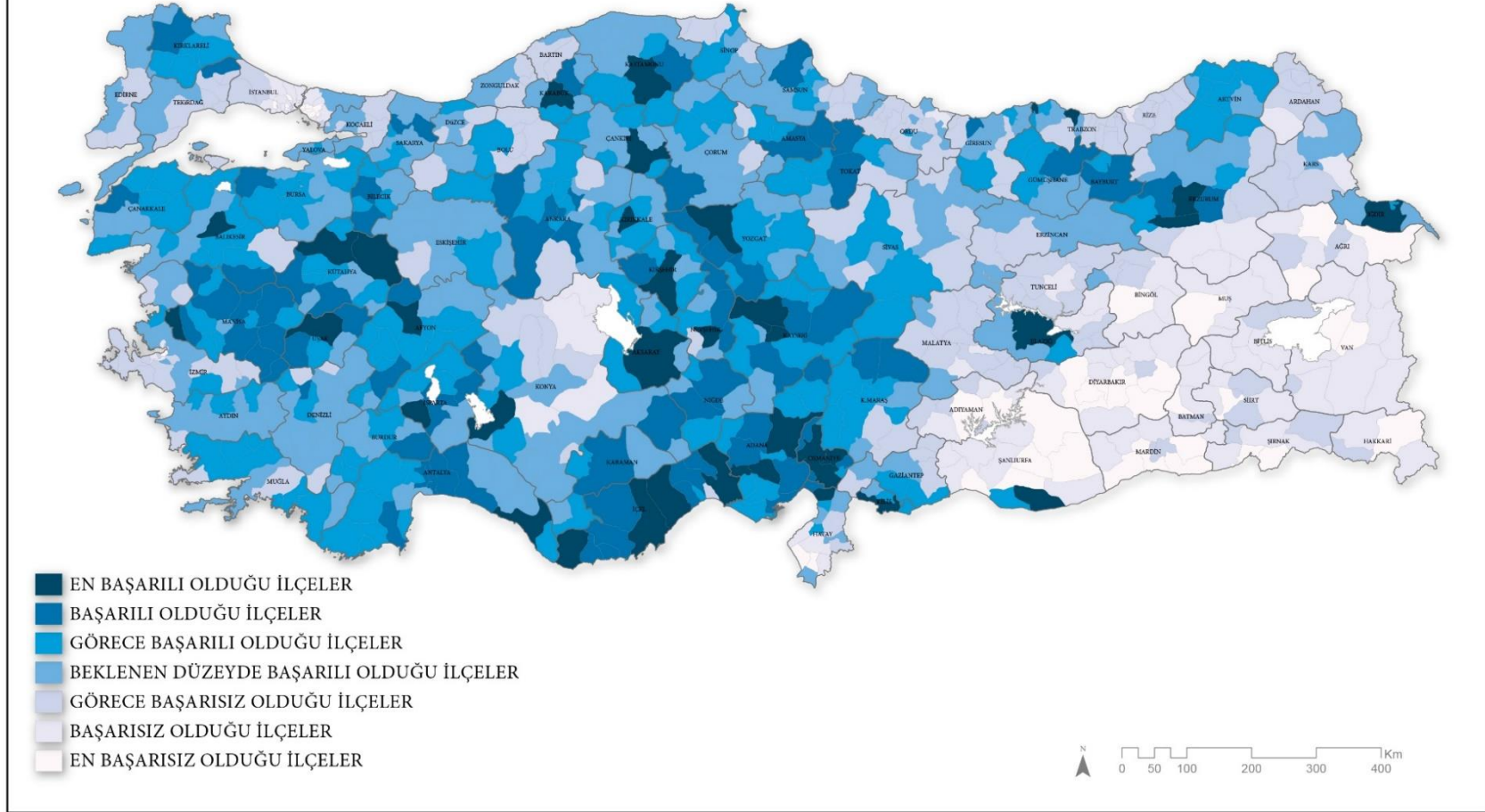

7 HAZİRAN 2015 GENEL SEÇİMİNDE MHP

İlçeler ve İşaretli Ki-Kare Gösterge Değerleri İtibariyle

Hazırlayanlar: Murat Güvenç - Ebru Şener

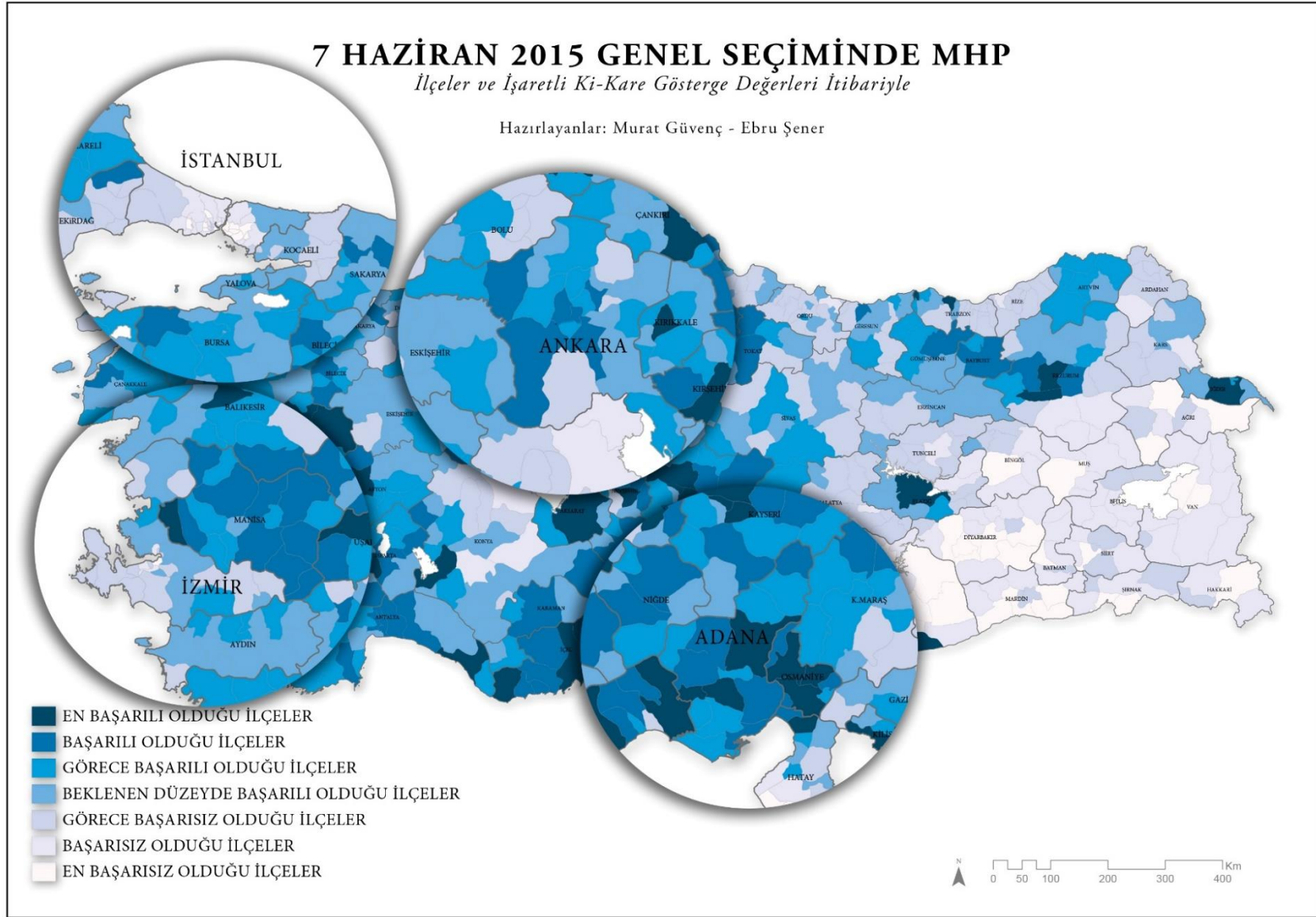

7 HAZİRAN 2015 GENEL SEÇİMİNDE MHP

İlçeler ve İşaretili Ki-Kare Gösterge Değerleri İtibariyle

Hazırlayanlar: Murat Güvenç - Ebru Şener

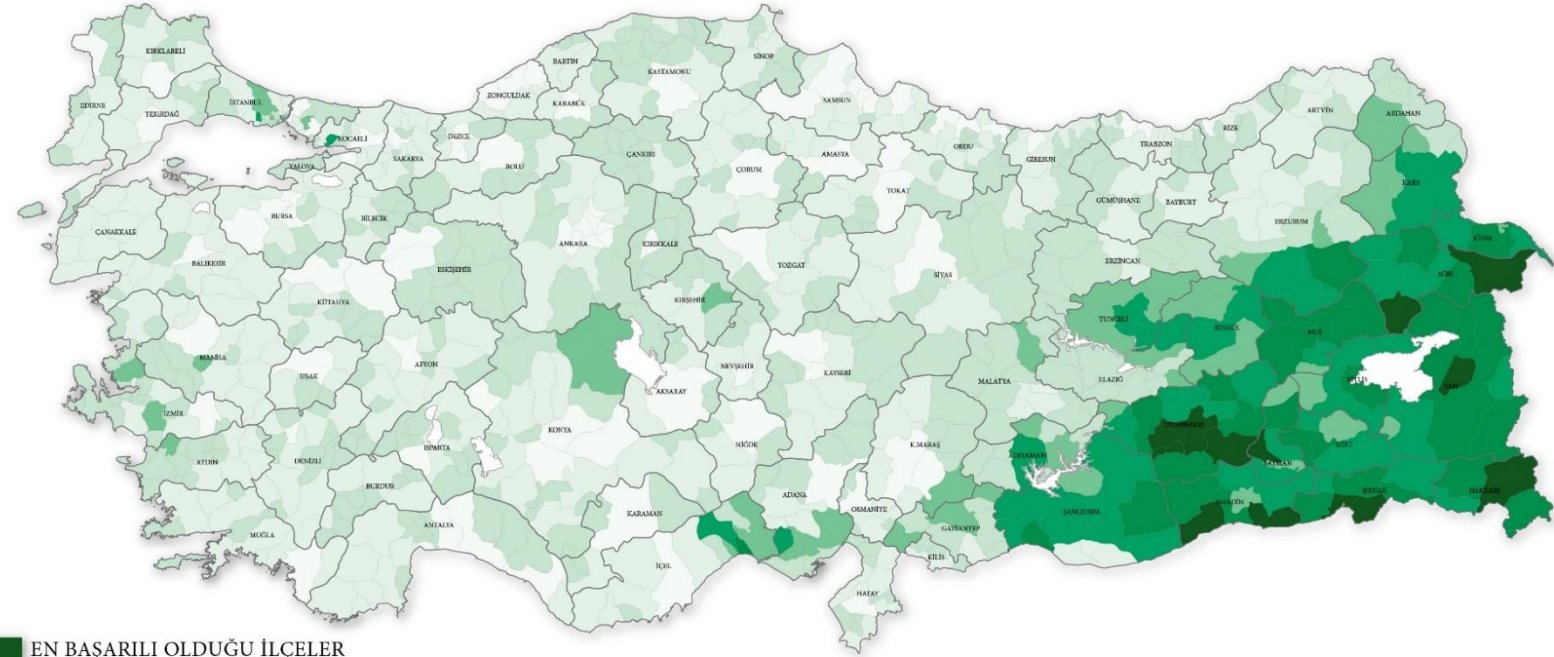

7 HAZİRAN 2015 GENEL SEÇİMİNDE HDP

İlçeler ve İşaretli Ki-Kare Gösterge Değerleri İtibariyle

Hazırlayanlar: Murat Güvenç - Ebru Şener

- EN BAŞARILI OLDUĞU İLÇELER
- BAŞARILI OLDUĞU İLÇELER
- GÖRECE BAŞARILI OLDUĞU İLÇELER
- BEKLENEN DÜZEYDE BAŞARILI OLDUĞU İLÇELER
- GÖRECE BAŞARISIZ OLDUĞU İLÇELER
- BAŞARISIZ OLDUĞU İLÇELER
- EN BAŞARISIZ OLDUĞU İLÇELER

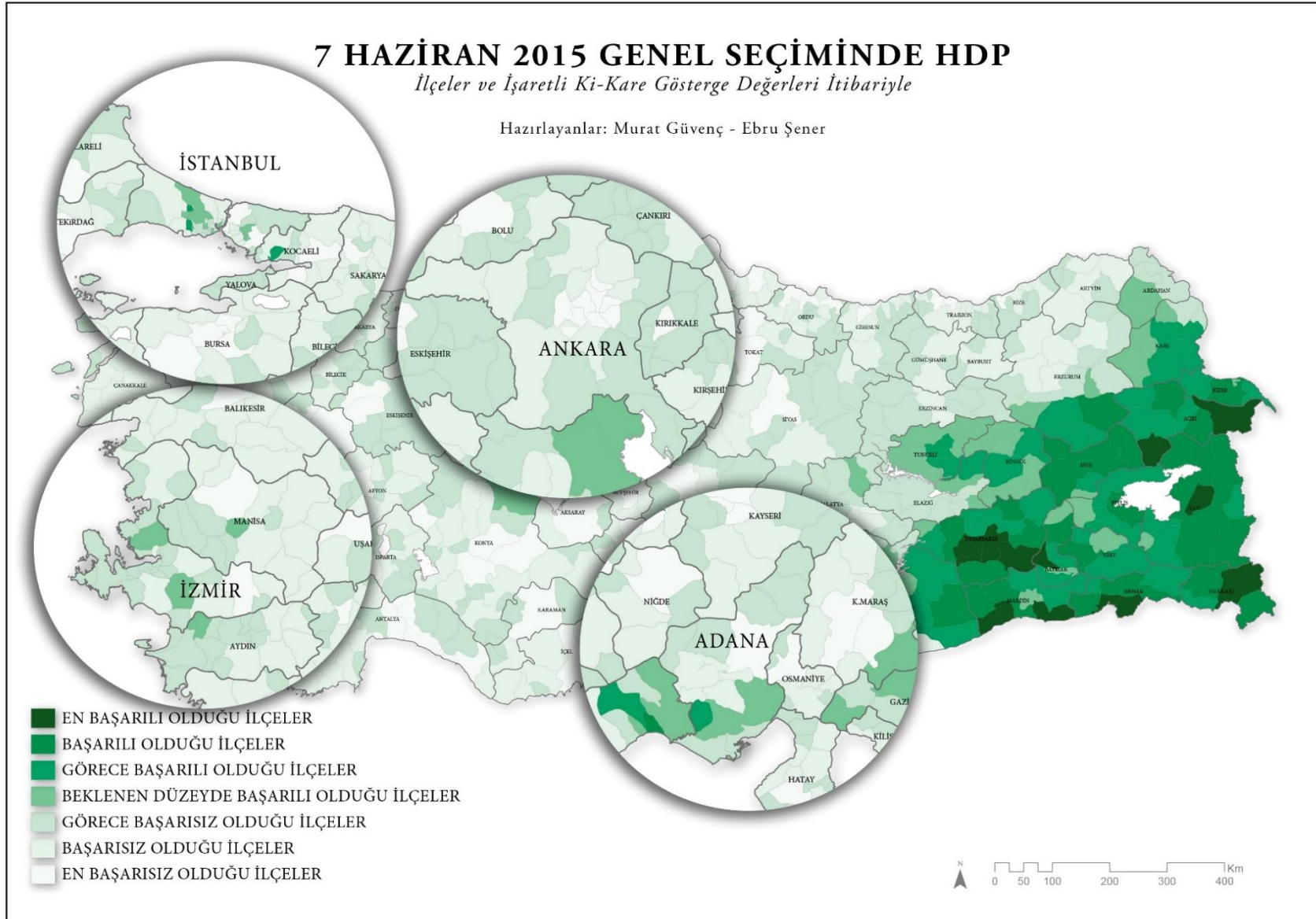

7 HAZİRAN 2015 GENEL SEÇİMİNDE HDP

İlçeler ve İşaretili Ki-Kare Gösterge Değerleri İtibariyle

Hazırlayanlar: Murat Güvenç - Ebru Şener

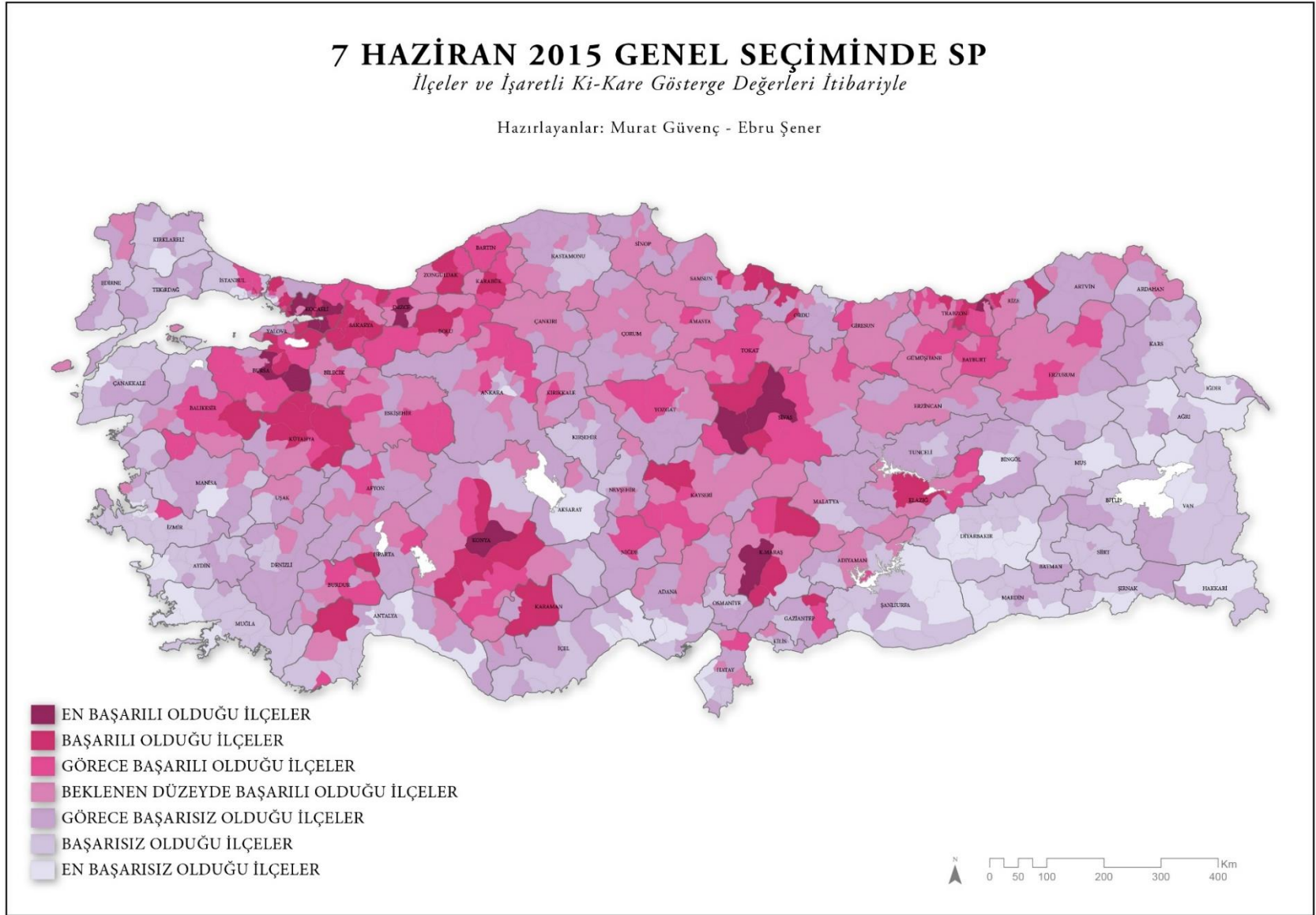

7 HAZİRAN 2015 GENEL SEÇİMİNDE SP

İlçeler ve İşaretili Ki-Kare Gösterge Değerleri İtibariyle

Hazırlayanlar: Murat Güvenç - Ebru Şener

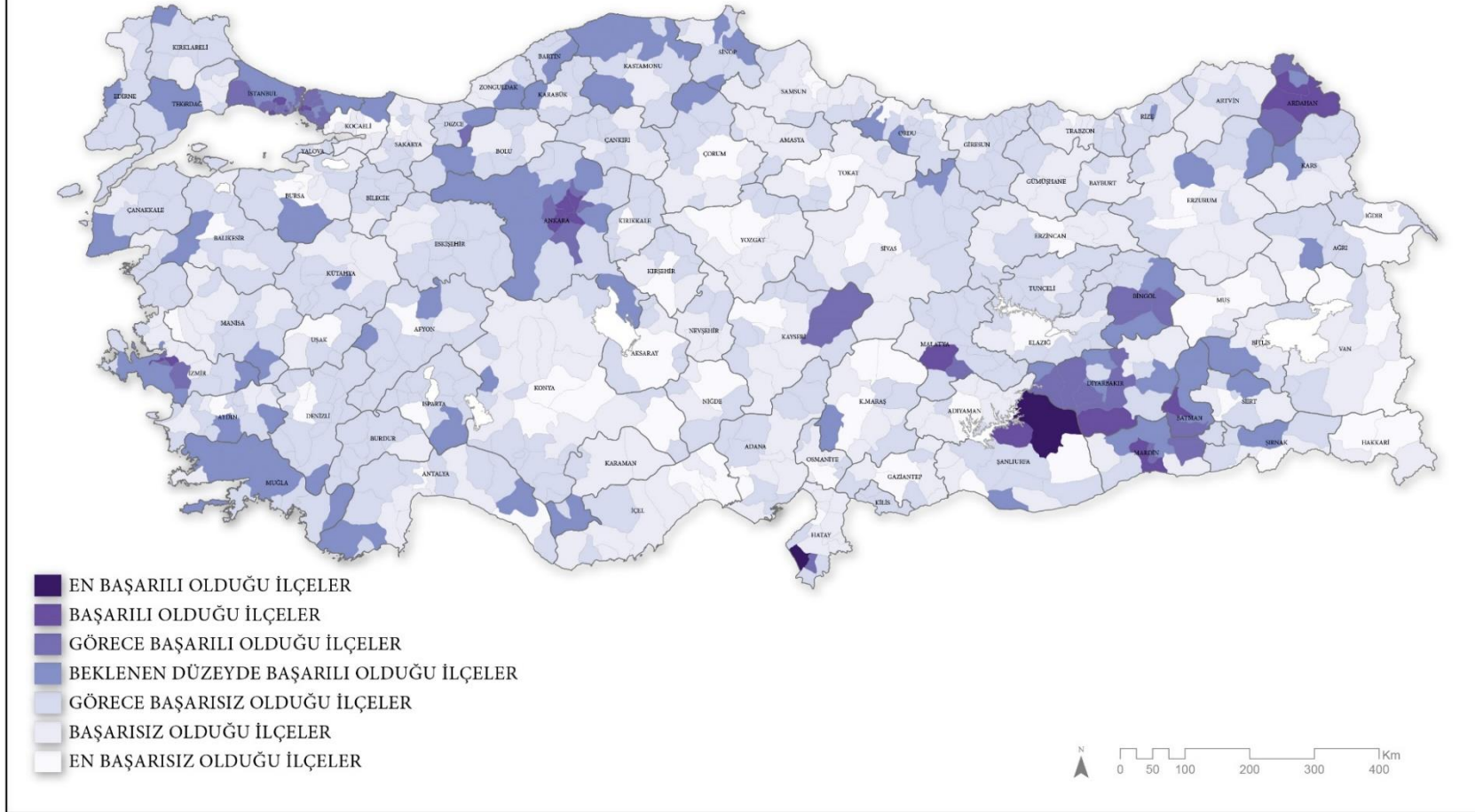

7 HAZİRAN 2015 GENEL SEÇİMİNDE DİĞER PARTİLER

İlçeler ve İşaretli Ki-Kare Gösterge Değerleri İtibarıyla

Hazırlayanlar: Murat Güvenç - Ebru Şener

4. 2011'DEN 2015'E PARTİLER ARASI OY KAYMALARI

KONDA Barometresi raporumuzun aşağıdaki bölümü Çilek Ağacı ekibini oluşturan Amaç Herdağdelen, Eser Aygün, Deniz Cem Önduygu ve bu rapor kapsamında onlarla beraber çalışan Onur Altındağ tarafından ortak olarak hazırlanmıştır. Daha önceki seçim dönemlerinde büyük veri (big data) analizleri ve bilgi mimarisi alanında son derece zihin açıcı çalışmaları olan bu genç ekibin Barometre raporumuza yaptıkları zengin katkıdan dolayı KONDA olarak kendilerine teşekkürü bir borç biliriz.

4.1. Özet

Bu analizde 1997 yılında Harvard, Pittsburgh ve Northwestern üniversitelerindeki araştırmacılar tarafından [önerilen](#) ve İtalya'da 2006–2008 seçimlerindeki oy kaymalarını inceleyen bir [çalışma](#) tarafından da kullanılan bir ekolojik çıkarım yöntemi ile ilçe bazındaki oy değişimlerini kullanarak 2011'den 2015'e partiler arası oy kaymalarına ait çıkarımda bulunduk.

Analiz sonuçlarımıza göre Halkların Demokratik Partisi'nin 2015 Genel Seçimi'ndeki başarısına en büyük katkısı olan iki etmen AK Parti'den kayan oylar ve önceki seçimde oy vermemiş olan seçmenin oyları oldu. Buna göre 2011'den 2015'e HDP'nin oy artışının %53'ü (%36–%67 güven aralığında) 2011'de AK Parti'ye oy vermiş olan seçmenlerden kaynaklandı. 2011'de sandığa gitmemiş olan ya da yaşı tutmayan seçmenler ise oy artışının %33'üne (%22–%39 güven aralığında) kaynaklık etti.

CHP tabanının HDP'ye olan desteği ise sınırlı oldu. Analizimize göre HDP'nin oy artışının %6'sı CHP seçmeninden kaynaklandı (%4–%18 güven aralığında).

Yukarıda özetlediğimiz oy kaymaları çıkarımları ana hatlarıyla Konda'nın anket verileriyle uyum içinde. Sonuçlarımızı Konda'nın seçmenlerle yüzyüze görüşerek elde ettiği anket verileriyle beraber yorumladığımızda

- HDP'nin oy artışının ardında temel olarak Kürt kökenli seçmenlerin oylarının olduğu,
- Bu seçmenlerin büyük bir kısmının 2011'de AK Parti'ye oy vermiş olduğu,
- CHP'den HDP'ye kaydığı varsayılan “emanet” oyların miktarının özellikle Türk kökenli seçmenler arasında sınırlı miktarda olduğu

sonuçlarına varıyoruz.

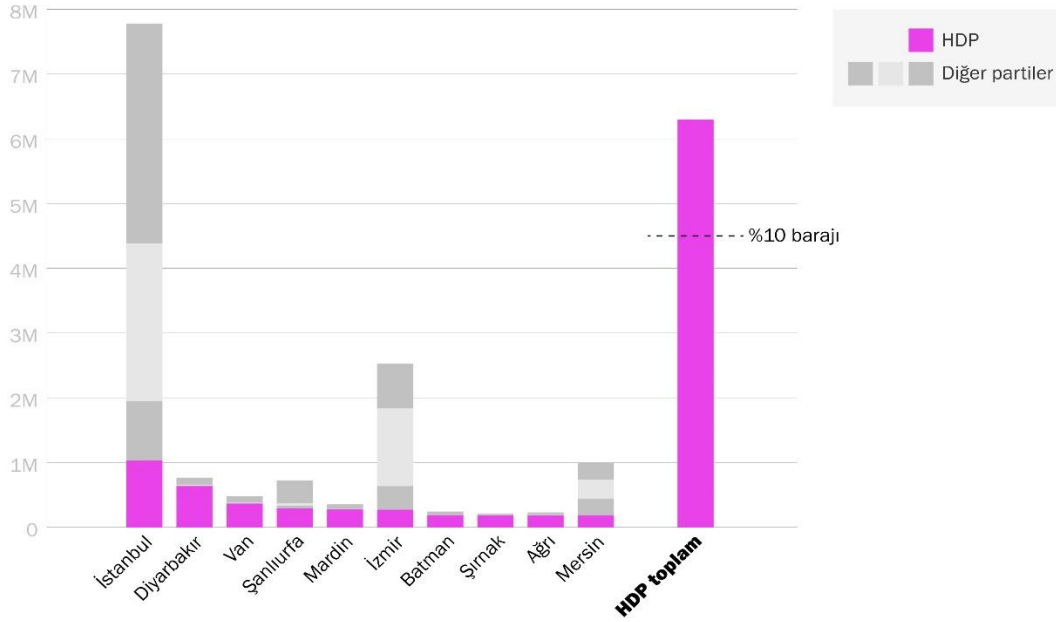
Çilek Ağacı ekibinin Onur Altındağ (onuraltindag.info) ile birlikte hazırladığı değerlendirmenin ve görsellerin tamamına www.cilekagaci.com adresinden de ulaşabilirsiniz.

Sonuçlar

2011'de bağımsız adaylarla seçime giren ve başta BDP olmak üzere çeşitli sol örgütlerden oluşan Emek, Demokrasi ve Özgürlük Bloku, 2015'te HDP'ye evrildi ve oyunu %6'lardan %13'lere taşıyarak parti olarak meclise girmeyi başardı.

4.2. HDP'nin En Çok Oy Aldığı 10 İl ve Toplam HDP Oyu

Yukarıdaki grafikte HDP'nin 2015'te aldığı toplam oy sayısını ve en çok oy aldığı on ildeki oy miktarlarını görüyoruz. Kürt kökenli nüfusun baskın olduğu illerin yanı sıra, İstanbul ve İzmir'den gelen oyların miktarı ve HDP'nin genel olarak daha önce oy alamadığı yerlerde de varlık göstermesi, HDP'ye gelen yeni oyların kaynağı ve bunun Türkiye'nin siyasi arenasına etkisi konusunda pek çok spekülasyona yol açtı. HDP'ye verilen yaklaşık 3,4 milyon yeni oyun hangi kesimlerden geldiği, özellikle CHP'lilerin barajı aşması için HDP'ye "emanet oy" verip vermediği üzerine en çok tartışılan konular arasında.

Bu analizde 2011 Genel Seçimleri'nden 2015 Genel Seçimleri'ne partiler arası oy kaymalarına ait bir çıkarımda bulunduk. Bunun için 1997 yılında Harvard, Pittsburgh ve Northwestern üniversitelerindeki araştırmacılar tarafından [önerilen](#) ve İtalya'da 2006-2008 seçimlerindeki oy kaymalarını inceleyen bir [çalışma](#) tarafından da kullanılan bir ekolojik çıkarım yöntemini kullandık. Ayrıca analizi yaparken yeni seçmeni (2011'de oy kullanmamış seçmen) ayrı bir grup olarak ele alarak 2015 Genel Seçimleri'nde dikkat çekici biçimde artan katılımın partilere yönelimini inceledik. Analiz sonuçlarını aşağıdaki tabloda görebilirsiniz.

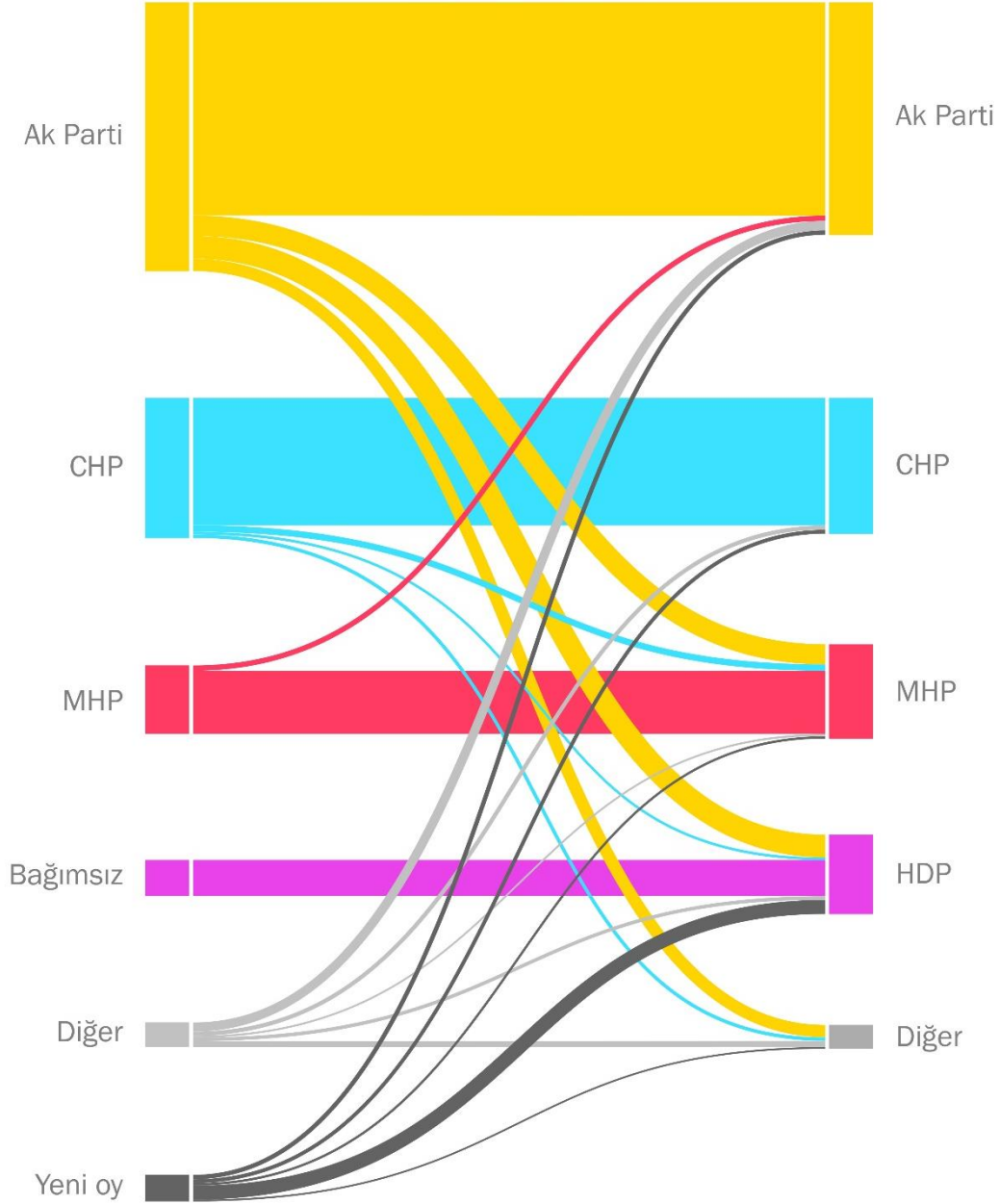

	AKP 2015	CHP 2015	MHP 2015	HDP 2015	Diğer 2015	Toplam
AKP 2011	%79,13	%0,36	%7,48	%8,49	%4,54	%100
CHP 2011	%0,39	%90,85	%4,40	%1,89	%2,47	%100
MHP 2011	%7,57	%1,66	%89,68	%0,08	%1,02	%100
Bağımsız 2011	%0,01	%0,01	%0,01	%99,93	%0,04	%100
Diğer 2011	%36,61	%16,99	%7,66	%14,58	%24,17	%100
Yeni seçmen 2011	%16,81	%13,94	%8,97	%53,51	%6,76	%100

Satırlarda seçmenin 2011 tercihi, sütunlarda 2015 tercihi belirtilmiştir. Her hücre, 2011'de satırda denk gelen tercihi yapanlar içinde 2015'te sütunda denk gelen tercihi yapanların oranını vermektedir. Örnek olarak bu tabloya göre 2011'de AK Parti'ye oy vermiş olan seçmenlerin %8,49'u 2015'te HDP'ye oy vermiştir.

4.3. 2011-2015 Oy Kaymaları

(100.000 oyun altındaki kaymalar grafikte gösterilmemiştir.)

Elde ettiğimiz sonuçlar CHP'nin HDP'ye kayda değer miktarda oy kaybettiği algısının yanıltıcı olduğunu gösteriyor. Çıkarımlarımız sonucu HDP'nin yeni oylarının büyük bölümünün daha önce AK Parti'ye oy vermiş olan seçmenlerden geldiğini görüyoruz. AK Parti geçerli oyların %3,7'sine denk gelen 1,8 milyon oyun HDP'ye kaymasına engel olamadığı gibi, neredeyse bir o kadar oyu da MHP'ye kaptırmış görünüyor. CHP'nin

HDP oylarındaki payı ise geçerli oyların yalnızca %0,4'üyle sınırlı kalmış. Güven aralıklarını da dikkate aldığımızda elimizdeki bulgular CHP'den HDP'ye kayan oyların geçerli oyların %1,3'ünden (CHP seçmeninin %6'sından) az olduğuna işaret ediyor.

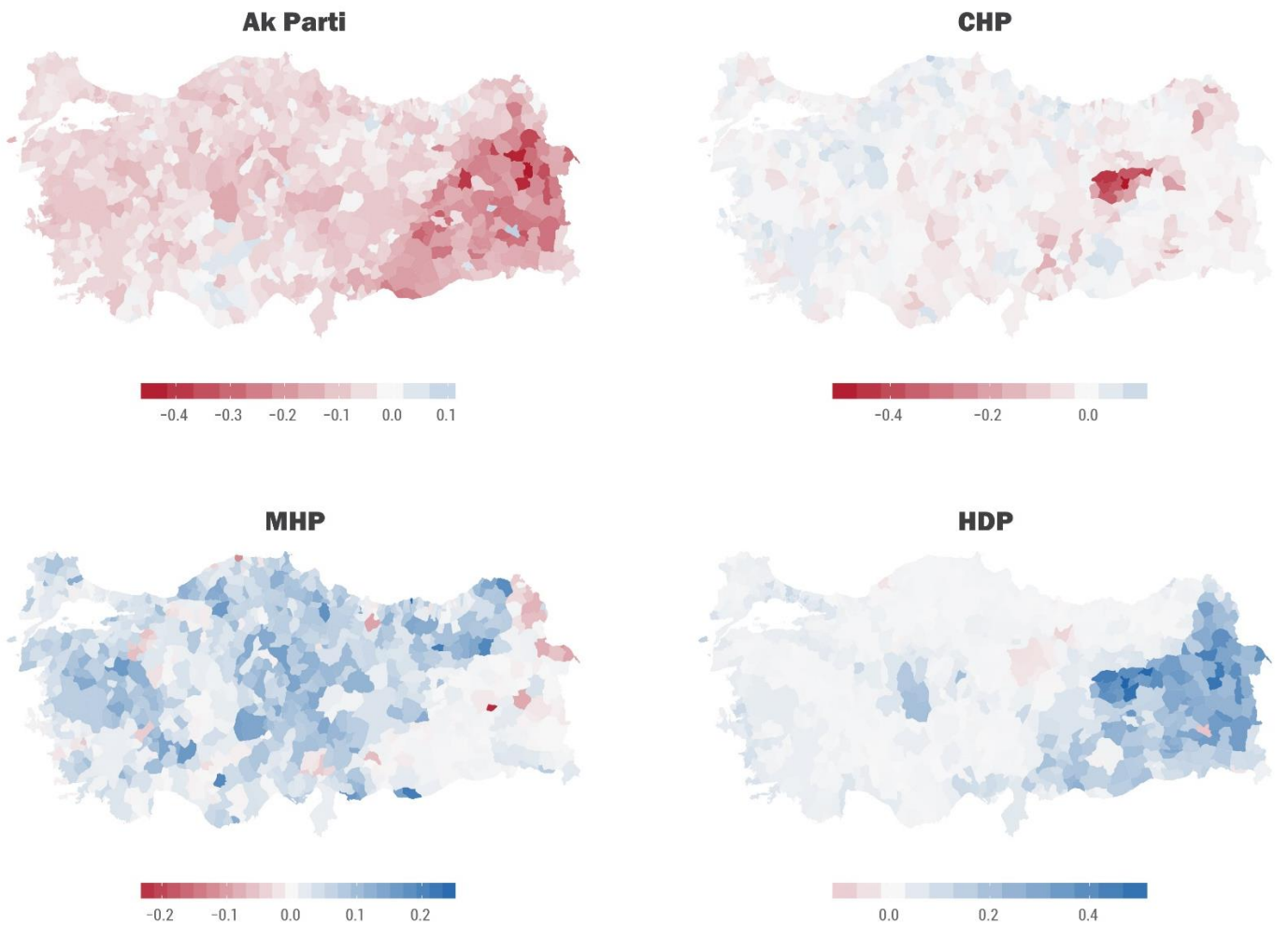
Ayrıca CHP'nin HDP'ye kaybettiği oyun iki katı kadarını MHP'ye kaybetmiş olması da kayda değer diğer bir gözlemimiz.

Konda araştırmaları HDP'ye kayan oyların hangi kesimlerden geldiği hakkında bir izlenim edinmemizi sağlıyor. Anket verilerine göre HDP'nin kazandığı oyların %72'si (%68–%76 güven aralığında) Kürt, %28'i (%24–%32 güven aralığında) ise Türk kökenli seçmen kaynaklı.

Bu sonuçlar CHP'nin Tunceli'de ve AK Parti'nin genel olarak Doğu ve Güney Doğu Anadolu'da aldığı sonuçlarla oldukça uyumlu görünüyor.

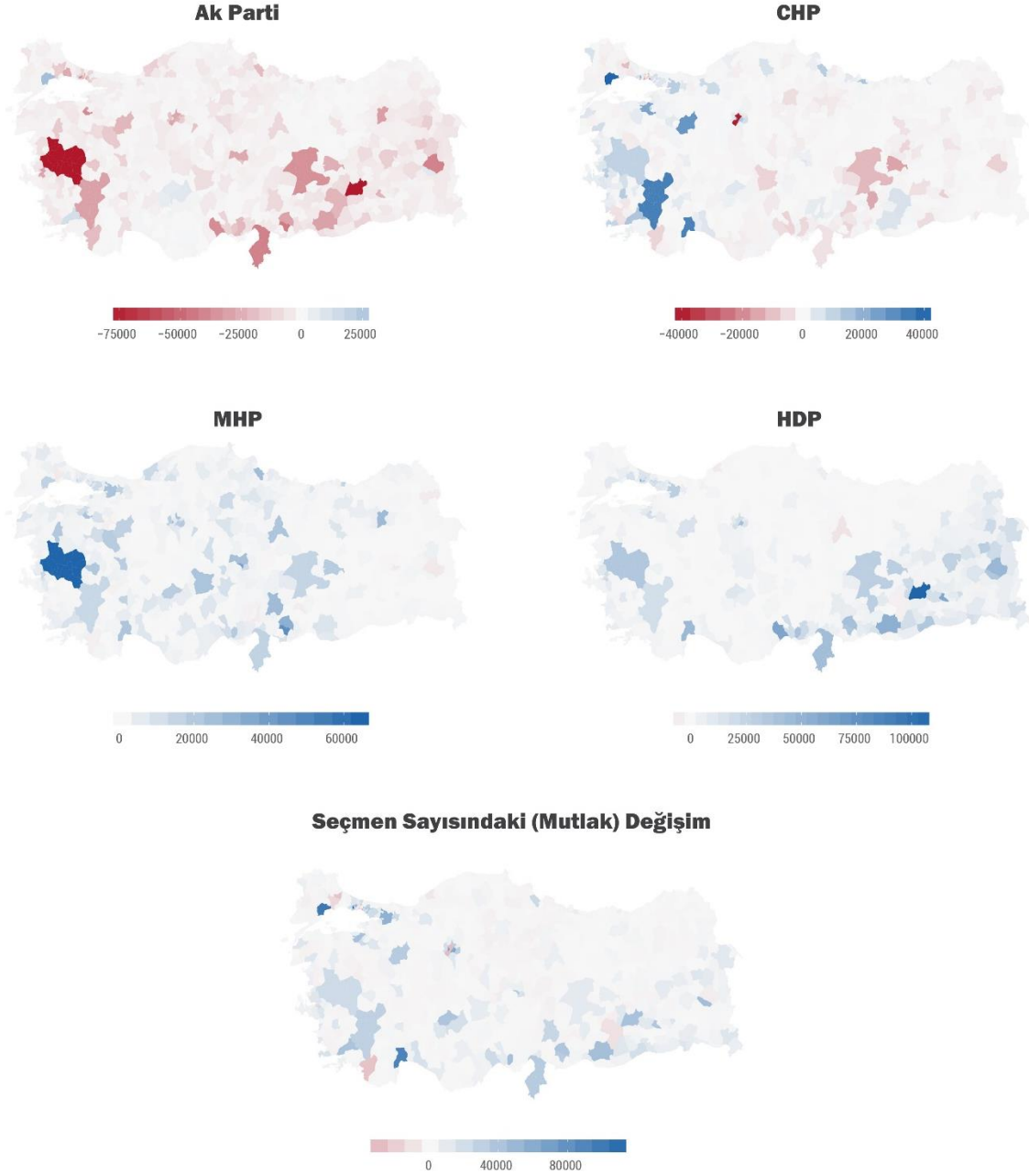
4.4. Oy Oranı Değişimleri

2011 ve 2015 Genel seçimlerine ait ilçe düzeyindeki oy oranlarının karşılaştırılması ekolojik çıkarımdan çıkan sonuçları destekler nitelikte. Aşağıdaki haritalar mecliste yer alacak dört partinin ilçe düzeyinde aldıkları oy oranlarının 2011'den 2015'e değişimini resmediyor. Kırmızı alanlar partilerin oy oranlarının azaldığı, mavi alanlar ise arttığı ilçeleri gösteriyor: rengin koyuluğu oy kaybının ya da artışının miktarıyla doğru orantılı. Haritadan çıkan en önemli bulgular, AK Parti'nin tüm Türkiye'de oy kaybettiği, kaybedilen oyların özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu'da HDP'ye, Orta Anadolu ve İç Ege'de ise MHP'ye yöneldiği şeklinde. Tunceli'de CHP'den HDP'ye oy geçişi dikkate değer biçimde yoğun fakat diğer bölgelerde benzer bir ilişkiden bahsetmek korelasyon düzeyinde bile mümkün değil.

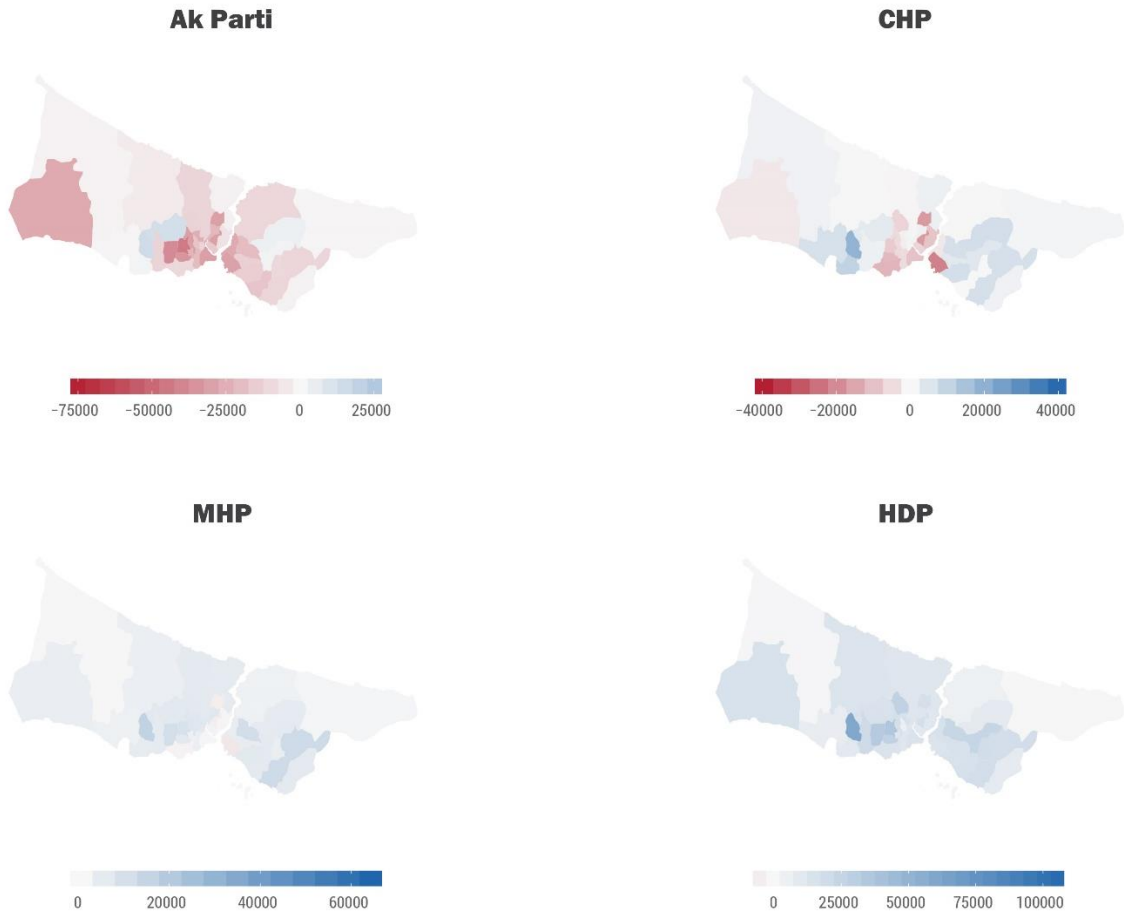
4.5. Oy Miktarı Değişimleri

Yukarıdaki haritalar ise 2011'den 2015'e mutlak oy değişimini yine ilçe düzeyinde göstermekte. Ek olarak her ilçe için seçmen sayısındaki mutlak değişimi de grafiğe ekledik. Özellikle Suriye sınırında görülen sandığa giden seçmen sayısındaki artış ve bu mutlak artışın yoğun olduğu yerlerde AK Parti'nin oy sayısındaki paralel düşüş dikkat çekici. Suriye sınırı boyunca mutlak oy sayısının arttığı hemen hemen her yerde HDP'nin oyunu benzer biçimde artırması ise Kürt nüfustan gelen tepki oylarının bir

göstergesi olabilir. Mutlak oy sayısındaki değişim, yerleşim yerindeki nüfusun yoğunluğu ve partilerin oy sayısındaki artış ve azalışın birbiriyle doğal bir korelasyon içinde olacağı için nüfus yoğunluğunun görece az olduğu güney sınırındaki AK Parti ve HDP haritalarında görülen koyu renkler bu tezi doğrular nitelikte. Not etmek gerekir ki ilçe sayısı ve sınırları değişkenlik gösterdiği için, Manisa il düzeyinde kümeleştirildi ve mutlak değer haritasında aykırı bir gözlem olduğu için yorumlamadan hariç tutuldu.

Aşağıdaki haritalar ise mutlak oy değişimlerini İstanbul'un ilçeleri dahilinde gösteriyor. HDP İstanbul'da katılımın arttığı ya da azaldığı her ilçede oy sayısını artırdı. MHP de nispeten başarılı bir grafik çizerken hem AK Parti'nin hem de CHP'nin boğaza yakın ilçelerdeki oy kaybı ve bu ilçelerde mutlak oy sayısını anlamlı biçimde artıran tek partinin HDP olması çokça sözü edilen İstanbul eliti ve HDP arasındaki dirsek temasını doğrular nitelikte.

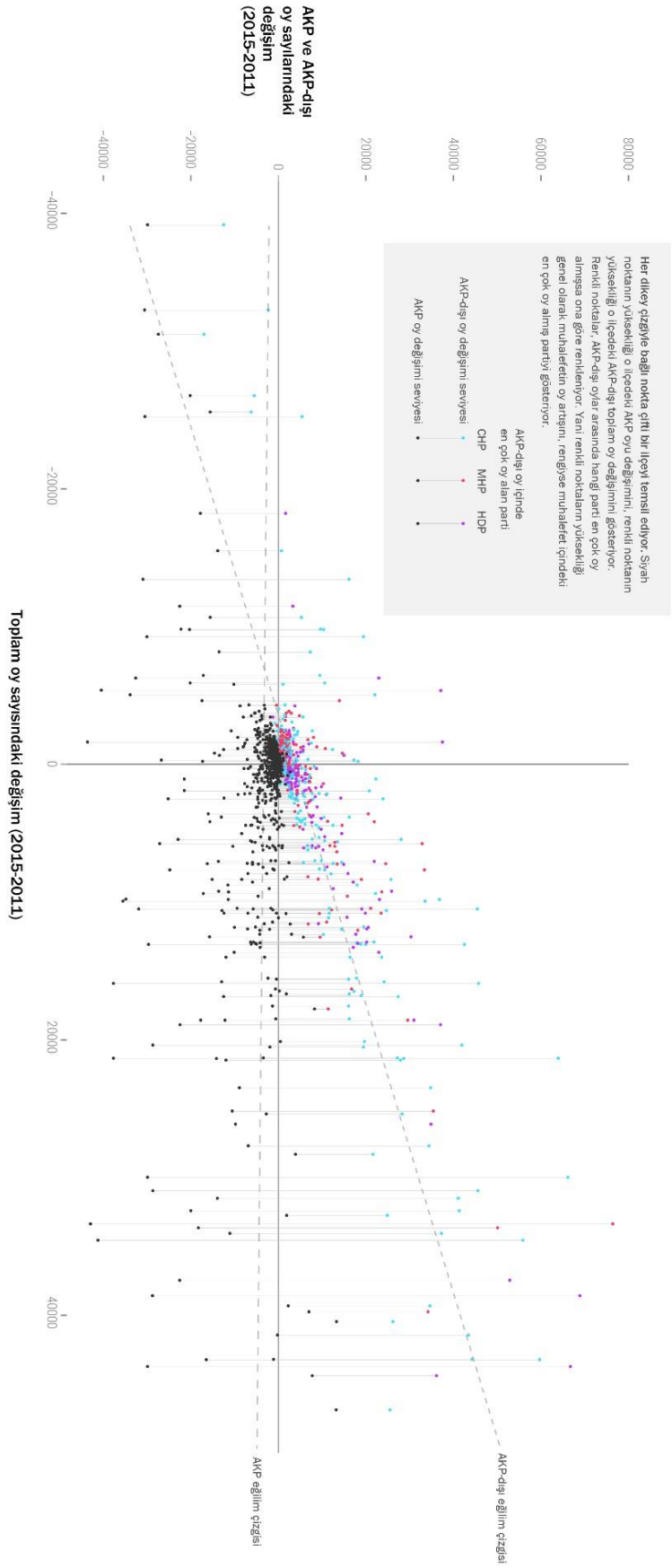

4.6. Oy Sayısı Değişimleri (Ak Parti / Ak Parti-dışı)

2015 seçimlerinde dikkat çeken sonuçlardan bir diğeri özellikle Doğu illerinde gözlenen artan katılım oranıydı. İlçeler düzeyinde seçime katılım ve partilerin oy oranlarını incelemek için aşağıdaki serpm diyagramını kullanıyoruz. Burada yatay eksen bir ilçede 2011'den 2015'e kullanılan geçerli oy sayısındaki değişimi, düşey eksen ise her ilçe için sırasıyla AK Parti ve mecliste temsil edilen diğer üç partinin toplam oylarındaki değişimi temsil ediyor. Bir ilçedeki toplam muhalefet oylarını gösteren noktalar, o ilçede en yüksek oy alan muhalefet partisine göre renklendirilmiş.

Muhalefet partilerinin toplam oylarının bir ilçedeki geçerli oy sayısı arttıkça arttığını, AK Parti'nin oylarının ise kayda değer bir değişim göstermediğini gözlüyoruz. Gerek oy kaymasına, gerek bu sonuçlara bakarak, AK Parti seçmeni arasında 2015 seçimine katılımın az olduğuna dair bir sonuca ulaşamıyoruz.

4.7. Yöntem

Gruplanmış sonuçlara bakarak bireylerin davranışını tahmin etme işine ekolojik çıkarım denir. Yukarıda tartıştığımız üzere, bazı temel varsayımlar yaparak ve grupların boyutunu olabildiğince küçülterek bireylerin davranışlarını istatistikî olarak kayda değer şekilde ortaya koymak mümkündür.

2001 yılında Rosen ve çalışma arkadaşları bunun nasıl yapılabileceğine dair oldukça kabul görmüş bir [yöntem](#) önermişlerdir. Biz de oy kaymaları analizimizde ilçe bazındaki sonuçlar üzerinde bu yöntemi uyguladık. Sonuçların gerçeği büyük oranda yansıttığına inansak da, tekrar hatırlatalım ki ekolojik çıkarım kaçınılmaz olarak varsayımlara dayanır ve kesin yargılara varmaya izin vermez.

Oy kaymalarını incelerken dikkat edilmesi gereken bir husus, hareketin sadece artışta veya azalışta olmak zorunda olmadığıdır. Sayılar bize toplam oyu söyler, oyların nereden geldiğini değil. AK Parti'nin bu seçimdeki oy oranının bir önceki seçimdeki oranının %85'ine düşmüş olması, önceki seçimdeki seçmenin %85'ini koruduğunu ispatlamaz. Teoride geçen seçimde AK Parti'ye oy veren seçmenin bu seçimde başka partilere, geçen seçimde başka partilere oy veren seçmenin de bu seçimde büyük oranda AK Parti'ye oy vermiş olması mümkündür. Böyle olmadığını elbette biliriz, çünkü seçmenin belli bir tutarlılığı olduğunu varsayabiliriz. Bu makul bir varsayımdır, fakat yine de bir varsayımdır.

Ülke genelindeki oy oranları bize en kaba sayıları verir. AK Parti'nin oylarının %7 düştüğü bir senaryoda sadece bu veriye bakarak bir tahmin yürütmek zorunda olsaydık, AK Parti'den en az %7 (muhtemelen başka partilerle alışverişten dolayı biraz daha fazla) oyun CHP, MHP ve HDP'ye kazandıkları yeni oy oranında dağıldığını söyleyebilirdik. CHP bir miktar oyu başka partilere kaptırmış olabilir, fakat aynı oranda oyu geri kazanmış olmalı. Bu oyların oranının ne olduğunu söylemek sadece bu sayılara bakarak imkansız. Ayrıca 2015'te ilk kez oy verenleri de unutmamak lazım. Safça yaklaşımımız bu yeni oyların partilere oy oranlarınınca dağılmış olduğundan fazlasını söyleyemez.

Ulusal düzeydeki oy değişimleri bize kısıtlı bir bilgi veriyor olsa da bir mahalle ya da ilçe gibi nispeten ufak bir seçim bölgesindeki oy değişimleri bize partiler arası oy kaymaları hakkında daha detaylı bir fikir verir. Farklı farklı mahallelerden/ilçelerden gelen oy değişimlerini bir arada inceleyerek ülke genelindeki oy kaymaları hakkında çıkarımda bulunmak mümkündür. Örneğin AK Parti'nin oyunun azaldığı ilçelerin bazılarında sadece MHP'nin oylarının arttığını, bazılarında ise sadece HDP'nin oylarının arttığını gözlersek buradan AK Parti'den kayan oyların ne kadarının HDP'ye ne kadarının MHP'ye kaçtığını tahmin etme imkanımız doğar.

Rosen ve çalışma arkadaşlarının önerdiği yöntem, hiyerarşik katlılımlı Dirichlet modeli (hierarchical multinomial-Dirichlet) kullanarak bu ufak bölgelerdeki değişimleri belli bazı varsayımlar altında en iyi açıklayan ulusal oy kaymaları oranlarını bulur.

5. SEÇMENLERİN DEMOGRAFİK PROFİLİ

5.1. Barometre Siyasi Tercih Bulguları

KONDA Barometresi araştırması kapsamında her ay görüştüğümüz kişilere ‘Bugün seçim olsa kime oy vereceksiniz?’ sorusunu soruyoruz. Herhangi bir seçim tarihine yaklaştıkça da o özel seçimde kime oy vereceklerini öğrenmeye çalışıyoruz. Aynı şekilde 7 Haziran seçimleri için de son iki aylık Barometre araştırmalarında görüştüğümüz kişilere 7 Haziran Genel Milletvekiliği seçimlerinde kime oy vereceklerini sorarak ayrıca aynı soru formu dahilinde yer alan bir oy pusulası üzerinde tercihlerini belirtmelerini istedik.

Kişiler siyasi tercihlerini farklı şekillerde belirtebiliyor, bazen partinin adını söyleyip, bazen de liderinin ismini iletiyorlar. Verilen bu cevapların hepsi uygun siyasi tercihler etiketine göre dağıtılıyor. Herhangi bir tercih yapanlar dışında, kararsız olduğunu belirtenler ve seçimde oy kullanmayacağını belirtenler ayrı ayrı değerlendiriliyor.

	Nisan'15	2 Mayıs'15	23 Mayıs'15	30 Mayıs'15
Ak Parti	34,2	32,7	34,6	35,4
CHP	20,9	23,2	21,3	24,1
MHP	12,0	11,7	13,5	12,8
HDP	9,6	9,3	11,1	10,9
Diğer	3,0	4,0	4,5	3,3
Kararsız	17,1	16,4	12,5	11,7
Oy kullanmaz	3,2	2,7	2,6	1,8
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0

Aşağıdaki tabloda 7 Haziran seçimlerden önce yaptığımız 4 saha çalışmasının siyasi tercih bulguları, yurtiçi sandık sonuçları ile beraber verilmiştir.

	Nisan'15	2 Mayıs'15	23 Mayıs'15	30 Mayıs'15	Yı.* Seçim sonucu
Ak Parti	42,9	40,5	40,7	41,0	40,7
CHP	26,2	28,7	25,1	27,8	25,1
MHP	15,1	14,4	15,9	14,8	16,5
HDP	12,1	11,5	13,1	12,6	13,0
Diğer partiler	3,8	4,9	5,2	3,8	4,8

* Yurtiçi sandıklar

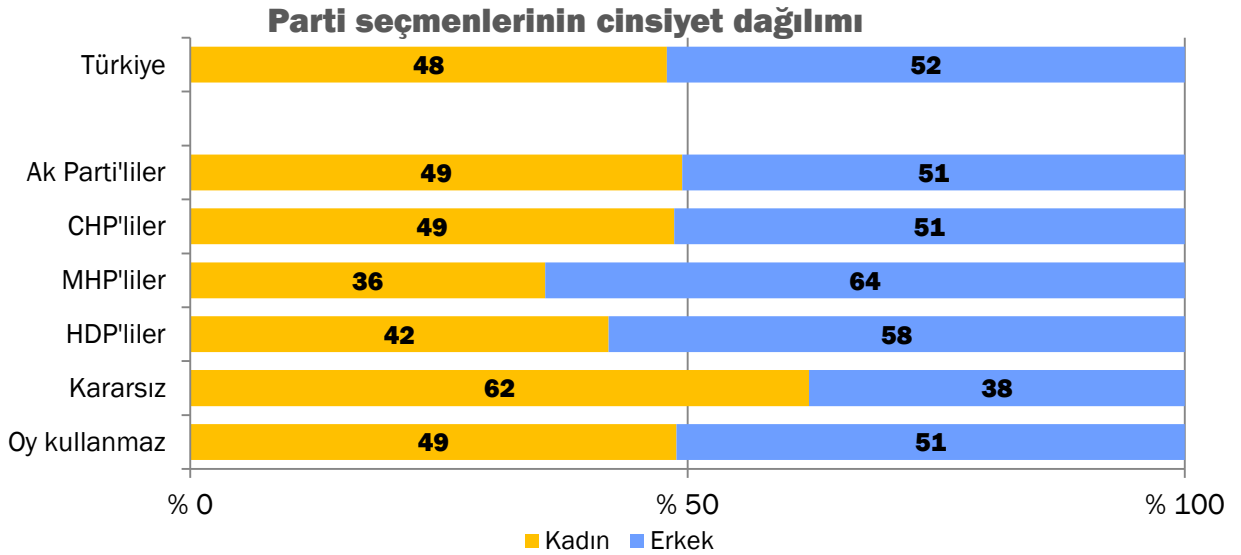
4 Haziran 2015 günü abonelerimizle ve web sitemizden kamuoyu ile paylaştığımız araştırma sonucu verileri yukarıdaki oranların kararsız ve oy kullanmazların oranlı bir şekilde dağıtılmasıyla elde edilmiş verileridir.

KONDA, Barometre araştırmaları kapsamında bir ay arayla iki saha çalışması gerçekleştirmiştir. Ancak, 7 Haziran milletvekili seçimlerinin farklı açılardan son derece kritik gelişmelere gebe bir süreç olduğu ve mümkün olduğu kadar hassas bir ölçüm yapılması gerektiği için bir aylık süre zarfında 3. bir araştırma gerçekleştirilmiştir. Neticede, bir aylık bir çerçevede Türkiye genelinde üç farklı araştırma gerçekleştirilmiştir. 2-3 Mayıs, 23-24 Mayıs ve 30-31 Mayıs tarihlerinde gerçekleştirdiğimiz üç araştırma kapsamında görüştüğümüz 9803 kişiyle görüşme yapılmıştır. 10 bine yakın kişinin siyasi tercihlerinin yanı sıra demografik özelliklerini de tespit etmeye çalıştık. Aşağıda inceleyebileceğiniz veriler ve yorumlar farklı siyasi partilere oy verdiğini belirten seçmen kümelerinin ne tip farklılıkları olduğunu ortaya koyuyor. Bu bölümde ayrıca, seçmen profillerinin yanı sıra, farklı demografik kümelerin değişen siyasi tercihleri de gösteriliyor.

5.2. Temel Demografi

5.2.1. Cinsiyet

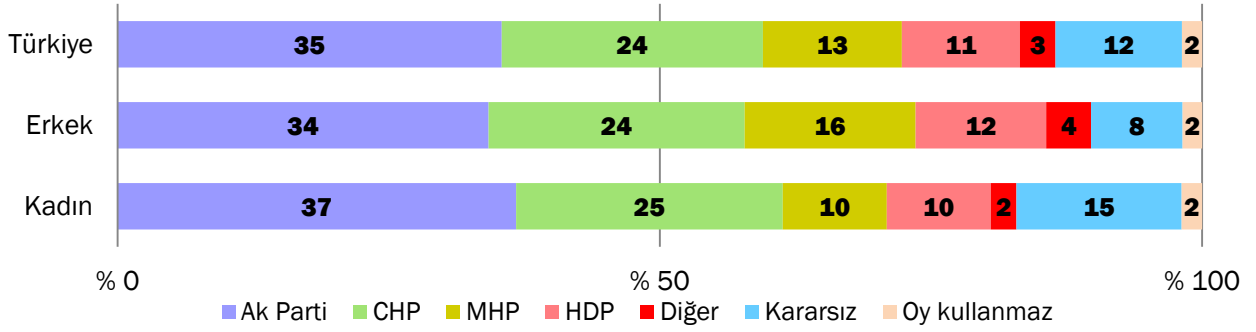

Bütün partiler içinde erkek seçmeni en yoğun olan parti MHP'dir. Ayrıca Türkiye genelinde her 100 kişiden 13' MHP'ye oy vereceğini söylerken, erkekler arasında bu oran her 100 kişinin 16, kadınlarda ise her 100 kişiden 10 olarak gerçekleşmiştir.

Seçimden nceki ayda yapılan üç araştırma kadınların daha yüksek oranda kararsız olduklarını gösteriyor. Erkeklerin yaklaşık olarak onda biri kararsızken, her 100 kadından 15'i kararsız olduğunu belirtmiştir.

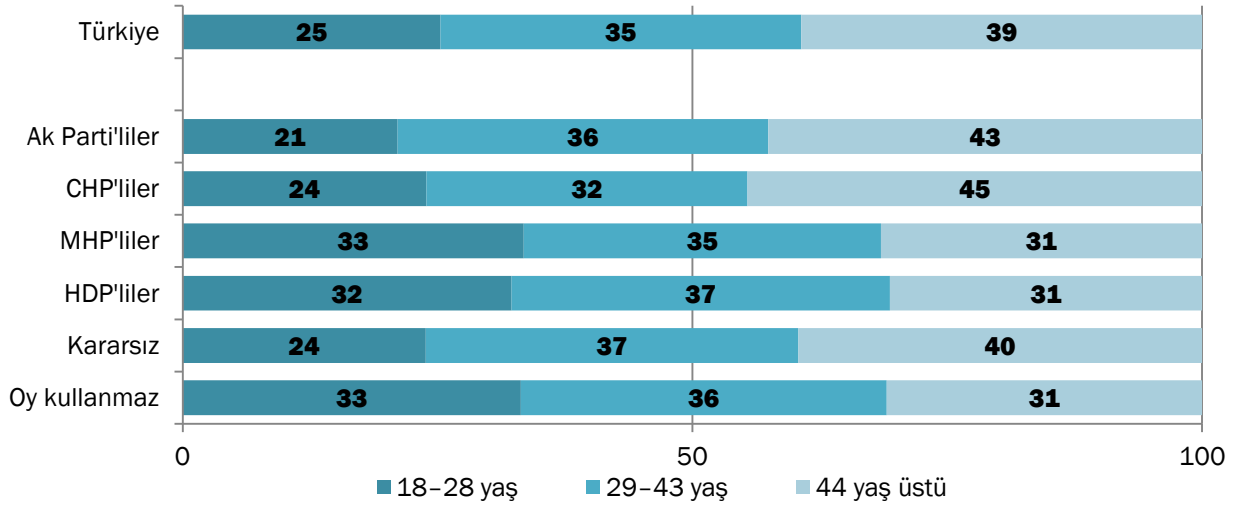

Cinsiyete göre genel seçim oyu

5.2.2. Yaş

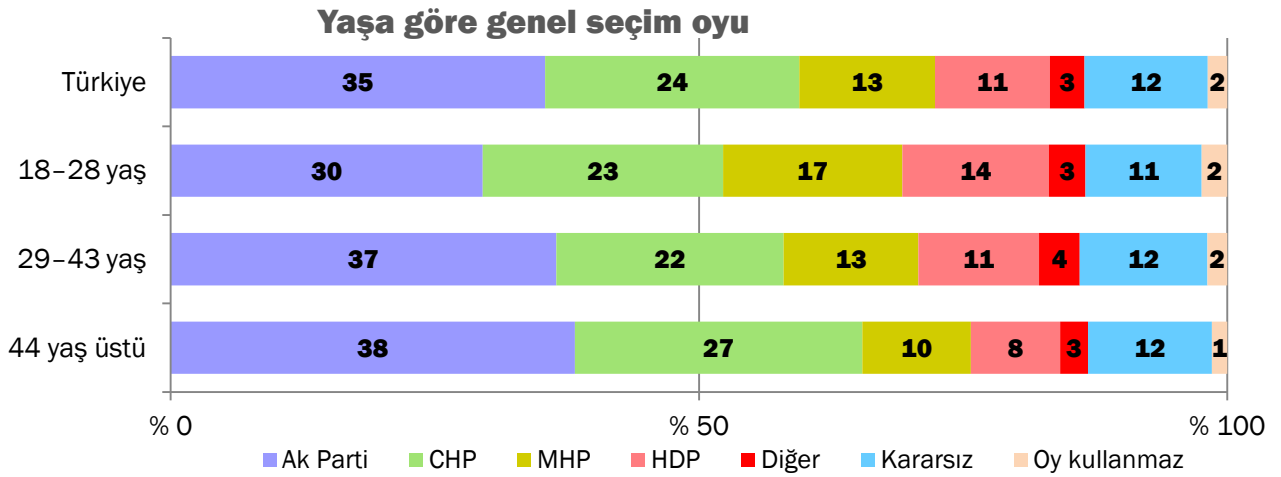
Parti seçmenlerinin yaş dağılımı

MHP ve HDP seçmenleri arasında genç yaş grubunda, yani 18-28 yaş grubu arasında olanlar, Türkiye ortalaması olan yüzde 25'in üzerindedir. Her 100 CHP seçmeninin 45'i, her 100 Ak Parti seçmeninin ise 43'ü 44 yaş üzeriyken, bu oran MHP ve HDP seçmenlerinde yüzde 31'dir. Dolayısıyla MHP ve HDP'li seçmenler daha genç seçmen gruplarıdır.

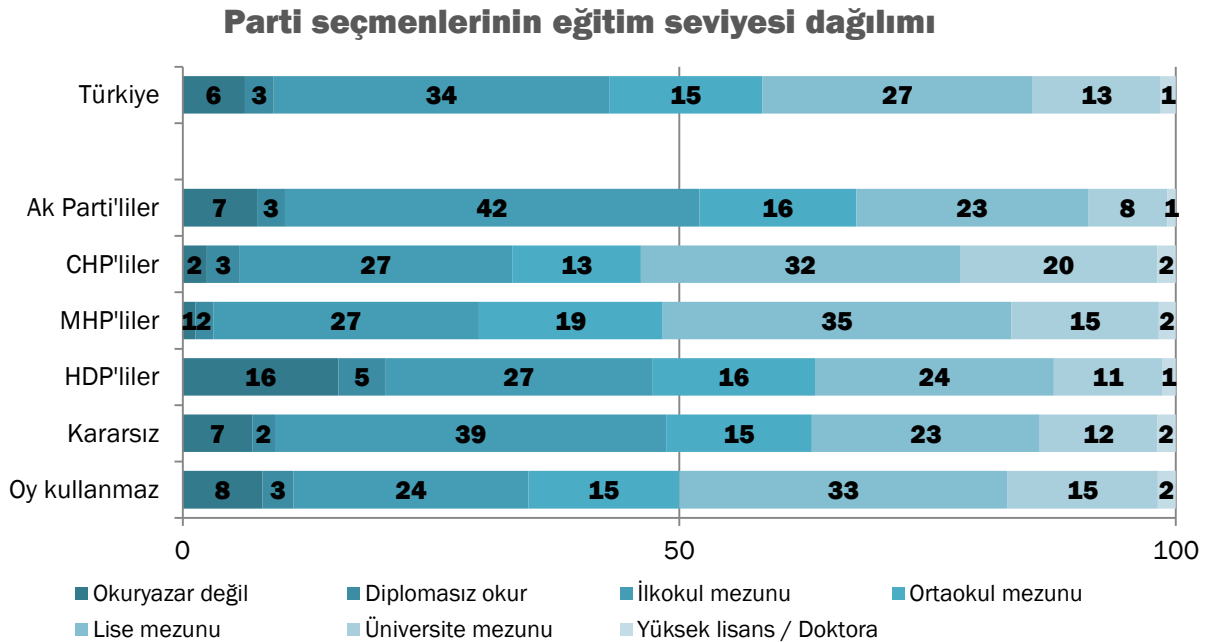
MHP ve HDP, seçmenlerin yaşı arttıkça daha düşük oranda oy alabiliyor. Türkiye ortalamasında her 100 kişiden 13'ü MHP'ye, 11'i HDP'ye oy vereceğini söylerken, bu oran 18-24 yaş arasındaki seçmenlerde 17 ve 14 olarak gerçekleşmiş. Buna karşın 44 yaş üstü seçmenlerde bu iki parti Türkiye ortalamasının altına düşüyor.

Ak Parti 18-28 yaş grubunda Türkiye ortalamasından yüzde 5 daha az oy alıyor. CHP'nin oy oranını Türkiye ortalamasının üzerine çıkarttığı tek yaş grubu ise 44 yaş üstüdür. Ancak diğer yaş kümelerinde Ak Parti'nin 18-28 yaş arasındakilerde yaşadığı gibi keskin bir oy düşüşü yaşamadığı görülüyor.

5.2.3. Eğitim durumu

Türkiye’de 18 yaş üstü yetişkin nüfusun yüzde 6’sı okuryazar değil, yüzde 34’ü ilkokul mezunu, yüzde 15’i ortaokul mezunu, yüzde 27’si lise mezunu ve yüzde 13’ü üniversite mezunu.

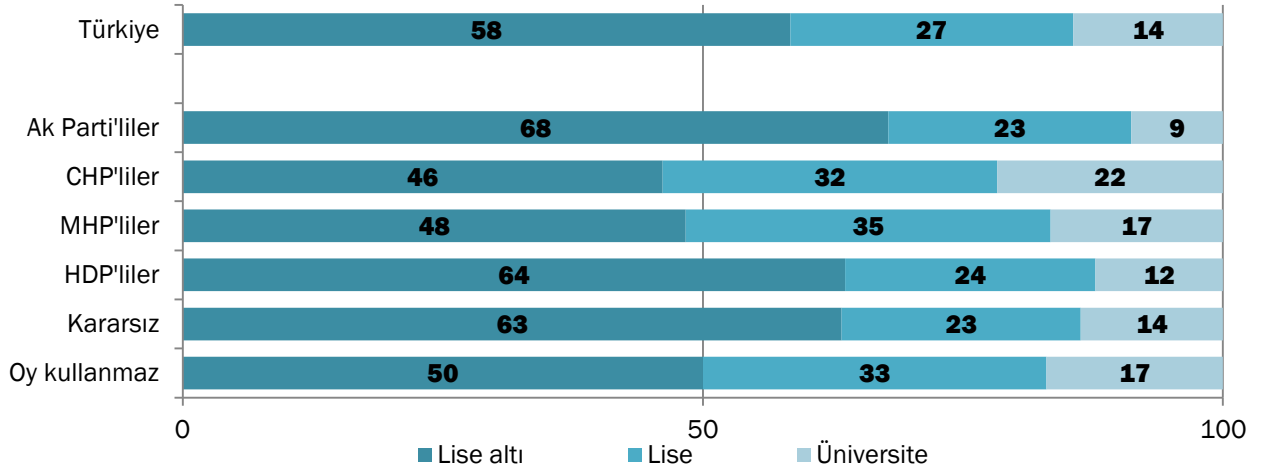

Eğitim seviyelerini aşağıdaki grafikte görüldüğü gibi sadeleştirdiğimizde, parti seçmenleri arasındaki eğitim seviyesi farkı daha net görülebiliyor. Ak Parti’ye oy verenlerin yüzde 68’i lise seviyesinin altında eğitime sahip olanlardan, yüzde 23’ü lise mezunu olanlardan ve yüzde 9’u üniversite veya daha yüksek eğitimi olanlardan oluşuyor.

HDP seçmeninin ve kararsızların eğitim profili ise birbirine benziyor ve ortalamasının biraz altında. CHP ve MHP seçmenleri ise Türkiye ortalamasının üstünde bir eğitime sahipler. CHP’ye oy veren her 100 kişiden 22’si, MHP oy veren her 100 kişiden ise 17’si üniversite mezunu.

Parti seçmenlerinin eğitim seviyesi dağılımı

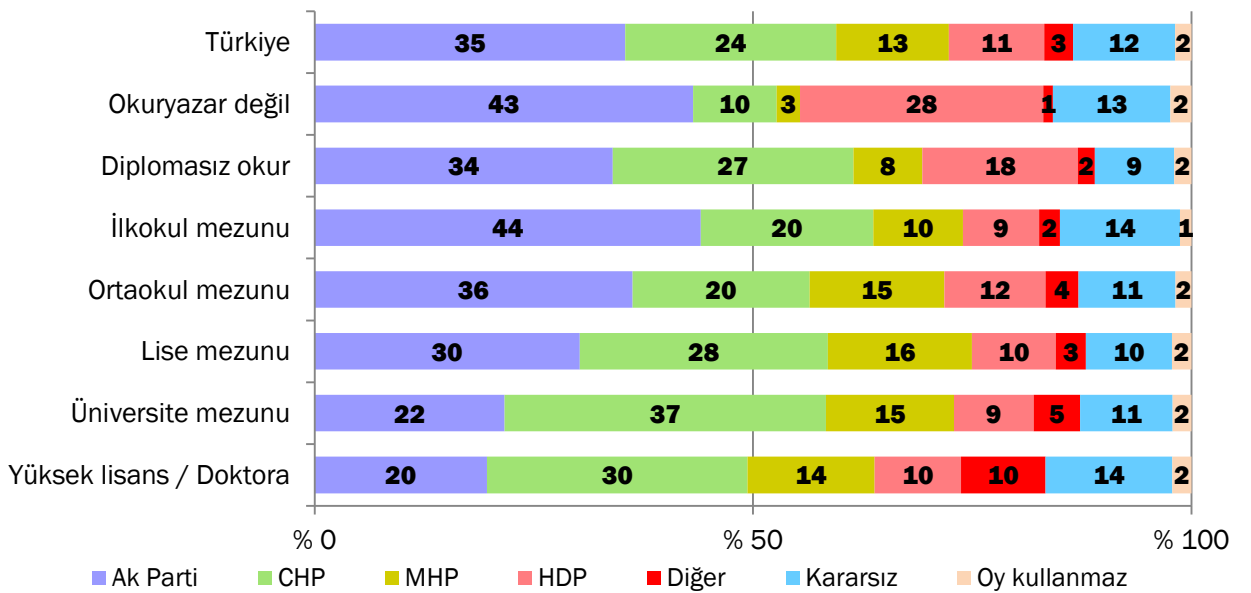

Aşağıdaki iki grafik, eğitim seviyesiyle seçmenlerin seçimde oy verdikleri parti arasındaki ilişkiyi gösteriyor. Eğitim seviyesi arttıkça Ak Parti'ye oy verenler azalırken, CHP'ye ve kısmen MHP'ye oy verenler artıyor.

HDP'nin birbirlerinden oldukça farklı seçmenlerinde oluşması, yani eklektik bir yapıya sahip olması da dikkat çekiyor. Okuryazar olmayan her 100 kişiden 28'i HDP'ye oyunu vereceğini söylüyor. Buna karşın eğitim seviyesi arttıkça CHP'de pozitif, Ak Parti'de negatif şekilde oluşan keskin değişim, HDP'de yaşanmıyor.

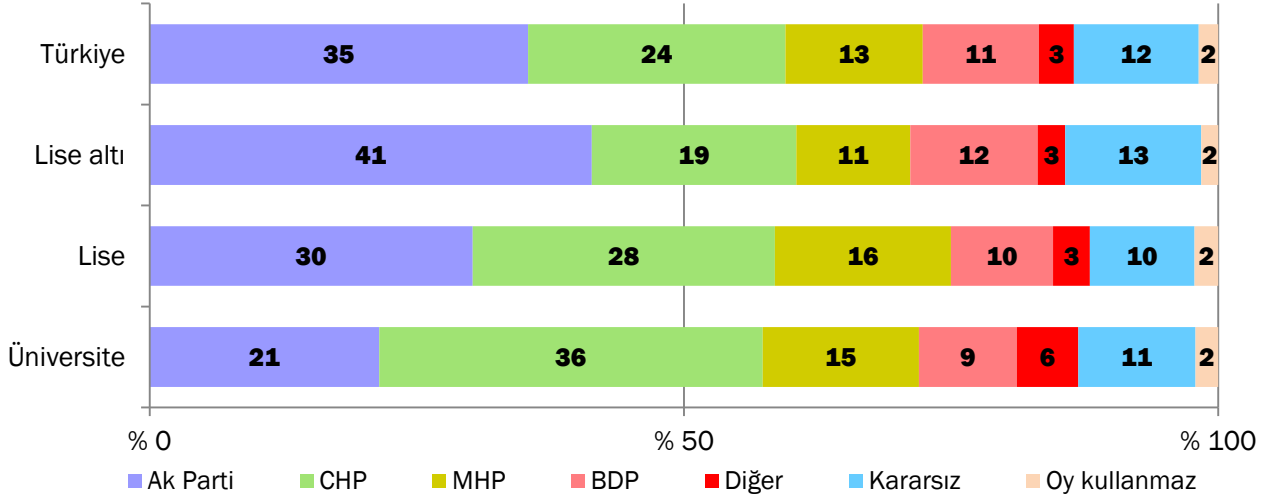
Her 100 seçmenin 11'i HDP'ye oy vereceğini söylerken, üniversite mezunlarında bu oran 9 olarak gerçekleşiyor. Bir başka ifadeyle, okuryazar olmayanlar ve diplomasız okurlar yoğun şekilde HDP'yi tercih ederken, eğitim seviyesi arttıkça HDP'den ortalamanın altına düşecek kadar bir uzaklaşma olmuyor.

Eğitim seviyesine göre genel seçim oyu

Eğitim seviyesine göre genel seçim oyu

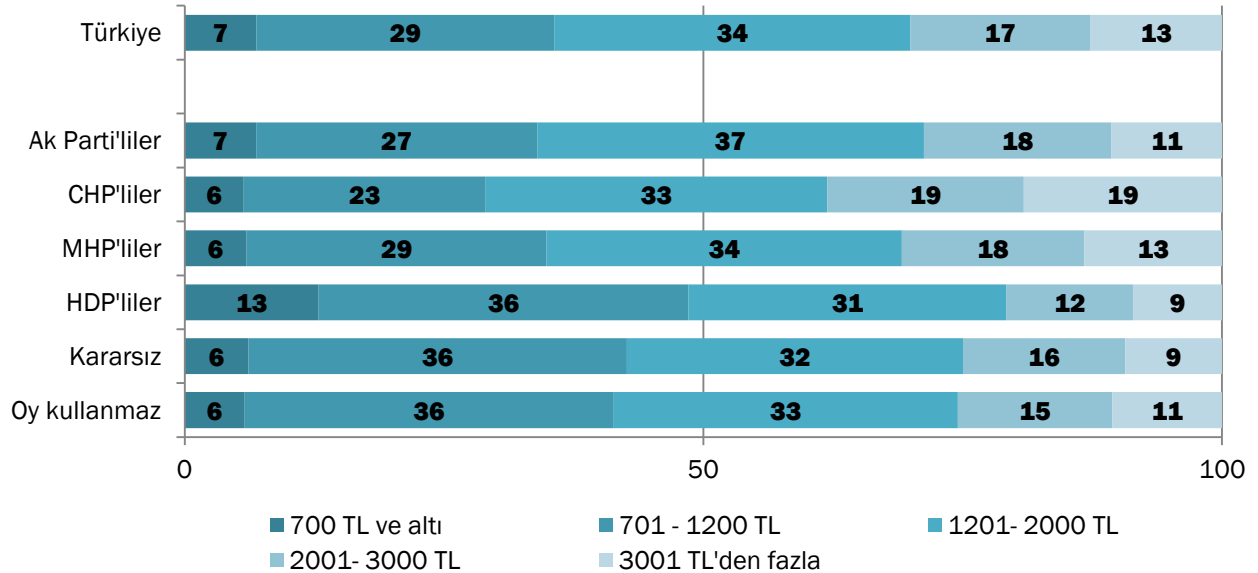

Bu veriler Ak Parti seçmenliğiyle eğitim seviyesi arasında ters yönde bir ilişki bulunduğunu gösteriyor. Buna karşın her beş üniversite mezunundan birinin Ak Parti'ye oy verdiğini söylediğini de belirtmek gerekiyor.

CHP'de ise eğilim Ak Parti'nin tersine çalışıyor. Üniversite ve üzeri eğitilmişler lise altı eğitimlilerden neredeyse iki kat daha fazla oranda CHP'yi tercih ediyorlar.

5.2.4. Gelir Seviyesi

Parti seçmenlerinin aylık hane gelirine göre dağılımı

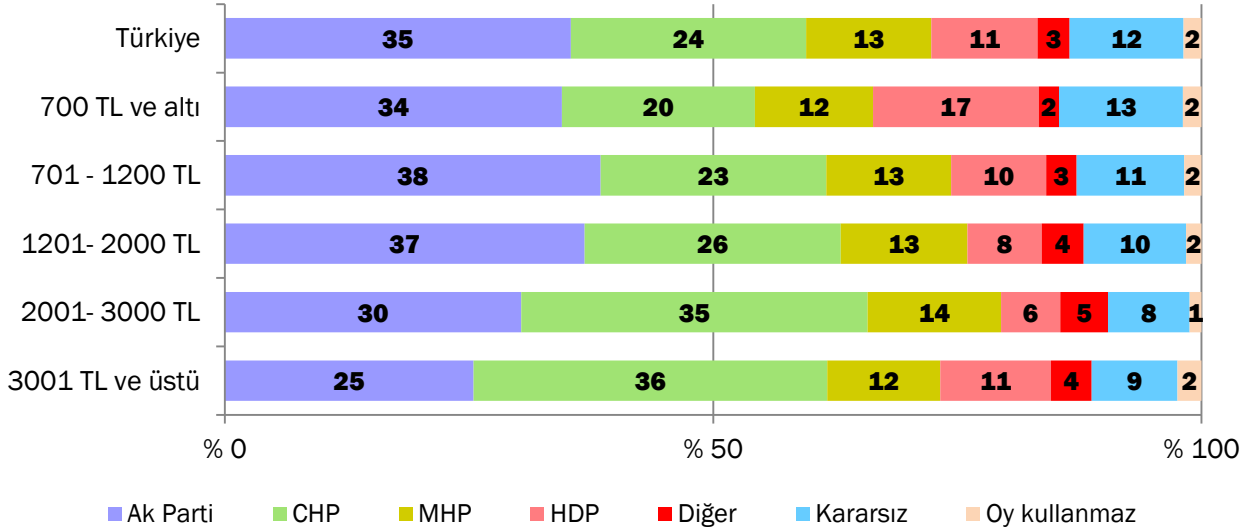

Tüm seçmenler arasında CHP'li seçmenlerin hane geliri diğer seçmenlere kıyasla daha yüksek seviyede. HDP'liler ise en düşük gelir seviyesine sahip. CHP'li seçmenlerin neredeyse yüzde 40'ın hane geliri 2000 TL'den daha fazla iken, bu oran HDP'li seçmenlerde yüzde 20 civarında.

Ak Parti'li seçmenlerin de gelir seviyesinin Türkiye ortalamasının altında olduğu ve gelir açısından ülke geneline en yakın seçmenin MHP seçmeni olduğu söyleyebiliriz.

Aylık hane gelirine göre genel seçim oyu

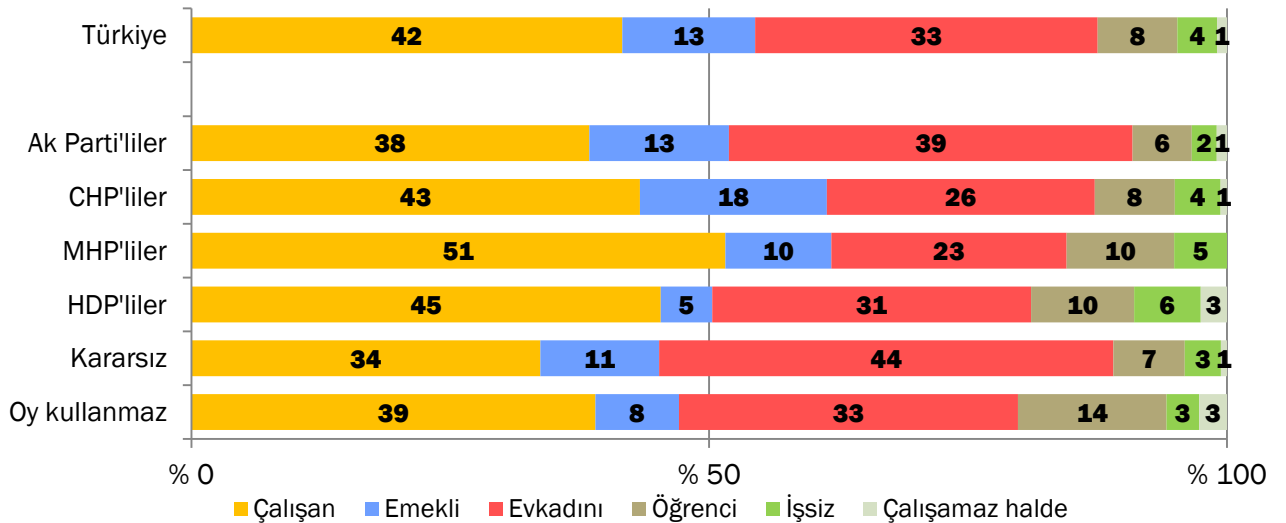

Hane gelir gruplarının parti tercihleri tablosuna baktığımızda en dikkat çekici bulgu Ak Parti ile CHP oylarındaki değişim. Hane geliri arttıkça Ak Parti'nin oy oranı azalıyor, CHP'ninki artıyor. Öyle ki 3001 TL ve üstü hane gelirine sahip seçmenlerde CHP'nin oy oranı Ak Parti'nin Türkiye genelindeki oy oranına neredeyse denk olurken bu seçmenlerde Ak Parti'nin oy oranı da CHP'nin Türkiye'deki oy oranına denk hale geliyor.

MHP için hane gelir seviyesi çok büyük bir avantaj ya da dezavantaj üretmiyor. HDP ise en çok en alt gelir grubunda arasında tercih ediliyor.

5.2.5. Çalışma Durumu

Parti seçmenlerinin çalışma durumuna göre dağılımı

Türkiye genelinde yetişkin nüfusun yüzde 42'si çalışıyor, yüzde 33'ü (kadınların yüzde 68'i) ev kadını, yüzde 13'i emekli ve yüzde 8'i öğrenci.

Ak Parti seçmenlerinin bu profile oldukça yakın olmaları ve ev kadınlarının oranının biraz daha yüksek olması dikkat çekiyor.

CHP'liler arasında emeklilerin ülke ortalamasının üstünde ve ev kadınların altında olması, MHP'lilerinse neredeyse yarısının çalışmalardan oluşması dikkat çekiyor.

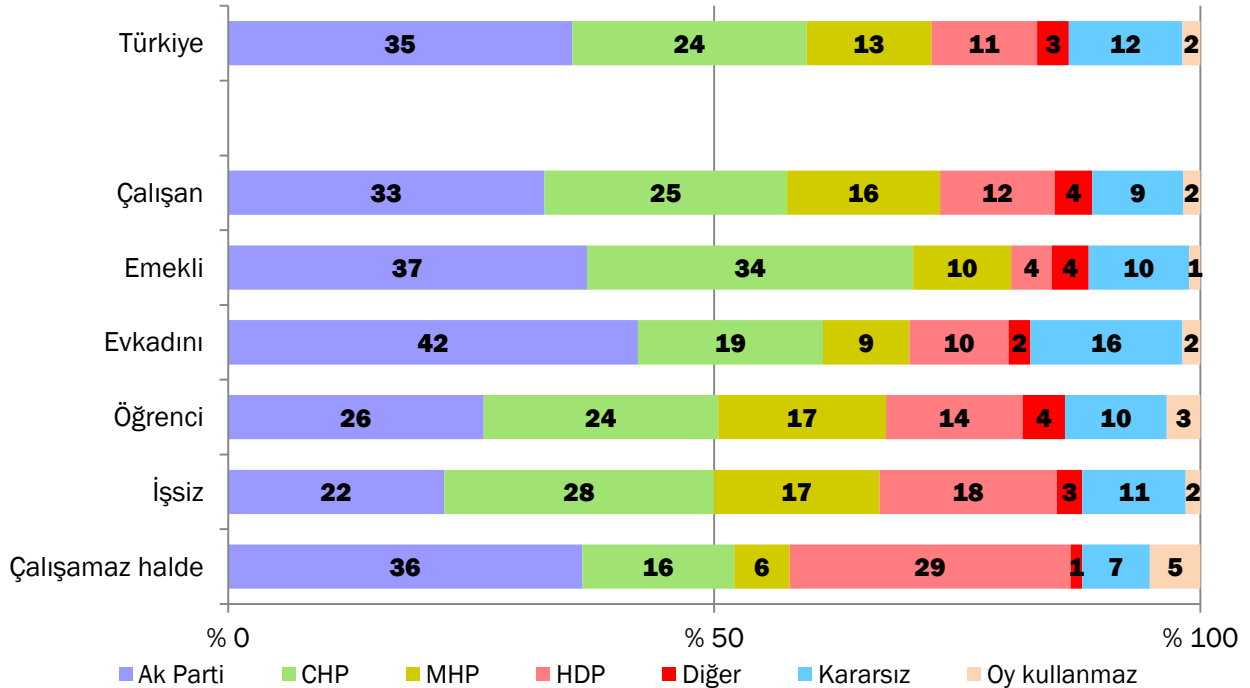
HPD'liler arasında en dikkat çekici oran emekli oranının düşük olması. Bunun dışında öğrencilerin, işsizlerin ve çalışmayacak durumda olanların ortalamadan daha fazla olması da seçmen profilleri açısından dikkat çeken bir diğer bulgu.

Çalışma durumuna göre her bir grubun oy tercihlerindeki dağılımı aşağıdaki grafikteki gibi incelediğimizdeyse, Ak Parti ve ev kadınları arasındaki yakınlık yine dikkat çekiyor. Ev kadınlarının yüzde 42'si Ak Parti'ye oy vereceğini söylüyor.

Emekliler ise bu kırılımda CHP'yi en çok tercih eden küme. Ev kadınlarında ve çalışamaz halde olanlarda ise oy ortalamasının altında kalıyor. MHP emekliler, çalışamaz halde olanlar ev kadınlarından daha az destek görürken, diğer tüm gruplarda ortalamasının üstünde oy alıyor.

HDP emeklilerde ortalamasının epey altında tercih edilirken çalışamaz halde olanlar, işsizler ve öğrencilerde ortalamasının üstünde tercih edilme oranına ulaşıyor.

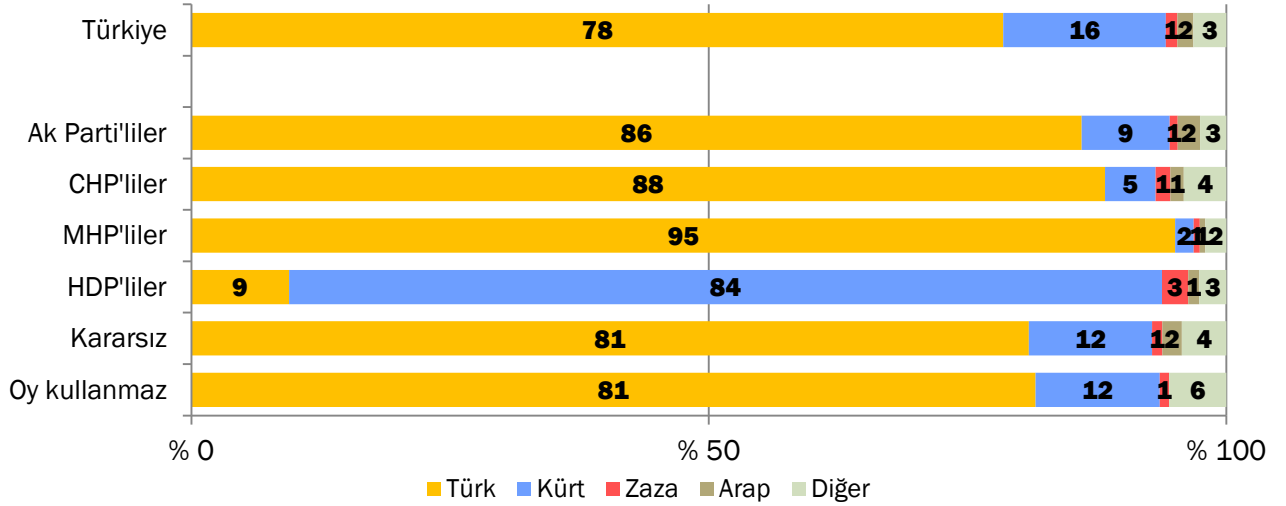
Çalışma durumuna göre genel seçim oyu

5.2.6. Etnik Köken

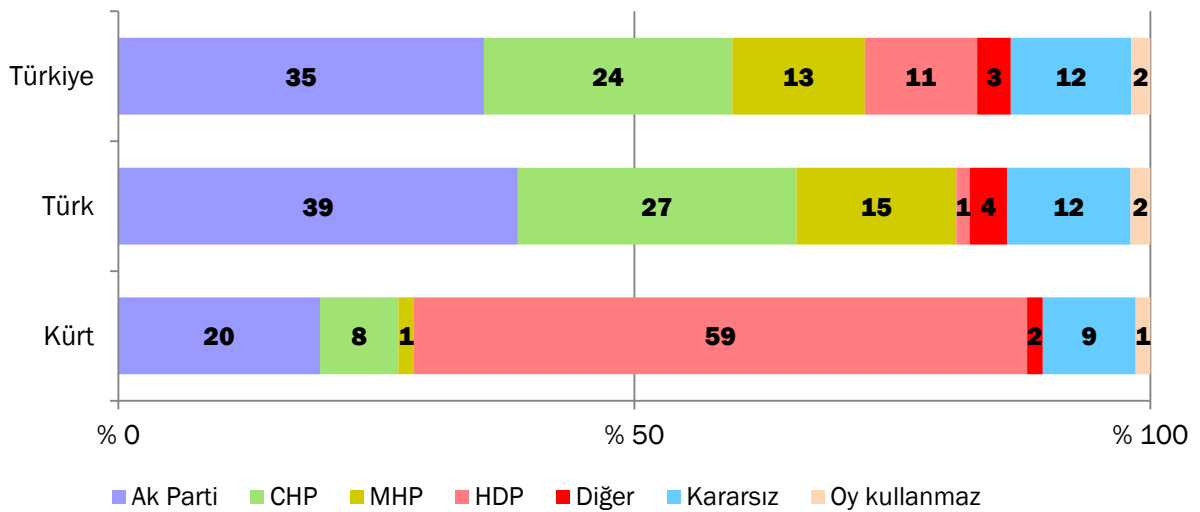
Parti seçmenlerinin etnik kökene göre dağılımı

“Hepimiz Türkiye Cumhuriyeti vatandaşıyız, ama değişik etnik kökenlerden olabiliriz; Siz kendinizi, kimliğinizi ne olarak biliyorsunuz veya hissediyorsunuz?” şeklinde sorduğumuz soruya cevaben görüştüğümüz kişilerin yüzde 78’i Türk, yüzde 16’sı Kürt, yüzde 1’i Zaza, yüzde 2’si Arap ve yüzde 3’ü bunlar dışındaki etnik kökenlerden birinden olduğunu belirtti.

HDP dışındaki diğer partilerin seçmenlerinin çok büyük çoğunluğu Türkiye ortalamasına benzer şekilde Türklere oluşuyor. Ak Partili’lerin yüzde 9’u kendini Kürt olarak tanımlarken, bu oran CHP’de 5 ve MHP’de yüzde 2 oranında. HDP’ye oy verenlerin ise yüzde 84’i kendini Kürt ve yüzde 3’ü de Zaza olarak tanımlıyor. Dikkat çeken diğer bir nokta, HDP’ye oy verenlerin yüzde 13’ü, yani 8 HDP seçmeninden biri Kürt ya da Zaza kökenli değil.

Etnik kökene göre genel seçim oyu

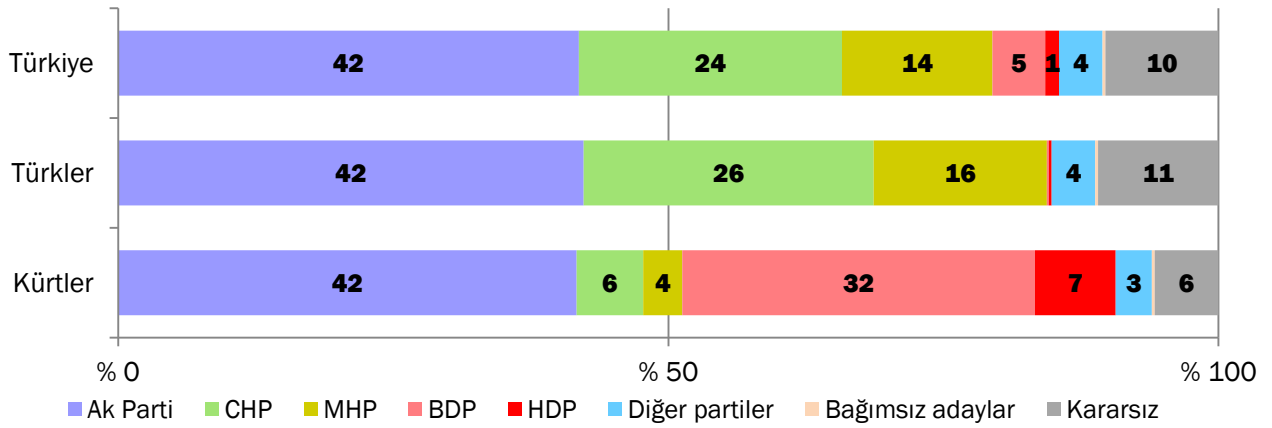

Etnik grupların oy tercihlerine baktığımız yukarıdaki grafikte Zazaları, Arapları ve diğer etnik kökenlerden gelenleri bir alt kırılıma bakmak için anlamlı bir sayının altında kaldıklarından dolayı yer vermedik. Bu grafikte ilk göze çarpan bulgu kendini Kürt olarak tanımlayan her 10 seçmenden 6'sının HDP'ye oy vermesidir.

Kendini Türk olarak tanımlayanlar içinde Ak Parti, CHP ve MHP'nin toplam oy oranı Türkiye ortalamasının üzerine çıkıyor. Ayrıca her partideki artış yaklaşık olarak eş oranda. Bunun temel sebebi kendisini Türk olarak tanımlayanların sadece yüzde 1'inin HDP'ye oy vermesidir.

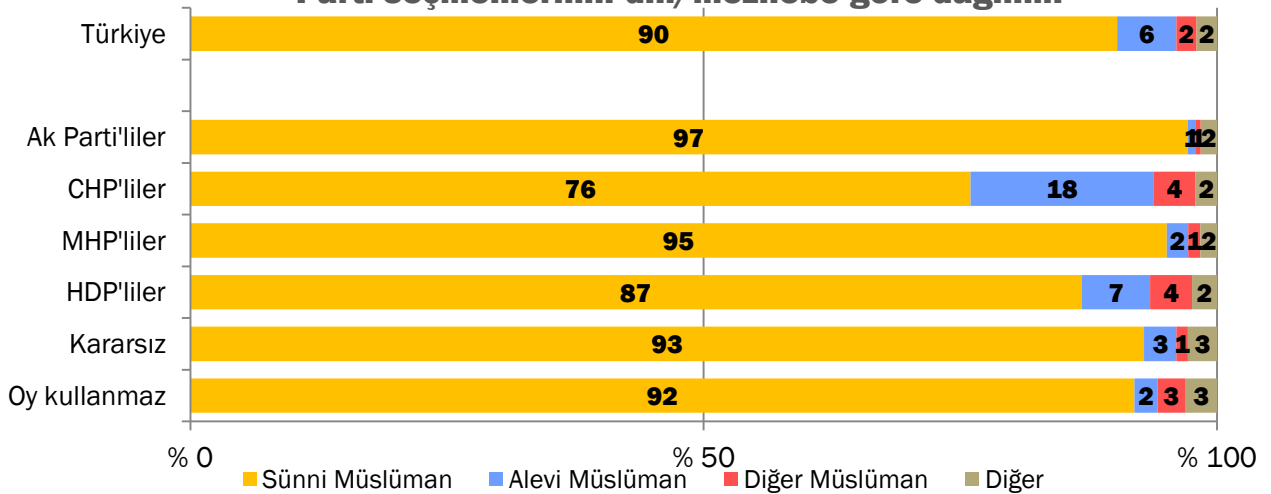
Bu bulguyu aşağıdaki 2014 yerel seçim bulgusu ile kıyaslayınca kendisini Kürt olarak tanımlayan seçmenlerin oy tercihindeki keskin değişimi ve Ak Parti'den HDP'ye olan oy kaymasını daha net görüyoruz.

Etnik kökene göre 2014 yerel seçim oyu

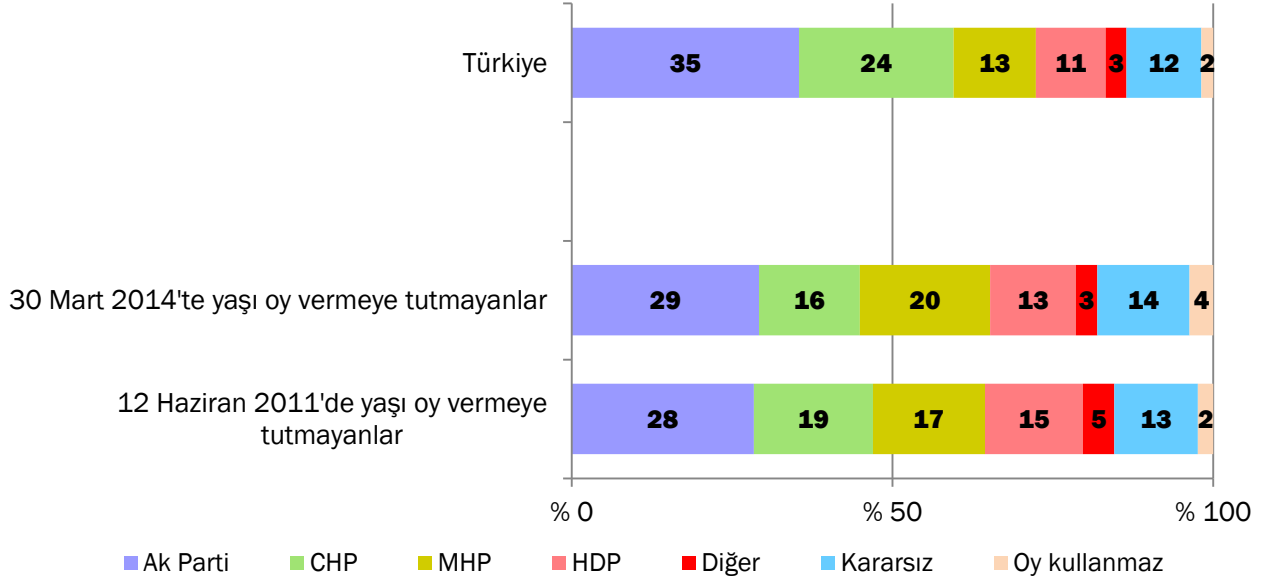
5.2.7. Din / Mezhep

Parti seçmenlerinin din/mezhebe göre dağılımı

İlk defa oy kullananlar

Geçtiğimiz ayki araştırmalarımızda 2014'teki seçimde sandığa gitmediğini söyleyen 532; 2011'de sandığa gitmediğini söyleyen de 355 kişi bulunuyor. Bu kişilerin 2015 genel seçimindeki oy tercihlerine baktığımızda ise HDP'nin oyu kimlerde arttırdığına dair önemli bir bulguya ulaşıyoruz.

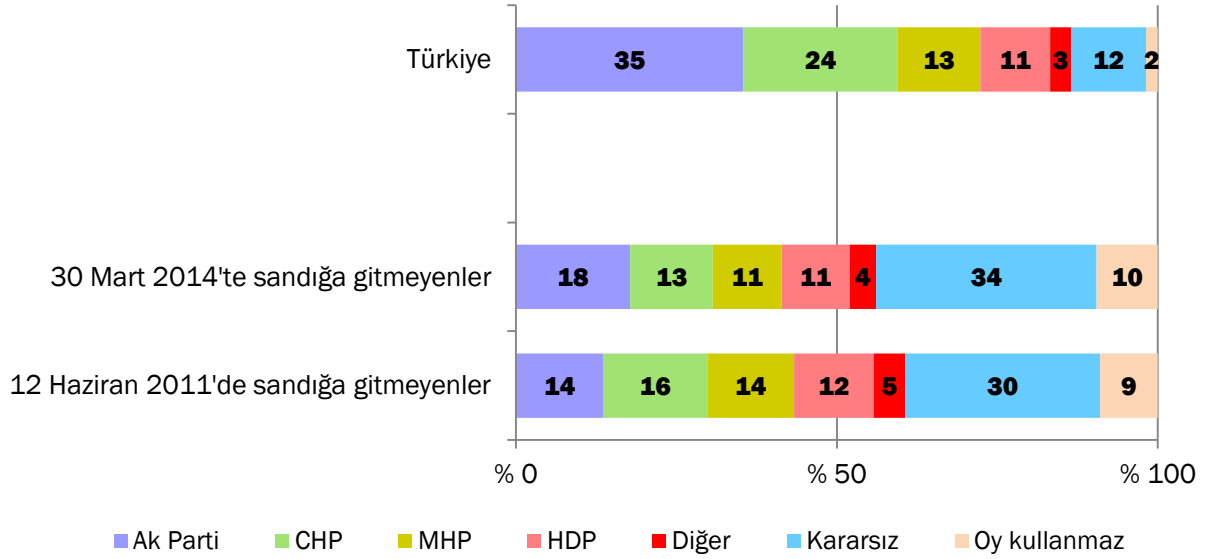
Araştırmamızda yüzde 14 oranında kararsız olan ve oy vermeyen seçmen bulunurken, bu oran 2014'te sandığa gitmeyenler arasında yüzde 44'e, 2011'de sandığa gitmeyenler arasında ise yüzde 39'a ulaşıyor. Yüzde 40'ın üzerindeki kararsız ve oy vermeyen oranına rağmen, bu seçimde sandığa gitmeye karar verenler arasında HDP'nin oy oranı Türkiye genelindeki oranını koruyor, hatta 2011'de sandığa gitmeyenlerde ise bir puan artıyor. MHP de daha önce sandığa gitmeyen seçmeni bu seçimde sandığa yönlendirmiş gözüküyor.

Buna karşın özellikle Ak Parti ve CHP'nin önceki seçimde sandığa gitmeyen seçmenleri kendi partileri lehine sandığa yeterince çekemediklerini görüyoruz.

Buradan hareketle partiler arası oy geçişkenliğinden ziyade sandığa giden/gitmeyen seçmenlerin seçim sonucuna etki ettiğini söyleyebiliriz. Bu ifadeyi açmak gerekirse, bir seçimde A Partisine oy veren seçmen, mevcut siyasi kutuplaşma içinde A Partisi'nden memnun değilse oy tercihini değiştirip B Partisi'ne oy veremiyor ama bu memnuniyetsizliğini sandığa gitmeyerek gösteriyor. Memnuniyetsiz olarak hiçbir partiye oy vermeyen seçmenler de kendilerini memnun edeceklerini düşündükleri bir parti bulduklarında sandığa gidip o partiye oy veriyor. Özellikle sandığa gitmeye karar vermekle HDP'ye oy vermek arasında bir ilişki bulunduğuna dair analizlerimiz raporun diğer bölümlerinde de bulunabilir.

Önceki Seçimlerde Sandığa gitmeyenler

Peki kim bu sandığa gitmeyenler?

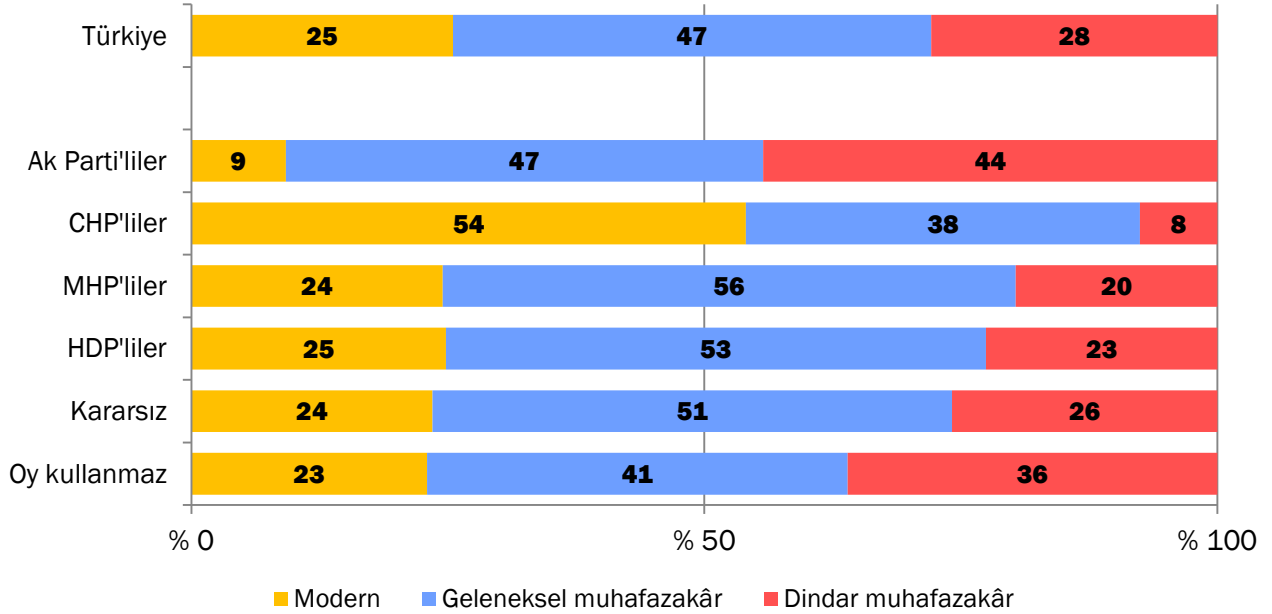
- Bundan önceki iki seçimde sandığa gitmeyip oy kullanmamış olanlar tüm seçmenlerin yaklaşık olarak yüzde 5,5 ila 6'sını oluşturuyorlar.
- Eğitim seviyesi Türkiye ortalamasının epey üzerinde. Yaklaşık olarak yüzde 20'si üniversite ve üzeri eğitim almış.
- Yüzde 40'a yakını 18-28 yaş arasında ve bu kümenin yaklaşık beşte biri, Türkiye ortalamasının üzerinde bir şekilde, kendini Kürt olarak tanımlıyor.
- Bu küme "Türkiye'yi kimin yönetmesini istersiniz?" sorusuna yüzde 15 oranında Selahattin Demirtaş cevabını veriyor. Bu da Demirtaş'ı sandığa gitmeyenler kümesinde Ahmet Davutoğlu'ndan sonra ülkeyi en çok yönetmesi istenen isim yapıyor. Davutoğlu birinci sırada olmasına rağmen ülkeyi yönetmesi Türkiye ortalamasında yüzde 39'a yakın oranda istenirken, sandığa gitmeyenler kümesinin ancak yüzde 22'si Davutoğlu'nun ülkeyi yönetmesini istiyor.

5.3. Hayat Tarzı

5.3.1. Hayat Tarzı Kümeleri

Parti seçmenlerinin hayat tarzı kümelerine göre dağılımı

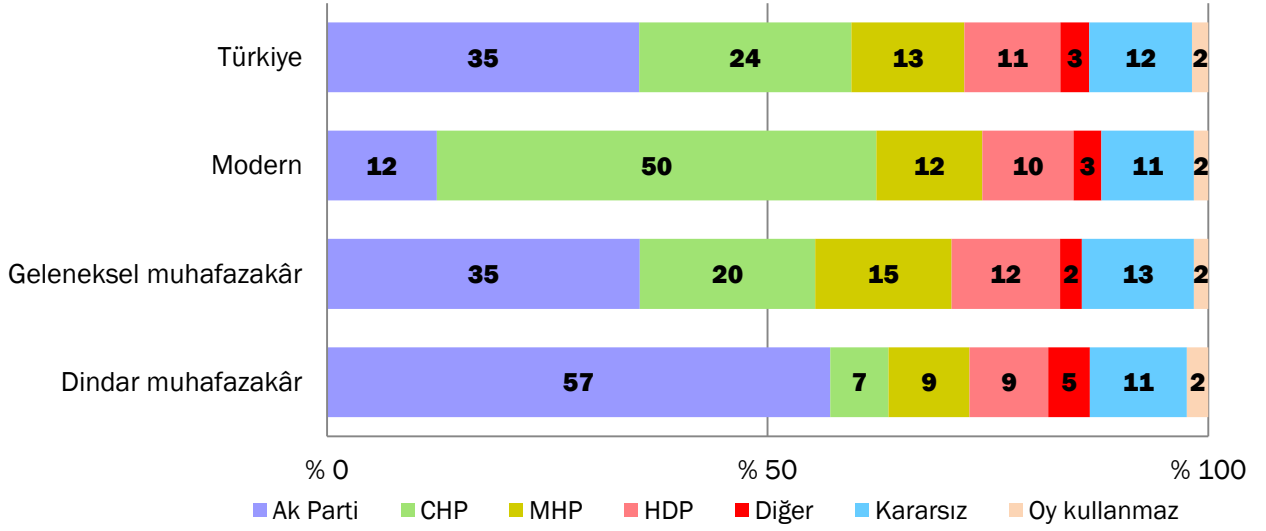

2008'deki "Biz Kimiz? Hayat Tarzları" araştırmamızda ortaya koyduğumuz hayat tarzı kümelerinin açıklayıcı niteliğinden dolayı, hayat tarzı kümesini tek bir soruda tespit edebilme amacıyla KONDA Barometresi araştırmalarımızda 2012 yılının başından beri görüştüğümüz kişilere "Kendinizi, hayat tarzı bakımından aşağıda sayacağım üç gruptan hangisinde sayarsınız?" şeklinde bir soru yöneltiyor ve "Modern," "Geleneksel Muhafazakar" ve "Dindar Muhafazakar" seçeneklerini sunuyoruz. Bu üç kümeyi tartışmalı bulabilecek olanlar, farklı hayat tarzı kümeleri bulunması gerektiğini savunanlar olabilir. Ancak belirtmek isteriz ki bu soruya cevap vermekte, kendilerini ait hissettikleri hayat tarzı kümesini tanımlamakta görüşülen kişilerin ancak yüzde 1 ila 3'ü zorlanıyor.

Toplumun yüzde 25'i Modern, yüzde 47'si Geleneksel Muhafazakar ve yüzde 28'i Dindar Muhafazakar hayat tarzına sahip olduğunu belirtiyor. Ak Partili'ler arasında Dindar Muhafazakarlar yüzde 47, CHP'liler arasında yüzde 54, MHP'liler arasında Geleneksel Muhafazakarlar yüzde 56 ve HDP'liler arasında Dindar Muhafazakarlar yüzde 23 oranında. Kararsızların yüzde 51'inin Geleneksel Muhafazakar olması da dikkat çekiyor. Yine de parti seçmenleri içinde hayat tarzı kümelerinin Ak Parti ve CHP dışında Türkiye ortalamasına oldukça benzer şekilde dağıldığını söyleyebiliriz.

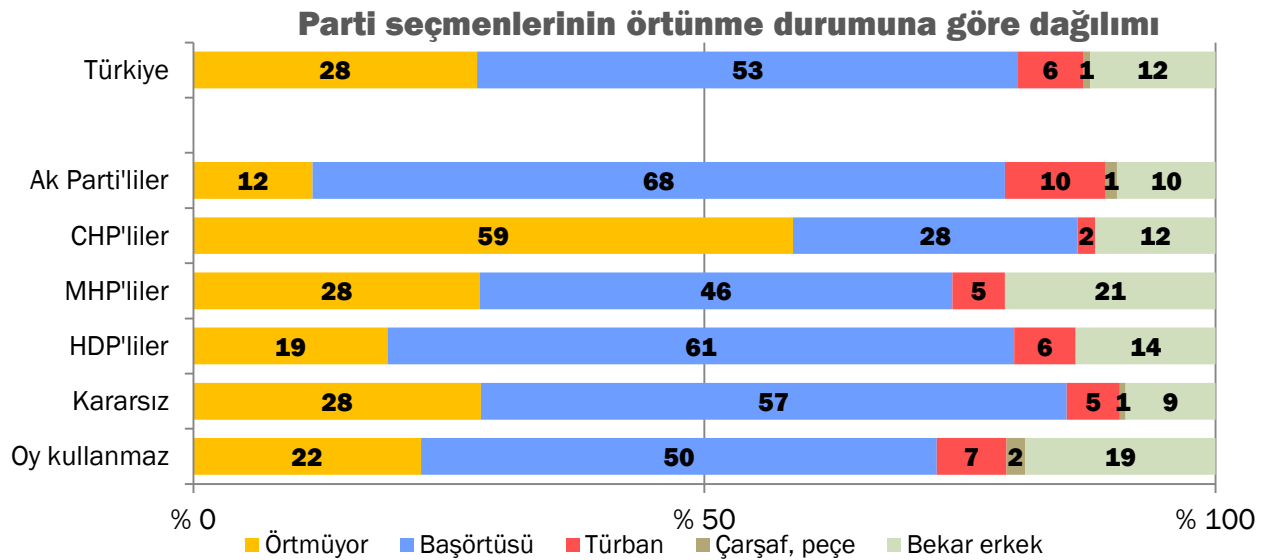
Hayat tarzı kümesine göre genel seçim oyu

Hayat tarzı ve parti tercihleri arasındaki ilişki oldukça belirgin. Kendini Modern olarak tanımlayanların yarısı CHP'ye oy verirken, kendini Dindar Muhafazakar olarak tanımlayan her on kişiden neredeyse altısı Ak Parti'ye oy veriyor. Geleneksel Muhafazakarların oy tercihleri Türkiye geneline oldukça yakın.

HDP tüm partiler içinde hayat tarzı kümelerine en dengeli dağılan parti. Bir başka ifade ile kendini Modern olarak tanımlayanlar arasında da, Dindar Muhafazakar olarak tanımlayanlar arasında da birbirine çok yakın oranda tercih ediliyor.

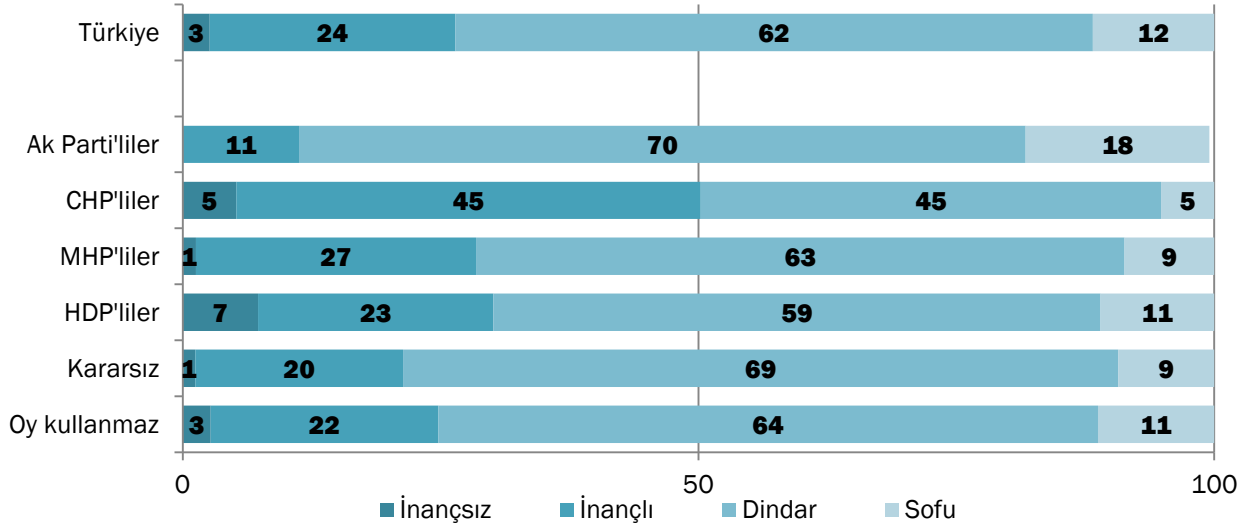
5.3.2. Örtünme Durumu

5.3.3. Dindarlık Seviyesi

Parti seçmenlerinin dindarlık seviyesine göre dağılımı

Halkın dindarlık seviyesini tespit etmek üzere görüşülen kişilere “Dindarlık açısından kendinizi aşağıda okuyacaklarımdan hangisiyle tarif edersiniz?” sorusunu sorup, aşağıdaki tabloda yer alan seçeneklerden birini seçmelerini istiyoruz. “İnançsız”, “inançlı”, “dindar” ve “sofu” tanımları ise bize ait.

Dindarlık açısından kendinizi aşağıda okuyacaklarımdan hangisiyle tarif edersiniz?

İnançsız: Dinin gereklerine pek inanmayan biri

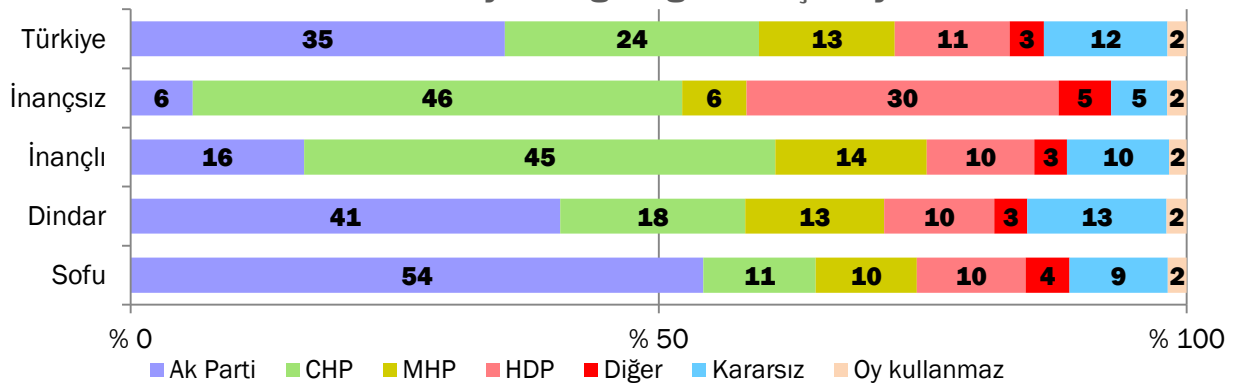
İnançlı: İnançlı ama dinin gereklerini pek yerine getiremeyen biri

Dindar: Dinin gereklerini yerine getirmeye çalışan dindar biri

Sofu: Dinin tüm gereklerini tam yerine getiren dindar biri

Toplumun yüzde 24’ü kendini inançlı, yüzde 62’si dindar ve yüzde 12’si sofu olarak tanımlıyor. Parti seçmenlerinin dindarlık açısından dağılımı, Ak Parti’lilerin Türkiye ortalamasına göre daha dindar olduğunu, CHP’liler arasında ise dinle ilişkisi daha zayıf olanların daha fazla olduğunu gösteriyor. Ancak CHP’lilerin yarısının kendini dindar veya sofu olarak tanımladığını da not etmek gerekiyor.

Dindarlık seviyesine göre genel seçim oyu

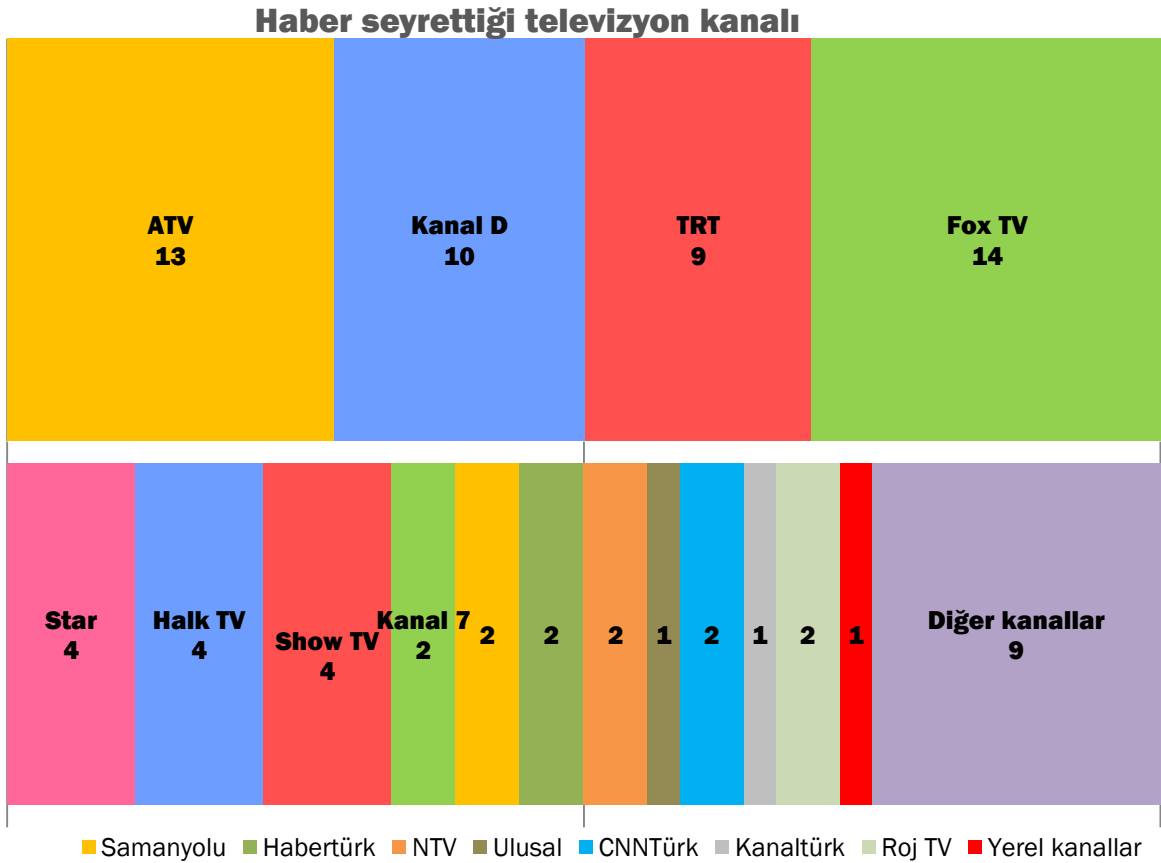

Yukarıdaki grafik, halkın dinle ilişkisi güçlendikçe, kendilerini daha dindar olarak tanımladıkça aralarında Ak Parti'ye oy verenlerin hızla arttığını ve CHP'ye oy verenlerin hızla azaldığını net olarak gösteriyor.

İnançsızlar bu kümeler içinde en küçüğü olsa da (9803 kişi içinde 246 kişi) inançsızlar içindeki HDP tercihi dikkat çekici. Ayrıca inançlıların, dindarların ve sofuların HDP'yi aynı oranda tercih ettiğini görüyoruz. Aynı üç dindarlık kümesinde MHP'nin de tercih edilme oranları birbirlerine oldukça yakın.

5.3.4. Haber Seyredilen Televizyon Kanalı

Araştırmamızda görüştüğümüz kişilere haberleri seyretmek için hangi televizyon kanalını tercih ettiklerini düzenli olarak soruyoruz. Haber seyredilen televizyon kanalı reyting belirlemekten daha çok, siyaseten hangi televizyon kanalına yakın hissettiklerini, benimsediklerini tespit etme amacını taşıyor.

Yukarıdaki grafik, halkın neredeyse yarısının haber seyretmek için ATV, Kanal D, TRT kanallarını veya Fox TV'yi tercih ettiğini gösteriyor. Diğer yarısı ise kaynak olarak diğer kanalları tercih ediyor.

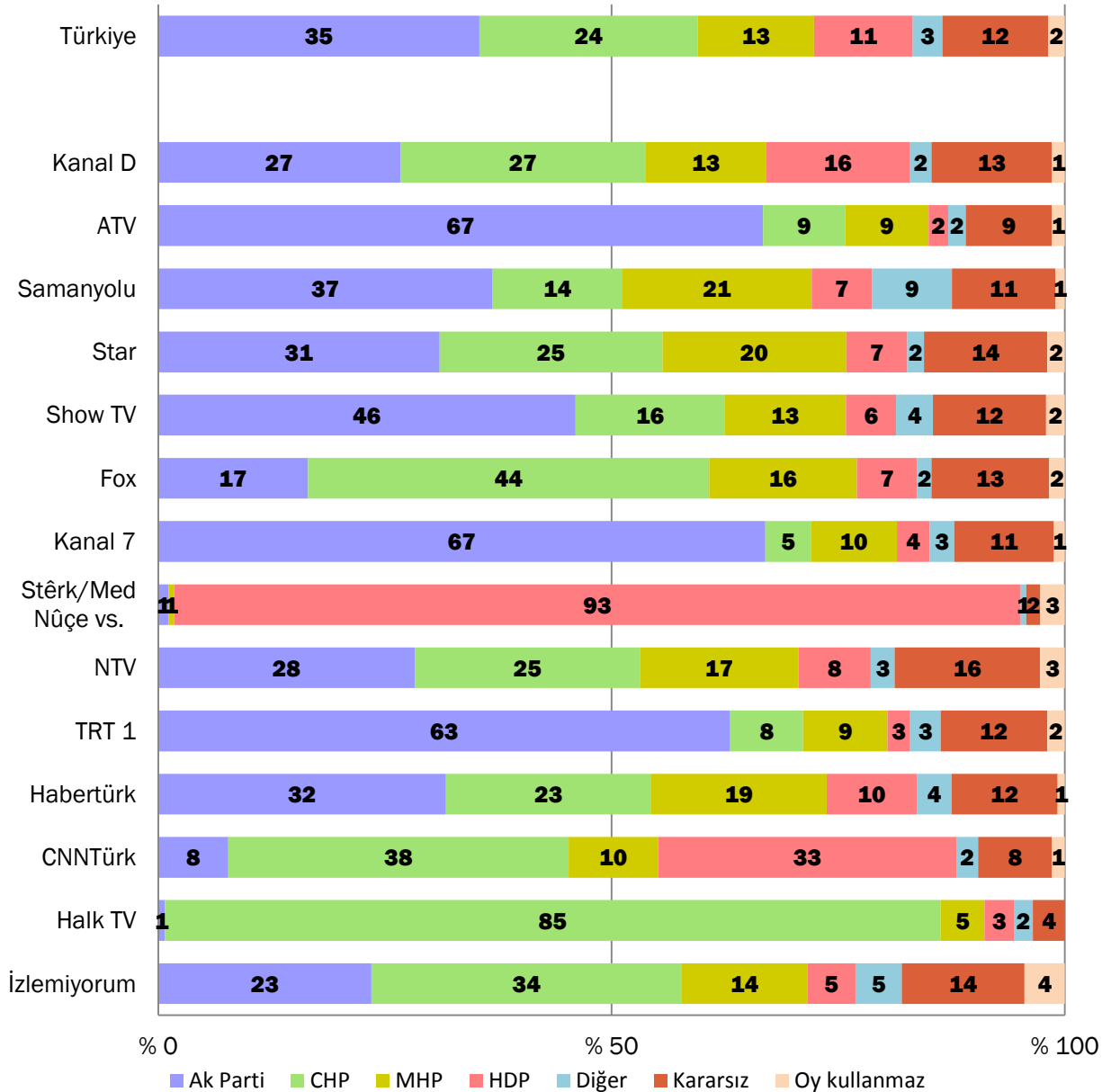
Haber için en çok tercih edilen 12 kanalın izleyicilerinin parti tercihlerini aşağıdaki grafikteki gibi incelediğimizde ilk ve en çarpıcı bulgu, bazı kanalların neredeyse sadece tek

partinin seçmenleri tarafından tercih edilmesi. Kanal 7'yi, ATV'yi ve TRT'yi izleyenler ağırlıklı olarak Ak Parti seçmeni. Haberleri Halk Tv, Fox ve CNN Türk'ten izleyenler ve televizyon izlemediğini söyleyenler CHP'yi Türkiye ortalamasından daha fazla tercih ediyor.

Haber seyredilen televizyon kanalına göre MHP için Ak Parti ve CHP kadar keskin tercih farklılıkları oluşmuyor. HDP seçmenlerinin tercihleri ise daha belirgin. Haberleri Stêrk, Med Nûçe ya da Ronahi TV gibi Kürtçe yayın yapan kanallardan takip edenlerin neredeyse tamamı HDP seçmeni. Bu kanallardan sonra haberleri CNNTürk ve Kanal D'den izlemeyi tercih eden seçmenler HDP'yi Türkiye ortalamasının üzerinde tercih ediyor. Hatta bulgularımız, seçimden önceki ay yapılan 3 araştırmamızda her 3 CNNTürk seçmeninden birinin HDP seçmeni olduğunu gösteriyor.

Haber seyrettikleri televizyon kanalına göre yerel seçim oyu

6. FARKLI PROFİLLERDE SİYASİ TERCİH DEĞİŞİMİ

Bir önceki bölümde seçmenlerin genel profilini ve farklı demografik kümelerde siyasi tercihin nasıl değiştiğini gördük. Bu bölümde ise farklı profillerdeki siyasi tercihin son 1 yıl içinde nasıl değiştiğini görmeye çalışacağız.

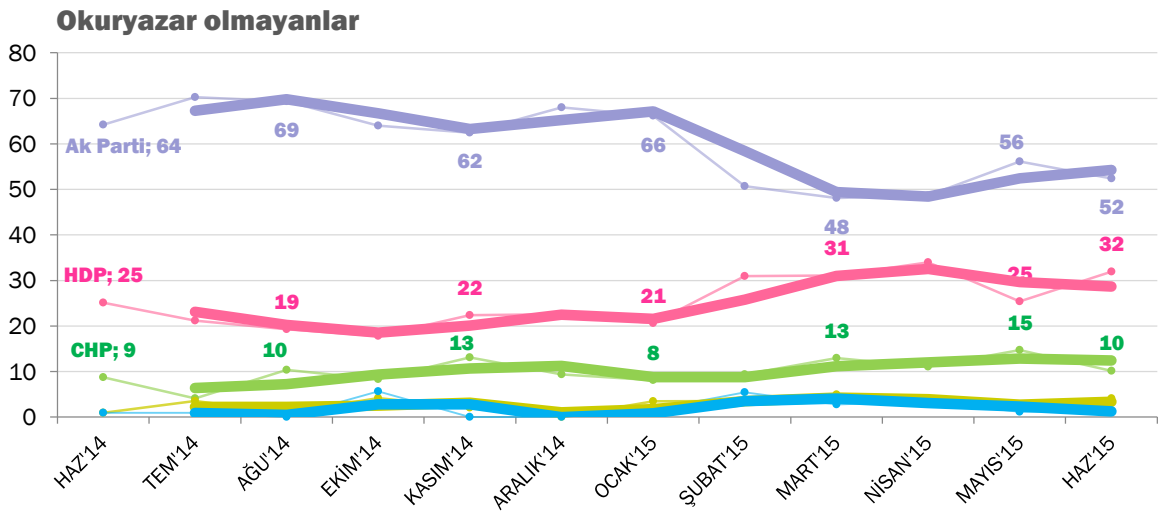
KONDA Barometresi dahilinde görüşülen kişilere her araştırmada düzenli olarak demografik sorular da yönlendiriyoruz. Cinsiyet, yaş, eğitim ve gelir seviyesi, çalışma durumu gibi genel demografik parametreler dışında dindarlık seviyesi, örtünme durumu, etnik kimlik, dini mezhep, aidiyet hissedilen hayat tarzı grubu gibi ölçümleri de her anket çalışmasına ekliyoruz. Ayrıca yine düzenli olarak haberleri takip etmek için tercih edilen televizyon kanallarının da oranını biliyoruz.

Herhangi bir bulgunun bu demografik kırılımlara göre nasıl değiştiği son derece önemli. Aynı şekilde siyasi tercihlerin de farklı demografik profillerde nasıl değişiklik gösterdiği son derece önemli ipuçları içeriyor.

Özellikle, son 8 aylık dönemde büyük bir seçmen kitlesinin hareket ettiği, diğer bir deyişle siyasi tercih değiştirdiği düşünülürse bu hareketin detaylarını anlamakta fayda var. Ak Parti'nin düşüşü ve HDP'nin yükselişinin hangi demografik kümelerde değişim gösterdiğini tespit etmek için aşağıdaki grafikler fayda sağlayacaktır.

6.1. Eğitim Seviyesi

İlk olarak 4 farklı eğitim seviyesi grubunun içinde siyasi tercih değişikliğine bakıyoruz. Bu grafikteki oranlar o ayın Barometre ölçümünde o demografik kümedeki her bir partinin oy oranını gösteriyor. Bazı kümelerin sayısal büyüklüğü tam doğru veri için yeterli olmadığından ve anlamı olmayan hareketler ortaya çıkabileceğinden hareketli ortalama ile seri değişim gösterilmiştir. Kalın çizgilerle gösterilen hareketli ortalama her iki veride bir ortalama alınıp seri olarak kullanılmıştır.

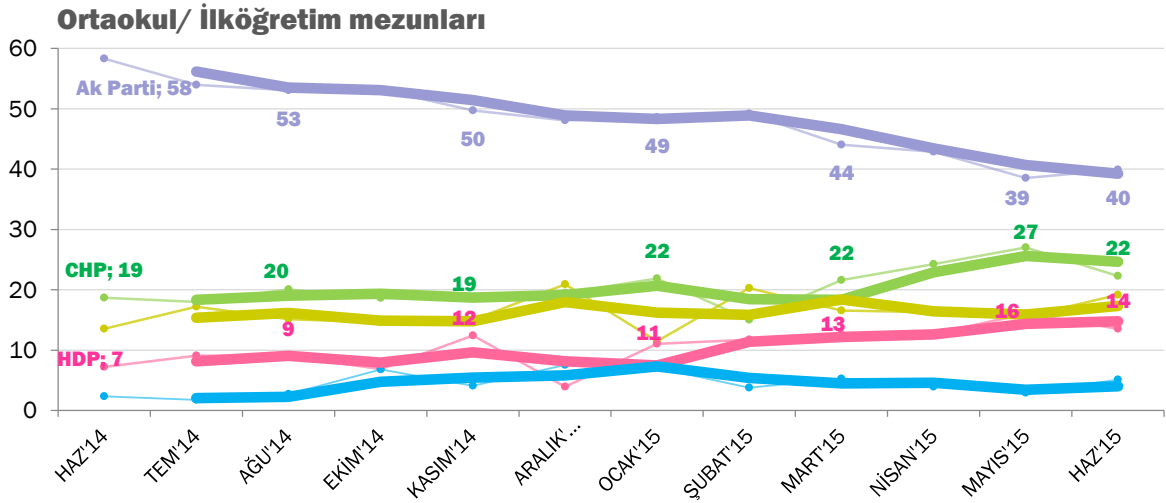

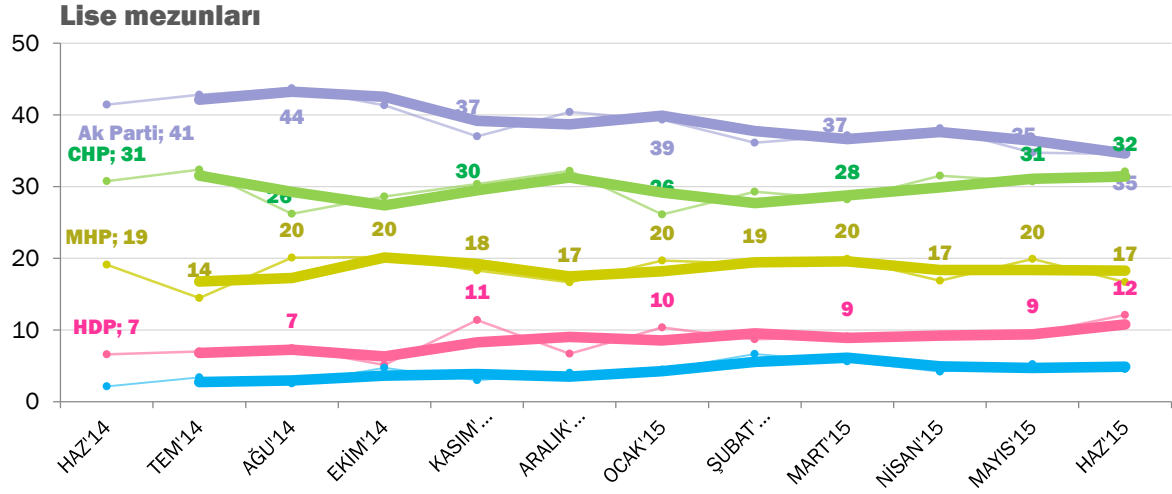
İlk olarak ülke nüfusunun yüzde 6'sını teşkil eden okur yazar olmayanlara baktığımızda Ak Parti'nin düşüşünü ve HDP'nin yükselişini net bir şekilde takip edebiliyoruz. HDP'nin özellikle son dört aydaki yükselişinin bu kümede daha da görünür olmasının sebebi Kürtler. Zira, ülke genelinde yüzde 15 civarında olan Kürt oranı okur yazar olmayanlar içinde yüzde 42'ye kadar yükseliyor.

Ak Parti'nin oyunun eğitim seviyesi azaldıkça artıyor olduğunu birçok Barometre raporunda belirtmiştik. Ancak, Ak Parti'nin yüzde 70'ler mertebesinde oy aldığı en eğitimsizler kümesinde dahi oyu radikal şekilde düşmüş gözüküyor.

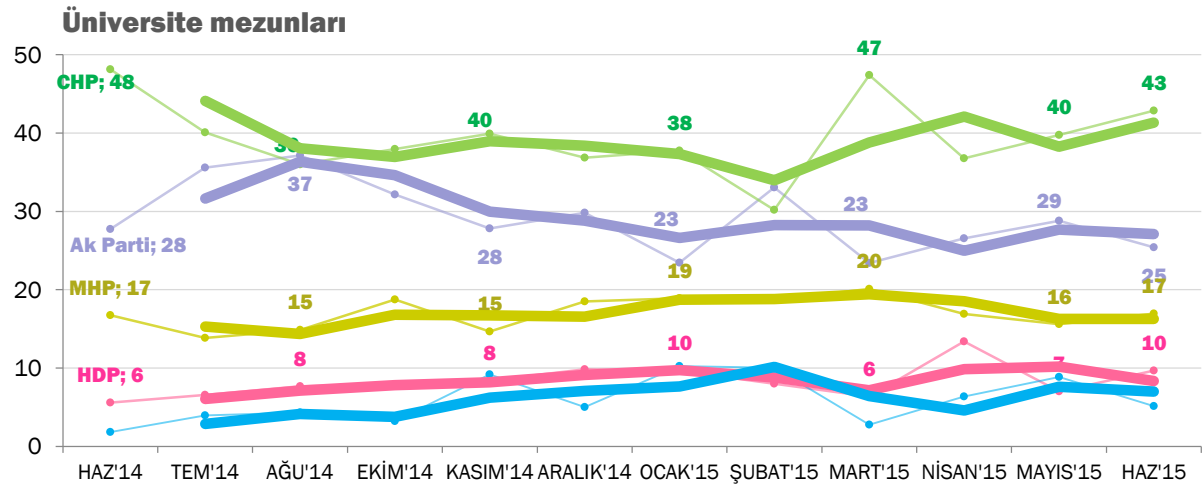
Ak Parti ortaokul mezunları arasında da birinci parti olmaya devam etmiş gözüküyor. Ancak, bu kümedeki oyunun üçte birini kaybettiğini gözlemleyebiliyoruz. Bu eğitim seviyesi grubunda, son 12 aydır düşmekte olan Ak Parti oylarının özellikle bir partiye yöneldiğini düşünmek zor. Özellikle HDP'nin son 5 ay içinde oyunu 5 puana yakın arttırdığını görebiliyoruz.

Ülke nüfusunun yaklaşık dörtte birini teşkil eden lise mezunlarının siyasi tercih seyrinin diğer gruplara göre en önemli farkı, Ak Parti oylarının nispeten daha yumuşak bir düşüş yaşamış olması.

Üniversite mezunları yetişkin nüfusun yüzde 13'lük kısmını teşkil ediyor. Her zaman için araştırma verilerine göre eğitilmiş kümelere CHP'nin oyunun daha fazla olduğunu tespit ediyoruz. Ancak, aşağıdaki grafikten de görülebildiği gibi en düşük noktada bile üniversite mezunlarının dörtte biri oyunu Ak Parti'den yana kullanıyor.

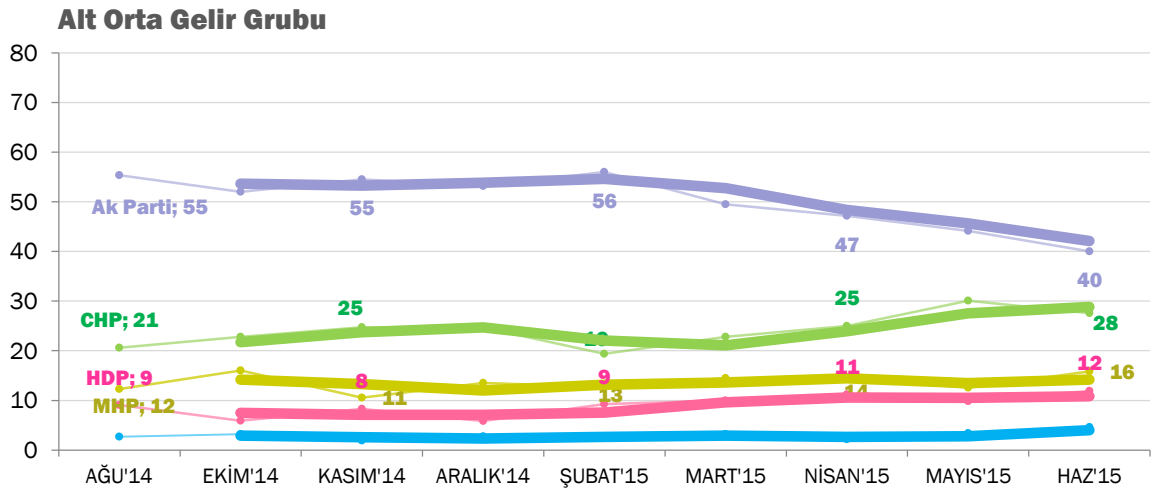
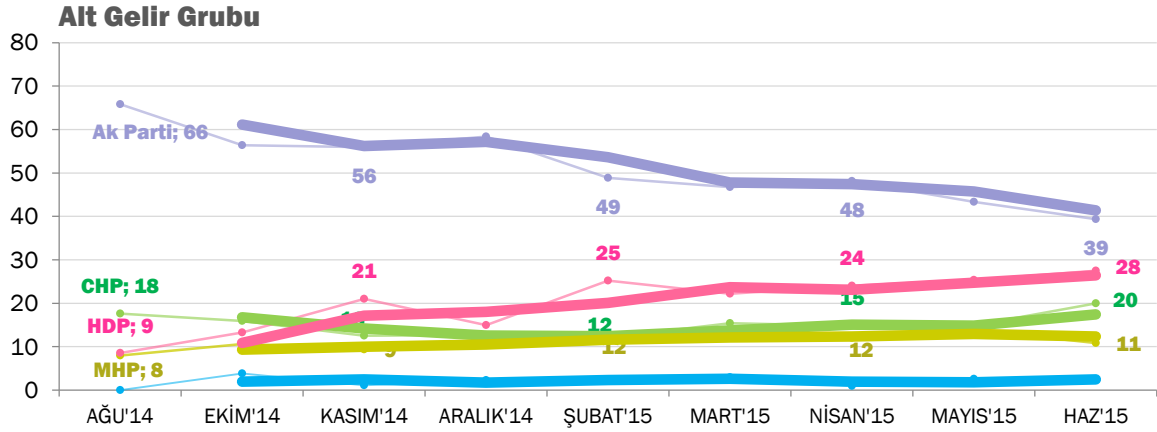
Üniversite mezunlarında HDP'nin oyundaki harekete ilişkin olarak belirtmemiz gereken önemli bir nokta bulunuyor. HDP'nin, özellikle Kürt olmayan kesimden aldığı oyların önemli bir kısmının yüksek eğitim seviyeli ve kentli metropol hayat tarzına sahip kişilerden geldiğini biliyoruz. Bu varsayım ile bakarsak, HDP oylarının 6 ay öncesinden itibaren seviye olarak neredeyse hiç değişmemiş olması HDP'ye karşı yaklaşımın son 2 aydan daha önceki bir dönemde şekillenmiş olduğunu düşünebiliriz.

6.2. Gelir Seviyesi

Eğitim seviyesi kümeleriyle paralel harekete edebilecek olan gelir gruplarındaki siyasi tercih seyri ise farklı ipuçları içeriyor.

KONDA Barometresi dahilinde oluşturduğumuz 'gelir grupları', aylık hane gelirinin yanı sıra, hanede yaşayan kişi sayısı ve hanenin sahiplikleri üzerinden oluşturduğumuz bir kümelendirme. Dört gelir grubu arasında Ak Parti ve CHP tercihi açısından önemli fark bulunuyor. Ancak, eğitim seviyesinden farklı olarak, üst gelir gruplarında CHP oyu artıyor olsa da, her bir gelir grubunda Ak Parti hep birinci parti olarak gözüküyor.

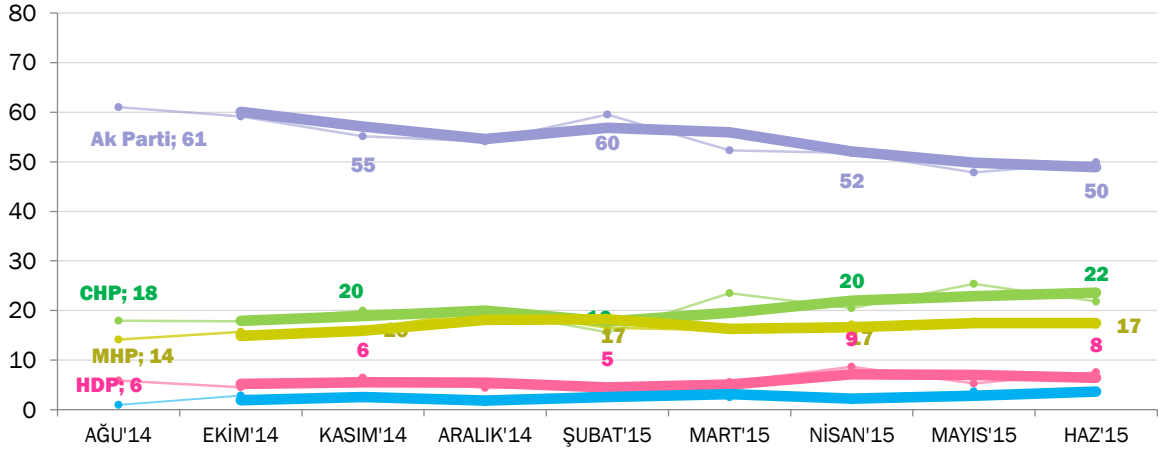
Alt ve orta gelir gruplarına baktığımızda esas değişimin bu kümelerde olduğunu görebiliyoruz. Toplumun yaklaşık yüzde 21'ini teşkil ettiğini düşündüğümüz alt gelir grubunda, 10 aylık süre çerçevesinde HDP oyu 19 puan artmış, Ak Parti oyu ise 27 puan azalmıştır. Yaklaşık aynı gelir seviyesinden en az 2,5 milyon kişinin 10 ay içinde aşama aşama siyasi pozisyonunu değiştirdiğini düşünebiliriz.

Yaklaşık yüzde 34'ü teşkil eden alt orta gelir grubundaki hareket en alt gelir grubundakiler kadar sert gözüküyor. Ayrıca, bu kümede CHP oyunda 8 puanlık bir artış meydana gelmiştir.

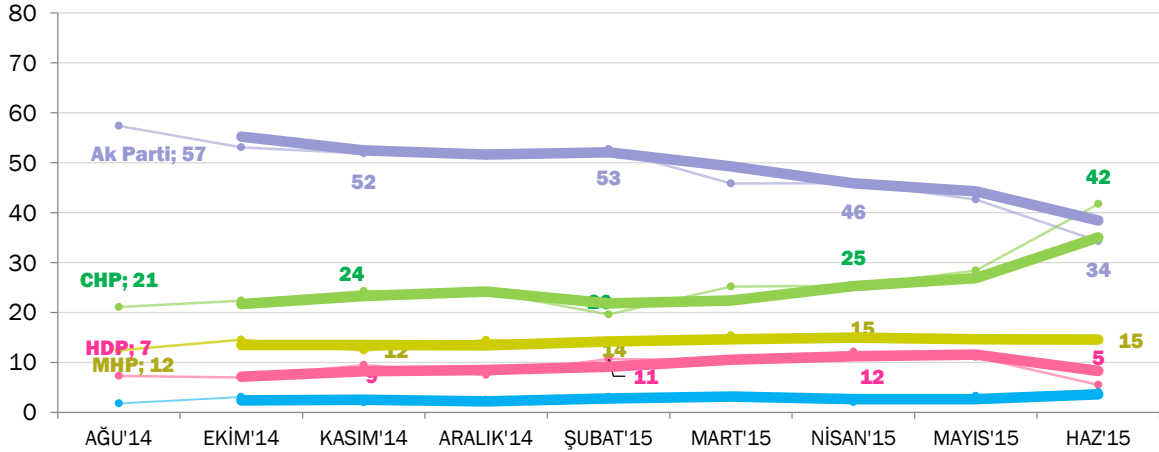
Toplumun otomobil sahibi olan alt orta geliri olarak tarif edebileceğimiz yeni orta sınıf yaklaşık dördte biri oluşturuyor. Bu grubun aşağıdaki grafikten de görülebileceği gibi, diğer kümeler kadar dinamik bir siyasi pozisyonu olduğunu söyleyemeyiz.

Yeni Orta Sınıf Gelir Grubu

Toplumun beşte biri 'üst gelir grubu'nda yer alıyor. Bu grupta 10 aylık dönemde, Ak Parti'nin oyu yüzde 57'den yüzde 34'e düşmüş, CHP'nin oyu ise yüzde 21'den yüzde 42'ye yükselmiş gözüküyor. Bu demografik kümenin, genel olarak baktığımızda en dikkat çekici özelliği siyasi tercihindeki ciddi değişikliğin son 4 ayda gerçekleşmiş olması. Bu bulguya dayanarak, nispeten daha yüksek gelir ve aidiyete sahip olan kişilerin siyasi tercihini seçime yakın dönemde değiştirebiliyor olmasını daha ziyade maddi kazanımları hesaplayarak siyasi pozisyon almalarına da kısmen bağlayabiliriz.

Üst Gelir Grubu

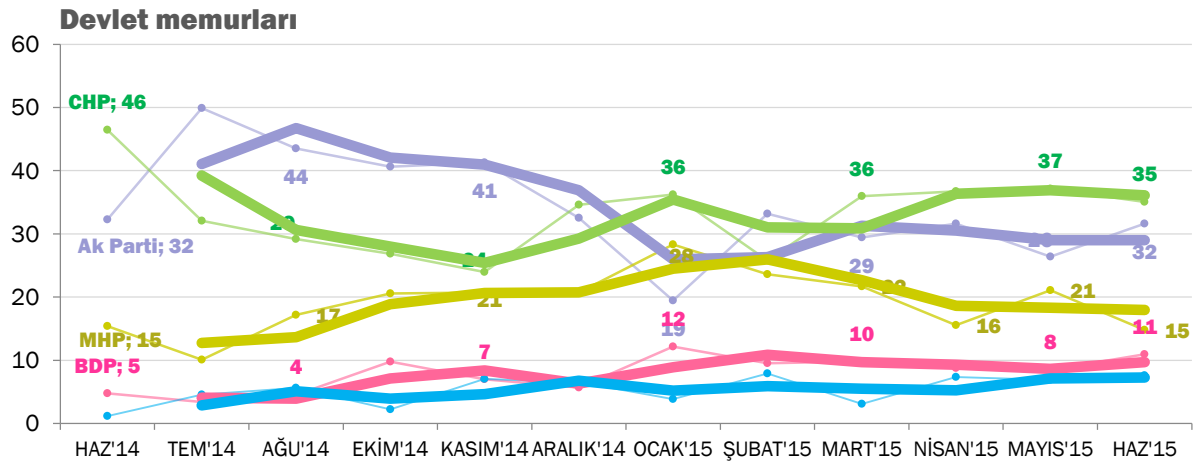
6.3. Çalışanlar ve Çalışmayanlar

Toplum içindeki önemli demografik tanımlardan bir diğeri de çalışma durumu. Özel sektör çalışanları, devlet memurları, emekliler, öğrenciler, çiftçiler veya ev kadınlarının siyasi tercihinin zaman içinde nasıl bir değişim gösterdiğini tespit etme imkanı buluyoruz.

İlk olarak kendini devlet memuru olarak tarif eden yüzde 6'lık kesime baktığımızda Ak Parti'nin ciddi bir oy kaybı yaşadığını görüyoruz. Aylık ölçümler arasındaki radikal değişimler yüzde 6 gibi ufak bir kümenin içindeki oranlardan bahsetmemizden kaynaklanıyor. Ancak 2 aylık ortalamalar üzerinden oluşan seyirden genel eğilimi görmek mümkün oluyor. 12 ay boyunca devlet memurları içinde Ak Parti ve CHP'nin birbirine yakın seyri son 4 aylık dönemde CHP'nin yükseliş trendine dönüşmüş.

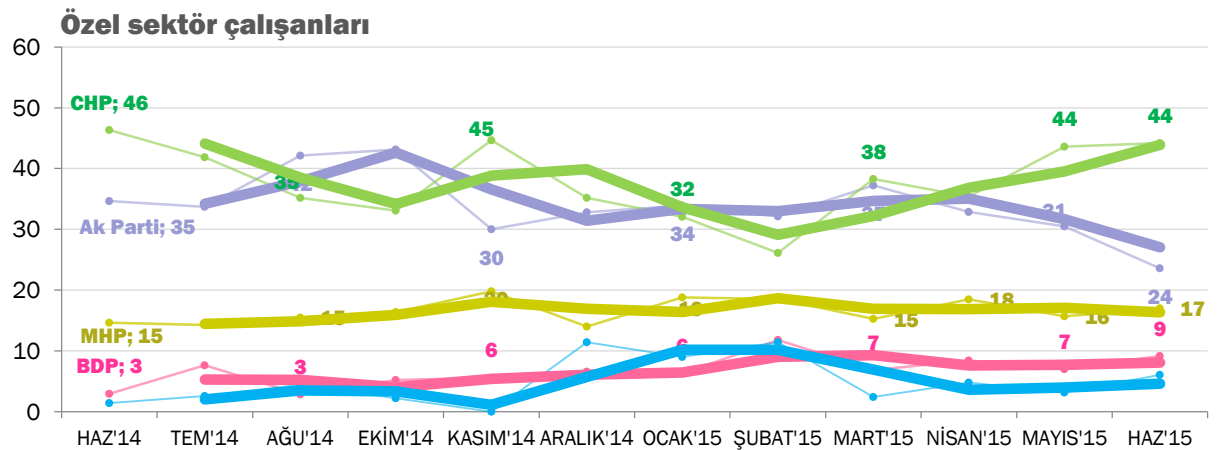
Önemli görülebilecek diğer bir bulgu ise HDP'ye ilişkin. Ağustos'14 itibariyle devlet memurlarının sadece yüzde 5'i oyunu HDP'ye vereceğini söylemişken, bu oran 10 ay içinde yüzde 10'un üstüne çıkmıştır.

Devlet memurlarındakine benzer bir seyir özel sektörde memur veya müdür olarak çalıştığını belirtenler arasında da görülüyor. Seçime 2 ay kala bir zamana kadar Ak Parti ve CHP'nin beyaz yakalılardan aldığı oy oranı aynı seviyelerdeydi. Ancak, araştırmaların verilerine göre, son iki ayda CHP'nin oyları yukarı eğilime, Ak Parti oyları ise aşağı eğilime geçti. Diğer bir deyişle, özel sektör çalışanları içinde kararsızların azalmasıyla birlikte, CHP oylarını yükseltti.

Beyaz yakalılar HDP'ye barajı geçirtmemiş.

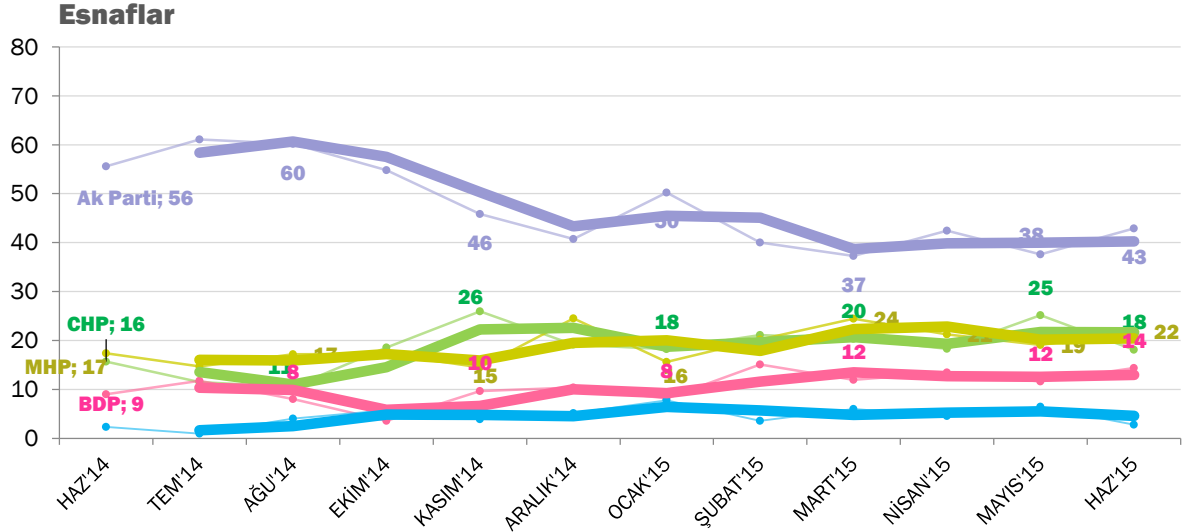
HDP oyları özel sektör çalışanları arasında da artmış gözüküyorsa da, bu beyaz yakalılar gurubu arasında HDP hiçbir zaman barajı geçememiş gözüküyor.

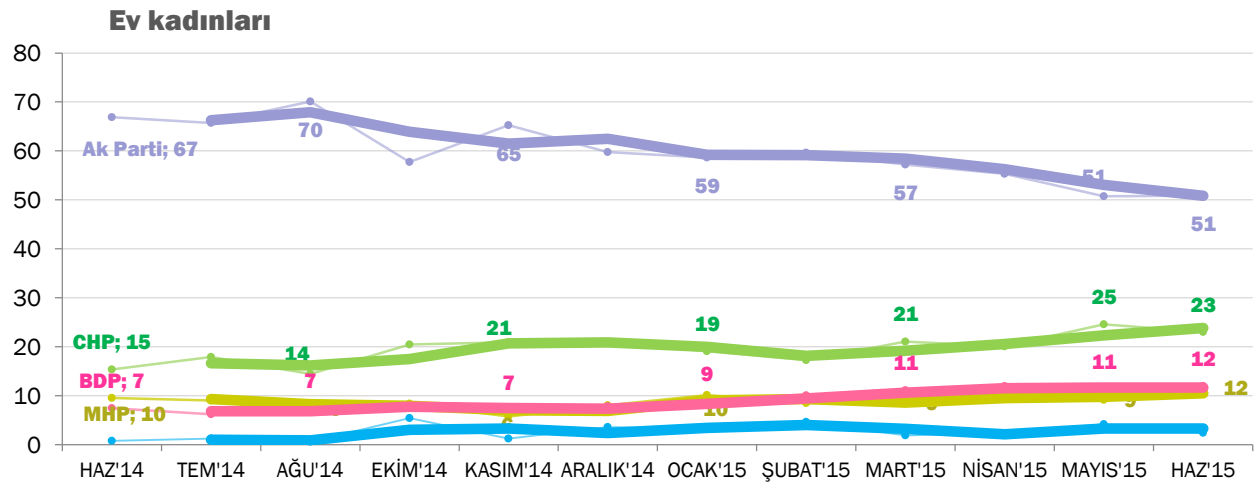

Toplumun yaklaşık yüzde 6'sını teşkil eden esnaflar arasında da Ak Parti oyunun Erdoğan'ın Cumhurbaşkanı olduğu Ağustos ayından Aralık ayına kadar radikal bir düşüş sergilediğini tespit etmek mümkün. Diğer partilerin de esnaflar arasındaki oranları Aralık ayından itibaren sabit bir doğruda hareket ettiğini görebiliyoruz.

HDP ise yükseliş eğrisi dahilinde son üç aylık dönemde esnaflar arasında barajı geçiyor.

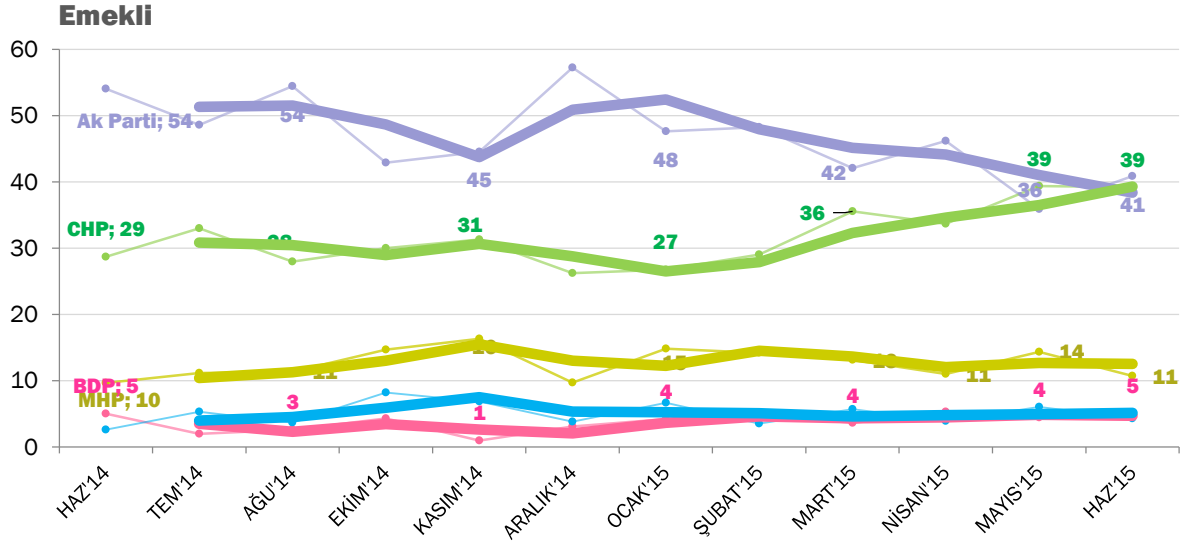

Çalışma durumu açısından ülkemizdeki en büyük küme üçte bir ile ev kadınlarıdır. Toplumun üçte biri, kadınların ise üçte ikisinin ev kadını olduğunu biliyoruz. Ayrıca, ev kadınlarının en başından beri Ak Parti'nin seçmen kalesi olduğunu farklı Barometre raporlarında tekrarlıyoruz. Seçimden sadece bir hafta önce yapılan araştırma dahilinde bile ev kadınlarının en az yarısı oyunu Ak Parti'den yana kullanacağını belirtiyordu. Ancak, bu oranın tam bir yıl önce yüzde 70 olduğunu düşününce, ciddi bir düşüş olduğunu iddia edebiliriz. Diğer yandan, ev kadınları arasında CHP'nin oyunun 8 puana yakın arttığını görebiliyoruz. HDP ve MHP'nin de ev kadınları gibi büyük bir kümenin içinde oylarını arttırmış olması dikkate değer. Ev kadınları da, HDP'yi son 3 içine baraj altından üstüne çıkarmış bir küme olarak dikkat çekiyor.

Ülkede yaşayan yetişkinlerin yaklaşık yüzde 12'si emekli olduğunu belirtiyor. Dolayısıyla hayli büyük bir demografik kümeden bahsediyoruz. Emekliler içinde de Ak Parti'nin oyu düşüp, oyu yükselmekte olan CHP ile aynı seviyeye gelmiştir. Yüzde 50'nin üstünde olan Ak Parti oyu 40 seviyesine inmiş, yüzde 30 olan CHP oyu ise yüzde 40 mertebesine çıkmıştır. Nedeni tam olarak verilerle tespit edememekle birlikte, CHP'nin emeklilere yönelik vaatlerinin etkili olduğunu düşünebiliriz. Emekliler arasında, HDP'nin oyu hiçbir zaman yüzde 5'i geçmemiş gözüküyor.

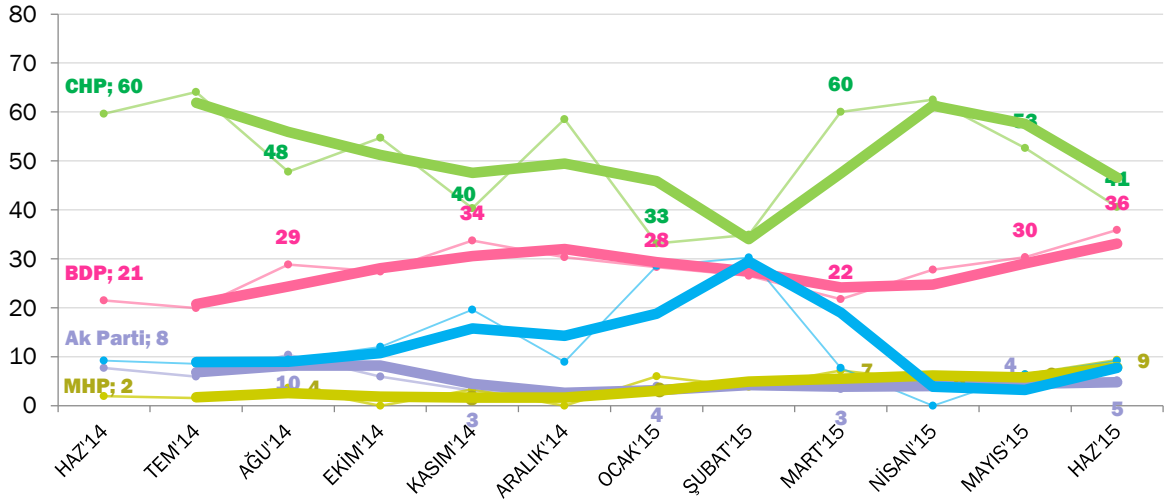
6.4. Dindarlık Seviyesi

Konda Barometreleri dahilinde her ay ölçümünü yaptığımız dindarlık seviyesinin siyasi tercih açısından son derece etken bir parametre olduğunu bir önceki parti seçmen profilleri bölümünde tespit etmiştik. Dindarlık seviyesi arttıkça Ak Parti seçmeni olma ihtimalinin artıp CHP seçmeni olma ihtimalinin azaldığını doğru kabul ediyoruz. Bu bağlamda, farklı dindarlık seviyelerinde Ak Parti oyunun nasıl hareket ettiğini incelememiz gerekiyor.

İnançsızlar içindeki oy tercihlerinin dalgalanmasının esas sebebi, bu kümenin yüzde 3'ten bile küçük olmasından kaynaklanıyor. Bu kadar ufak bir kümenin içindeki salınımlardan ziyade genel eğilime göz atmak gerekiyor. Bu ufak küme içinde CHP'nin oyunun azalıp HDP oyunun artmış olduğunu iddia edebiliriz. Ancak gene de, en fazla 1,5 milyonluk bir kitleden söz ettiğimizi unutmamak gerekiyor.

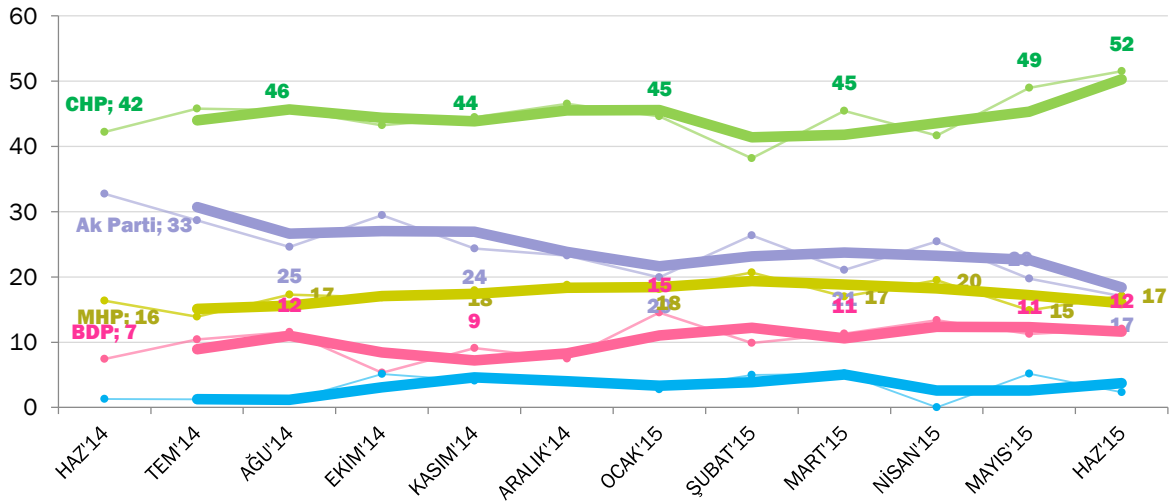

İnançsızlar

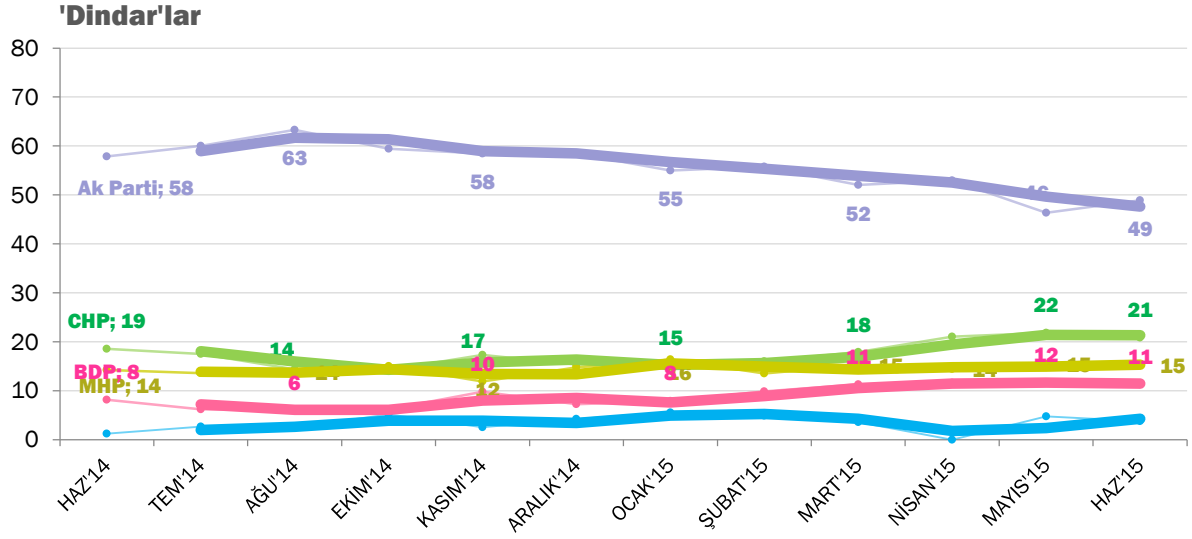
Kendini 'dinin gereklerine inanan ama pek yerine getirmeyen biri' olarak tarif eden inançlılar kümesi yaklaşık toplumun dörtte birine karşılık geliyor.

'İnançlı'lar

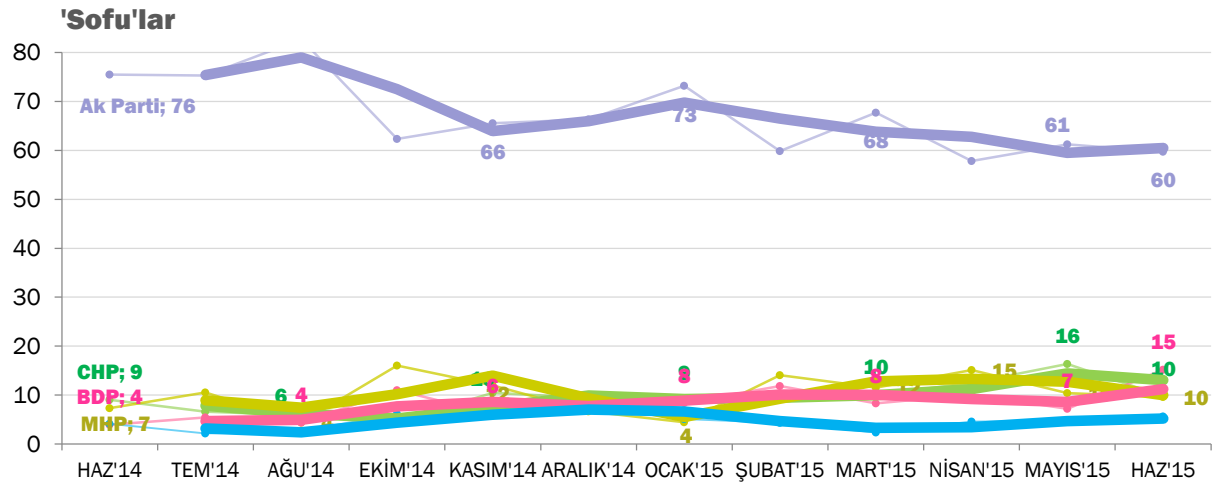

Bu küme içinde, 12 ay önce, üçte bir mertebesinde Ak Partili mevcutken bu oran yüzde 17'ye inmiş durumdadır. Oyunu CHP'ye vereceğini söyleyenlerin oranı ise 10 puan artarak yarıdan fazlayı aşmıştır. Bu küme de HDP'yi baraj üstüne geçiren gruplardan biridir.

Kendini dindar (dinin gereklerini yerine getirmeye çalışan biri) olarak tarif edenler yüzde 61 mertebesinde. Dindarların içinde de ülke genelindeki gibi Ak Parti tercih oranı düşmüştür. Ancak, halen yüzde 60'lık dindarlar kümesinin yarısı seçimden bir hafta önce Ak Parti'ye oy vereceğini söylemiştir.

Dinin tüm gereklerini yerine getiren kişi olarak tanımladığımız sofular içinde dahi Ak Parti oyunda azalma göze çarpıyor. Ancak, 16 puan düşmüş olsa bile halen, yüzde 12'lik sofular kümesinin yüzde 60'ı oyunu Ak Parti'den yana kullanacağını belirtiyor.

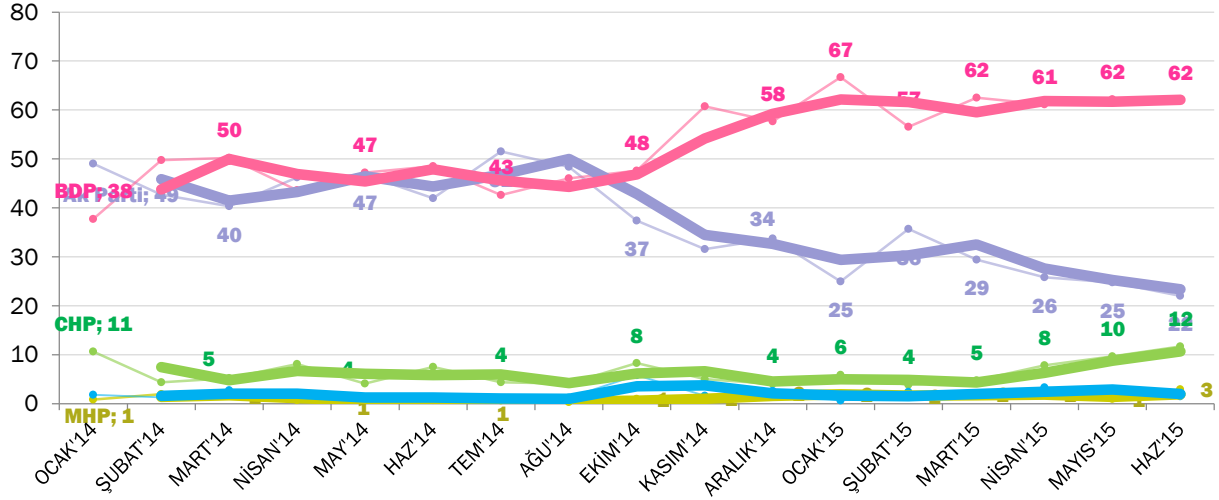
6.5. Etnik Kimlik

KONDA Barometresi kapsamında etnik kimliğe dair sürekli ölçüm yapıyor ve özellikle Kürtlerin siyasi tercihlerinin yanı sıra algı ve beklentilerini de tespit etmeye çalışıyoruz. Ancak, 2015 milletvekili seçimlerinde HDP'nin barajı geçip geçmemesi itibariyle son derece önemli bir rol üstlenecek olması ve diğer yandan HDP'nin temel ve tabanının Kürt siyasetine dayanması Kürt vatandaşların siyasi tercihini daha da önemli hale getirdi.

Aşağıdaki grafik 2014 yılının başından itibaren Kürt olduğunu belirten yüzde 14-16 arasındaki seçmenin siyasi tercih seyrini gösteriyor.

Kürtlerin 1,5 yıllık siyasi tercih seyri

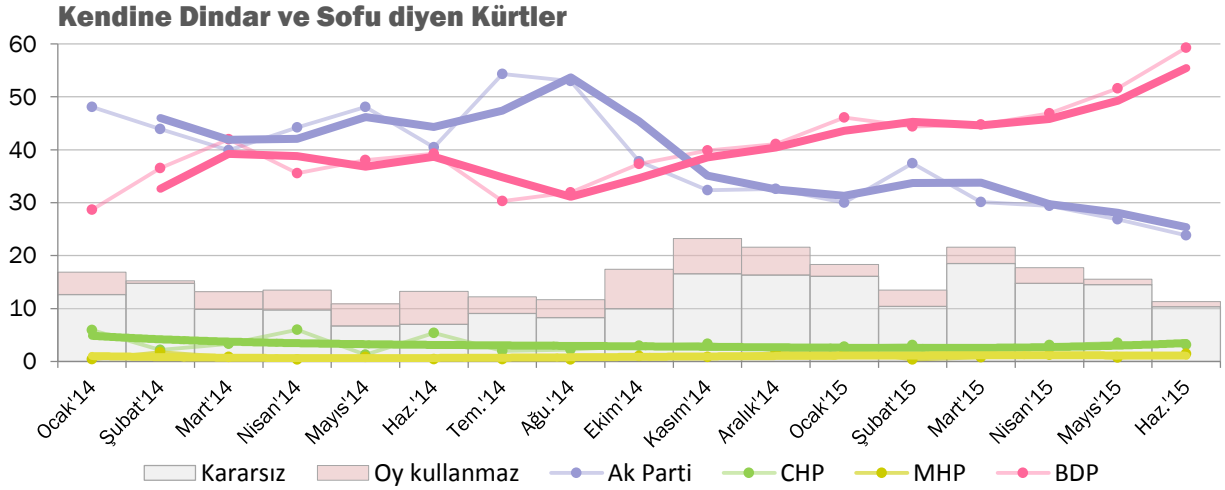

Erdoğan'ın Cumhurbaşkanı olduğu Ağustos'14'e kadar Kürtler arasında Ak Parti ve HDP (veya öncesinde BDP) Kürtlerden eşit oy alıyordu. Ancak, Demirtaş'ın da Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde baraj sınırı olan yüzde 10'a yakın oy almasıyla Kürtler arasında Ak Parti ve HDP arasındaki yarık açılmaya başladı. İki parti yüzde 14'lük Kürt oyunu neredeyse yarı yarıya paylaşıırken, HDP yüzde 60'lara çıktı, Ak Parti ise yüzde 20'ler mertebesine indi.

HDP'nin oy potansiyelinin yüzde 80'den fazlasını oluşturan Kürt seçmenlerin oylarının önümüzdeki seçimlerde ne oranda geri dönüşü olacağını tahmin etmek güç. Ancak, grafiğe baktığımızda, sadece sandığa yönelik bir tavırdan ziyade genel bir siyasi tavır değişikliği olduğunu düşünüyoruz.

Sandık tarihi yaklaştıkça ve siyasi rekabet söylemleri kızıştıkça, özellikle Kürtlerin dindarlığı veya dindar Kürtlerin tercihleri söz konusu edilmeye başladı. Özellikle, Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın doğu illerinde yaptığı açılış konuşmalarında elinde 'Kürtçe Kur'an' tutmasıyla tetiklenen tartışmalar dahilinde dindar Kürtlerin siyasi tercihinin Ak Parti ağırlıklı olacağı konusunda iddialar ortaya atıldı.

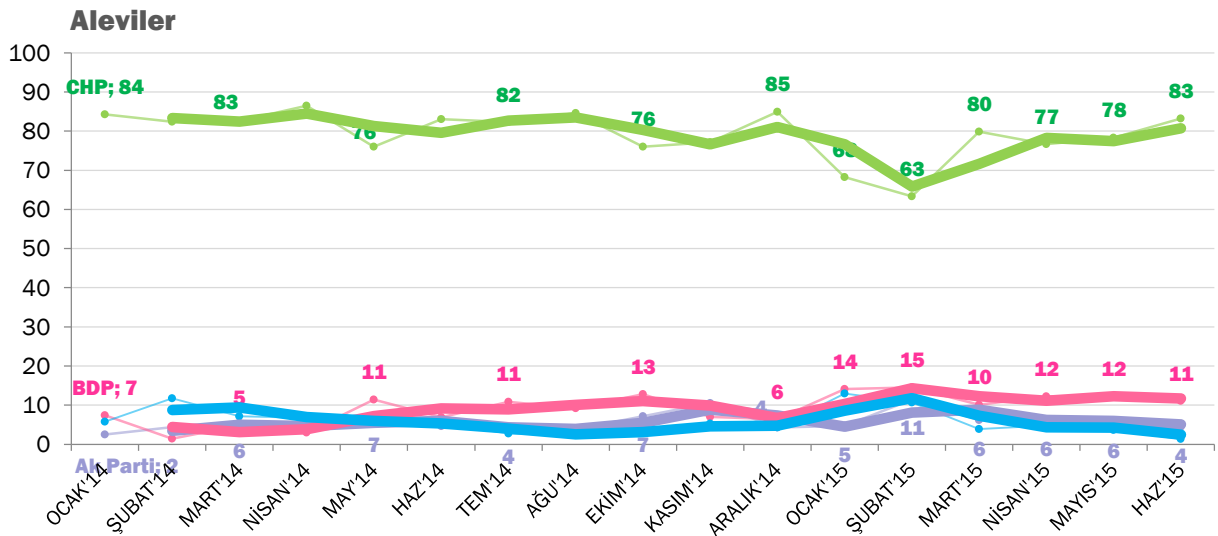
Aşağıdaki grafik ise Kürtler arasında kendini yalnız 'dindar' veya 'sofu' olarak tarif edenlerin siyasi tercihini gösteriyor. Bu grafik yukarıdakilerden farklı olarak kararsızlar dağıtılmadan önceki, doğrudan tercih oranlarını göstermektedir.

Seçimden önceki son aylara doğru kararsız oranının azalmasına rağmen Ak Parti'deki düşüş devam etmiştir. Diğer bir deyişle, dindar Kürtler arasında da Kürtlerin genelindeki gibi Ak Parti ve HDP arasında ciddi bir yarıklık oluşmuştur. Onlar arasında da, Ak Parti'nin oyu düşmüş, HDP'nin oyu artmıştır. Hatta, son aylarda kararlı hale gelen kararsızlardan Ak Parti hiç pay almadan, dindar Kürtler içindeki oyunu kaybetmeye devam etmiştir.

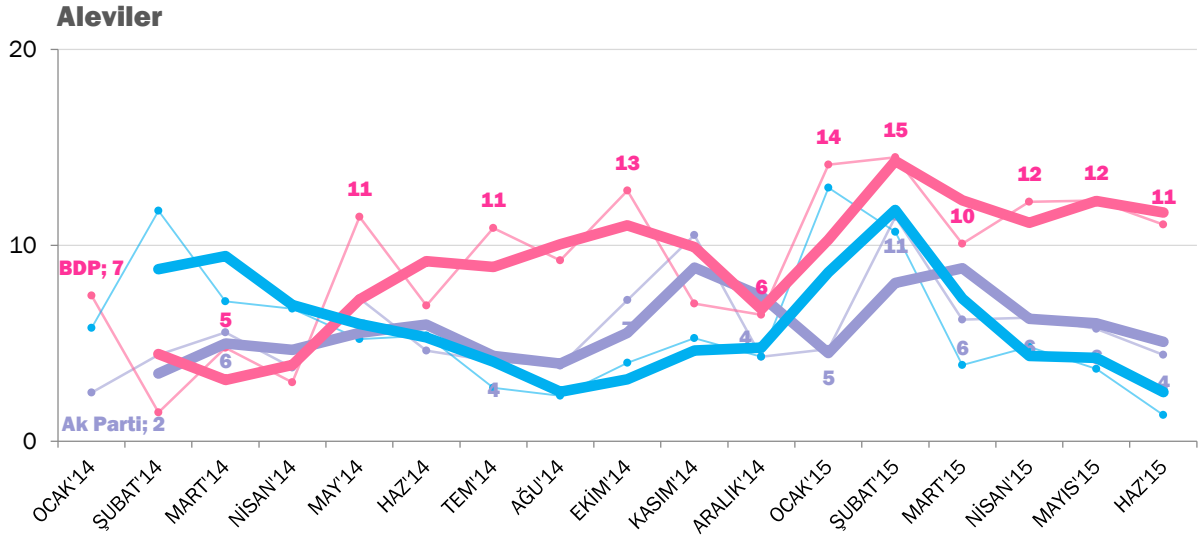
6.6. Mezhep

Alevi vatandaşlarımızın toplumun ne kadarlık bir kesimin teşkil ettiğine dair farklı iddialar ortaya atılabiliyor. Ancak, KONDA'nın farklı ölçeklerde yaptığı araştırmalarda Alevi nüfusun yetişkin nüfus içindeki oranı yüzde 5-6 seviyelerindedir. Genel siyasi eğilimi CHP'den yana olan Alevilerin bu seçim öncesinde de beşte dördü oy tercihini CHP'den yana kullanacağını belirtmiştir. Şubat aylarındaki düşüş eğiliminin karşılığında HDP oyunun da aynı dönemde az da olsa arttığını görebiliyoruz.

Alevilerin içinde de HDP'ye değişen bir yaklaşım olduğunu tespit etmek mümkün. Zira Alevilerin yoğunluklu yaşadığı Tunceli'de bu seçimde HDP'nin birinci çıkması bu durumu yeteri kadar teyit ediyor. Dolayısıyla, yukarıdaki grafiğin dikey eksenini biraz daraltıp yüzde 20 içinde dağılan partilere bakmak gerekiyor.

Bu grafikte HDP'nin pembe çizgisine bakarsak, genel bir artış eğrisine sahip olduğunu görüyoruz.

HDP'nin bu artışını yüzde 6'lık bir küme içindeki yüzde 12'lik bir oran olarak görebiliriz. Ancak, bu raporun farklı bölümlerinde de belirttiğimiz gibi HDP'nin son 8 ayda arttırdığı oyun Kürtler dışındaki kısmı tüm farklı kümelerin neredeyse hepsinden ufak oranlarda katkıyla oluşmuş bir fark.

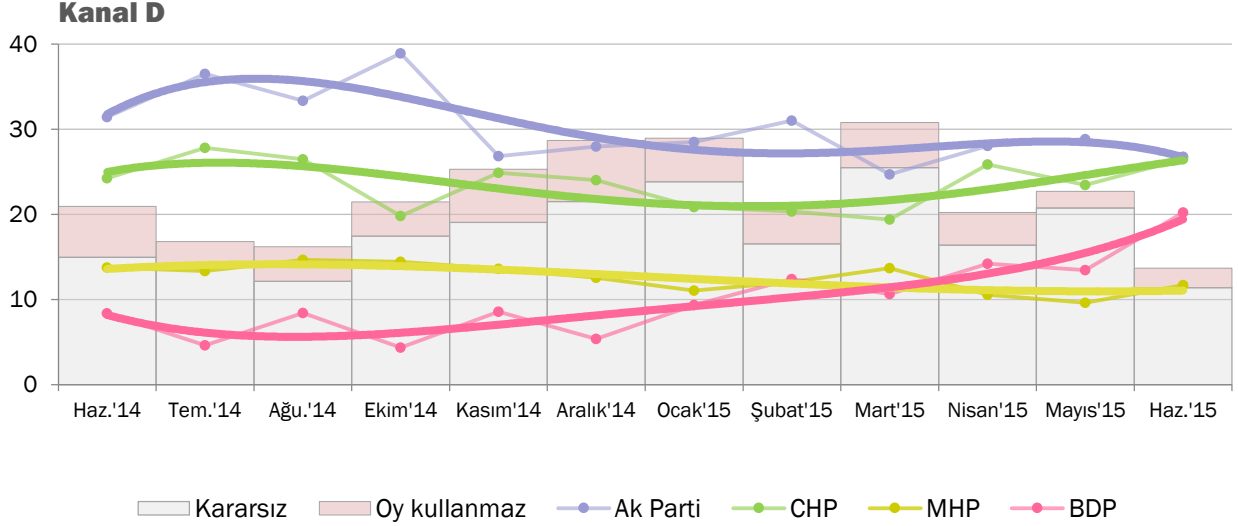
6.7. Haber Takip Edilen Televizyon Kanalı

Haberleri seyretmek için tercih edilen televizyon kanalı, siyasi tercih tarif etmek için sürekli kullandığımız bir parametre. Özellikle, kutuplaşmanın, bireylerin ötesinde kurumlara da etki ettiği son yıllarda televizyon kanalı tercihi birçok anlamda çok açıklayıcı olabiliyor. Ancak, diğer yandan, aşağıdaki grafiklerde görülebileceği gibi televizyon kanalının yayın politikasına göre seyircilerinin siyasi tercihi de belli oranlarda değişebiliyor. Bu noktada, bir kanalı seyreden seyircilerin yapılan propaganda türevi yayınlardan etkilenip fikirlerini mi değiştirdiği, yoksa kişiler kendilerinin siyasi tercihine paralel yayın yapan televizyon kanallarını mı seyretmeyi tercih etmeye başladığı konusunda kesin bir yargıya varmak çok zor. Ancak, yaptığımız derin analizlerin de yardımıyla değişen şeyin seyircilerin fikirleri değil, tercih edilen kanallar olduğunu iddia edebiliriz.

Televizyon kanalı tercihi göre siyasi tercih seyrini gösterdiğimiz bu grafiklerde kararsız oranlarını muhafaza ettik. Zira, hangi kanallardan haber takip edenlerin fikirlerinin hangi noktada kararsızlıktan çıktığını görmek istedik. Ayrıca, eğilim çizgilerini çıkıntı

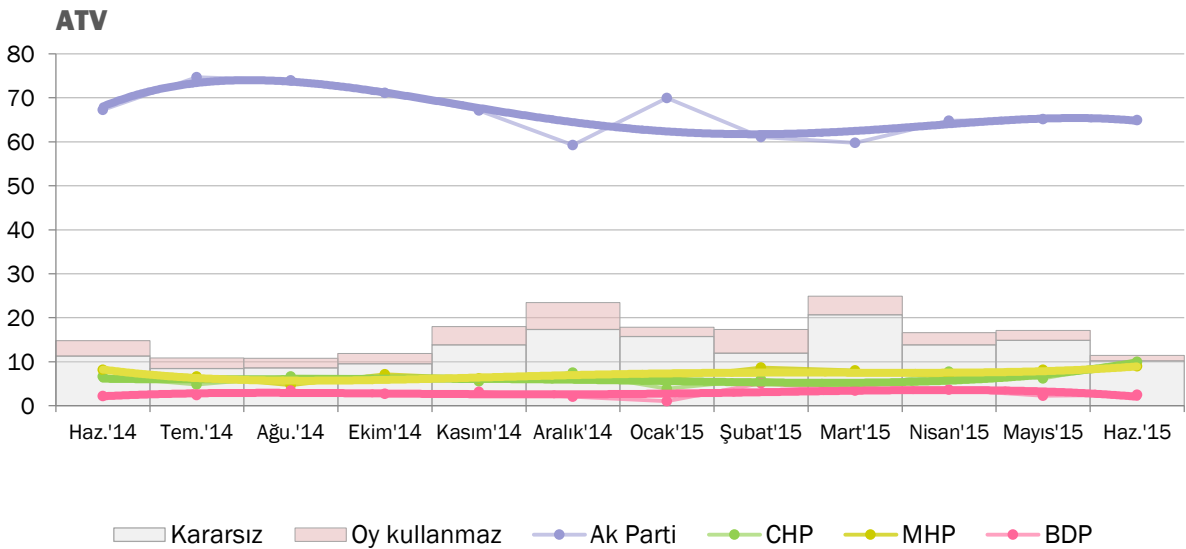

noktaları biraz daha törpülememize olanak veren polinom yöntemiyle yaptık. Neticede bu grafiklerde oranlardan ziyade eğilimler üzerinden analiz yapmak daha doğru olacaktır.

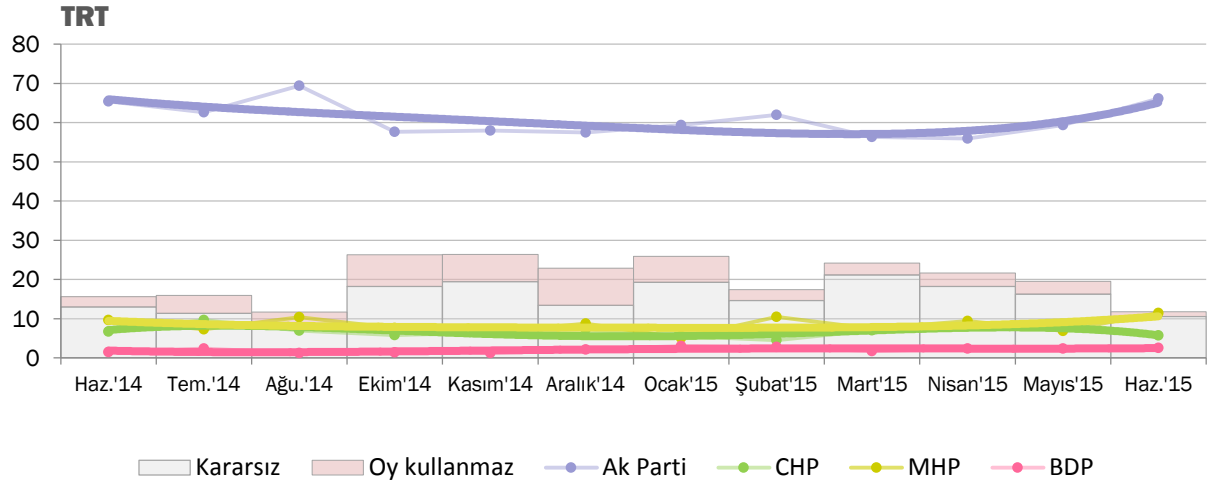
Kanal D izleyicisinin genel Barometre verilerine göre Türkiye'nin genel profiline yakın bir tablo ortaya koyduğunu iddia edebiliriz. Haberleri Kanal D'den izleyenlerin 12 aylık seyrine baktığımızda özellikle HDP'nin oyunun radikal şekilde arttığını görüyoruz. Son aylardaki azalan kararsızlardan Ak Parti'ye neredeyse hiç oy gitmeyip, sadece HDP'ye ve biraz da CHP'ye kanalize olmuş gibi gözüküyor.

ATV izleyicisi ise tam anlamıyla Ak Parti taraftarıdır. Diğer tüm kümelerde azalan Ak Parti oyu bir tek ATV izleyicileri arasında azalmamıştır. ATV'nin geçtiğimiz bir yıl ve belki de daha fazla süredir yayın politikasının net bir şekilde iktidar ve özellikle Recep Tayyip Erdoğan yanlısı olduğunu iddia edebiliriz. Zira Ak Parti oyu sabit yüzde 65-70 bandında devam etmiştir.

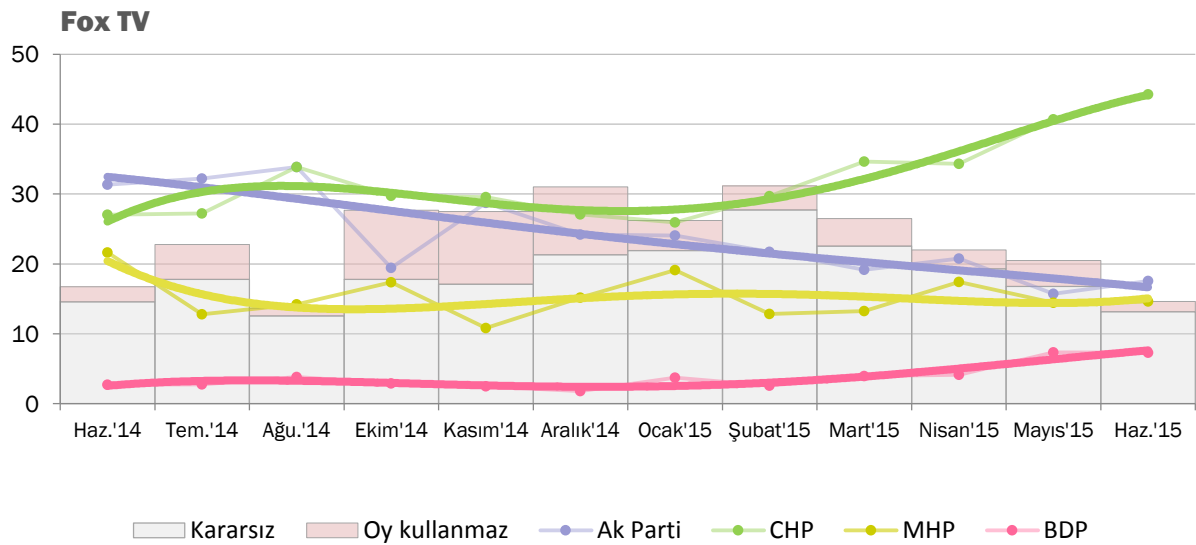

TRT izleyicilerinin de siyasi tercihi ülke genelinden farklı şekilde, değişmeyen bir iktidar destekçisi tablosu ortaya koymuştur.

Yukarıdaki grafiklere baktığımızda, tüm toplumun bileşenleri içinde Ak Parti oyu düşerken bir tek ATV ve TRT izleyicileri arasında düşmüyor olması, medyanın ve propagandanın gücünü bir kez daha düşünmemizi gerektiriyor.

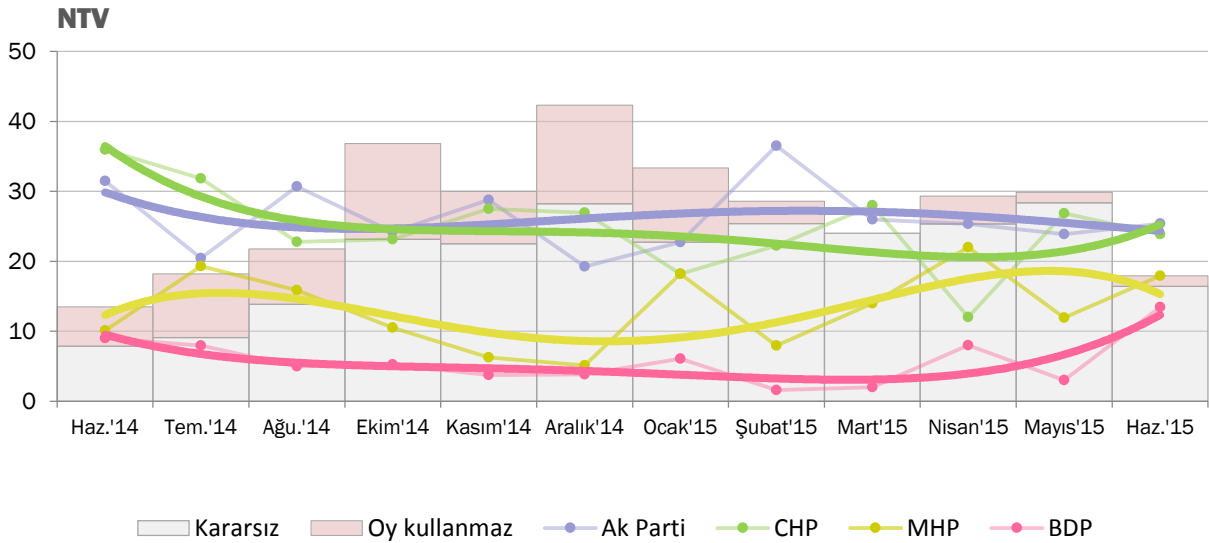
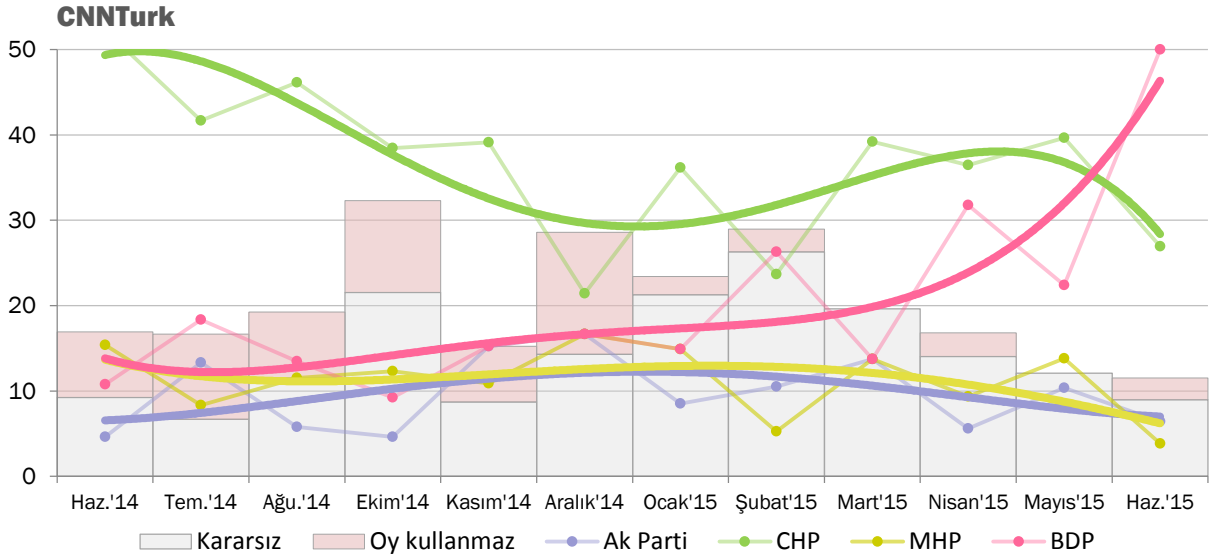
Aşağıda grafiği bulunan Fox TV izleyicilerininse geçen yıl net bir şekilde siyasi bir taraf olduğunu söylemek güç. Sadece, özellikle son 8 aylık dönemde bir nebze daha iktidar ve başkanlık sistemine karşı bir duruş sergilediğini gözlemleyebiliriz. Aşağıdaki grafikte de bu iddiayı destekleyen bir tablo ortaya çıkıyor. Haziran 2014'ten itibaren Fox TV izleyicileri içinde Ak Parti oyu düzenli olarak azalmıştır. Diğer bir deyişle, hem Fox TV izleyenlerin siyasi tercihi değişmiş, hem de Ak Parti taraftarları Fox TV seyrettiklerini daha az belirtmeye başlamışlardır.

Ancak, Fox TV izleyicileri arasında esas yükselişe geçen parti CHP'dir. Kararsızların oranı seçime doğru azaldıkça HDP oyu ve daha yüksek oranda CHP oyu artmıştır.

En son olarak iki haber kanalı CNNTurk ve NTV izleyicilerinin siyasi tercih profiline bakalım. İkisini de tercih edenlerin oranı denek sayısı açısından hayli düşük olduğundan sadece genel eğilim çizgisini değerlendirmeye almakta fayda var.

CNNTurk izleyicileri içinde, kararsızlar azaldıkça ortaya çıkan siyasi tercih değişimi son derece dikkat çekici. Önceki dönemlerdeki ölçümlere baktığımızda CNNTurk izleyicisinin Ak Parti karşıtı olduğunu tespti edebiliyorduk. Ağırlıklı olarak CHP seçmeninden oluşan CNNTurk izleyicisinde CHP'nin yerini net bir şekilde HDP'ye bırakmış olması son derece dikkat çekici.

NTV izleyicisi içinde de son ayda HDP'ye doğru bir eğilim göze çarpıyor. Ancak, özellikle son bir senelik dönemde NTV seyircisinin artık, CHP veya Ak Parti seçmeni ağırlıklı olduğunu iddia etmek mümkün değildir.

Farklı demografik kümelerde siyasi tercihin zaman içinde nasıl değiştiğini inceledik. Tüm bu bölümden net bir şekilde ortaya çıkan bulgu Ak Parti'nin tüm kümelerde oy kaybına uğradığıdır. Bazı kümelerde çok sert, bazı kümelerde ise daha az sert düşüşler görülmüştür. Dolayısıyla, iktidar partisinin düşüşünü herhangi bir zümre veya grubun tepkisiyle açıklama mümkün değildir. Ak Parti'nin oylarının düşmediği görünen iki küme TRT ve ATV izleyenlerdir. Bu iki kanal dışında başka birkaç televizyon kanalını tercih eden gruplarda da Ak Parti oyu düşmemiştir. Ancak, bu televizyon kanalları da yayın politikaları daha ziyade iktidar yanlısı olanlardır. Neticede, Ak Parti kendi oyunun düşmesini sadece propaganda kanalıyla ulaşabildiği kişilerde engelleyebilmiştir.

Siyasi tercih değişimlerinde diğer bir dikkat çekici tablo HDP'ye ait. Ak Parti'nin düşüşü kadar olmasa da HDP'nin yükselişi de hayli yaygın. Az ya da çok çoğu demografik kümede HDP'nin yükselen eğrisini görmek mümkün. Ayrıca, çoğu kümede HDP barajı seçimin birkaç ay öncesinden geçmiş gözüküyor. Bu bölümdeki analizleri bir araya getirdiğimize bir kez daha toplumsal bir gerçeği idrak ediyoruz. Ne kadar büyük olursa olsun, sadece bir zümrenin veya bir grubun etkisiyle hiçbir siyasi dinamik değişmiyor. En azından 7 Haziran seçimlerinde olduğu gibi siyasi tabloyu değiştiremiyor. Değişim tüm toplum bileşenleriyle birlikteyse oluşabiliyor. Toplum ikiye bölünmüşse bile sadece bir tarafıyla hiçbir aşama kaydedilemiyor.

6.8. Kalabalıkların Akli

Şubat'tan Haziran'a 5 ay boyunca görüştüğümüz kişilere kime oy vereceklerinin yanısıra, hangi partinin ne kadar oy alacağına dair tahminlerini sorduk. Meclisteki dört partinin her biri için Haziran'daki seçimde alacakları oy oranıyla ilgili tahminlerini söylemelerini istedik. Bu soru halkın seçim sonucuyla ilgili ortalamadaki beklentilerini yansıtmakla kalmıyor, aynı zamanda istatistikteki bir teoriyi sınamaya yardımcı oluyor.

Francis Galton adında İngiliz bir istatistikçi, 1907 yılında *Nature* dergisinde yayınladığı bir makalesinde "kalabalıkların akli" (*wisdom of the crowds*) adını verdiği durumu anlatmıştı. Bir şenlikte bir sığırın ağırlığının tahmin edildiği bir yarışmada, yarışmaya katılan 800 kişinin hiçbiri ağırlığını doğru tahmin edemese de ve bazı tahminler çok aykırı kaçsa da, bu 800 kişinin tahminlerinin ortalaması alındığında sığırın gerçek ağırlığına çok yakın bir sayı çıkmıştı. Galton makaleyi yazarken aslında halkın oy vermeye ehil olmadığını savunma niyetindeydi ve ortalama tahminlerin gerçeğe bu kadar yakın olması kendisini de şaşırtan bir bulgu oldu.³

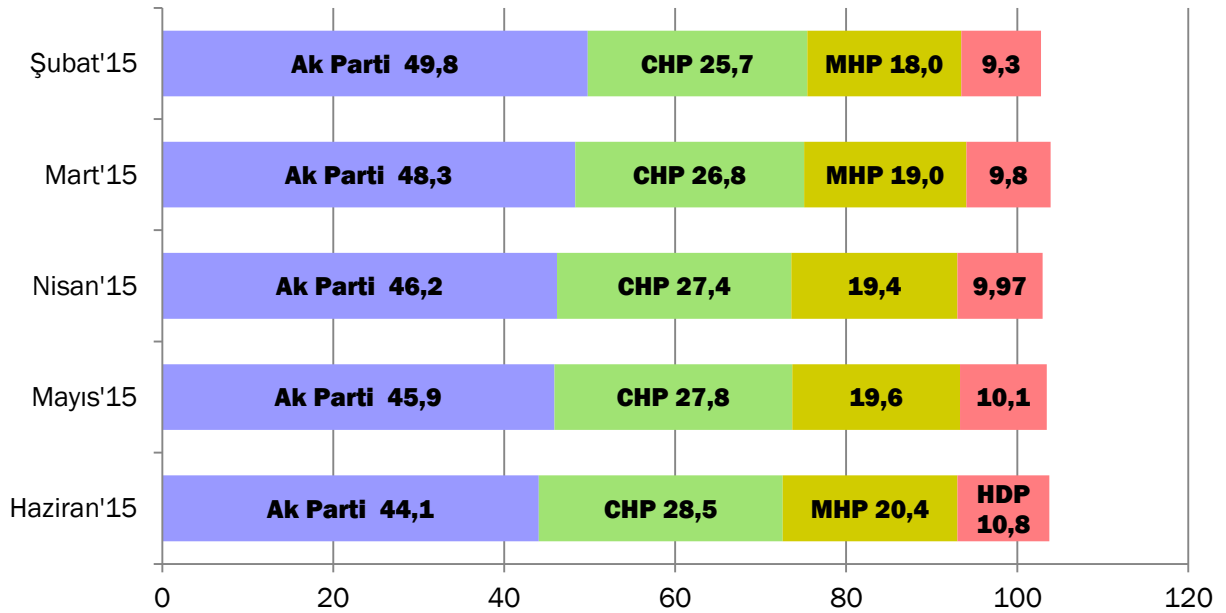
Daha sonra bu konuda yapılan çalışmalar, doğru şartlar dahilinde olduğu sürece, herhangi şahsın veya uzmanın tek başına bilme olasılığı çok düşük olan konularda, bir grup insanın ortalama fikrinin çok aydınlatıcı olabileceğini gösteriyor. Bir örnekte, kaybolan bir denizaltı için denizde uzun süre yapılan arama sonuç vermemiş ama uzmanlığı olan ve olmayan bir grup insanın denizaltına ne olmuş olabileceği, ne hızda ne yöne gitmiş olabileceğine dair tahminlerin ortalaması sayesinde, denizaltının yeri 200 metrelik sapmayla bilinebilmişti. Kalabalıkların aklına dayalı bu yöntemi, ABD'nin istihbarat teşkilatı olan CIA de gelecekte dünyada dış politikalarını etkileyebilecek ne tür olayların ne zaman olabileceğine dair kestirimde bulunarak geleneksel yöntemlerini desteklemek için kullanıyor.⁴

³ <http://galton.org/essays/1900-1911/galton-1907-vox-populi.pdf>

⁴ http://www.npr.org/blogs/parallels/2014/04/02/297839429/-so-you-think-youre-smarter-than-a-cia-agent?utm_campaign=storyshare&utm_source=share&utm_medium=twitter

Ne kadar oy alırlar? Gerçek tahmin oranları

Partilerin alacağı oylarla ilgili tahmine gelecek olursak, her bir parti için yüzde 0'dan yüzde 100'e kadar birbirinden oldukça farklı oranlar söylendi. Her bir parti söylenen bu oranların ortalaması alındığında, yukarıdaki tabloda da görülen oranlar ortaya çıktı. Kişilerin yüzde 0, 1 veya 95, 100 gibi rasyonel olmayan tahminler yapmalarına karşın toplamın 100'e çok yakın bir sayı olması kalabalıkların akli teorisini doğrular niteliktedir.

Buna göre seçime bir hafta kala yapılan Haziran'15 araştırmasında, halk 7 Haziran seçiminde Ak Parti'nin ortalamada yüzde 44,1, CHP'nin yüzde 28,5, MHP'nin yüzde 20,4 ve HDP'nin yüzde 10,8 oranında oy alacağını tahmin etti. Bu oranlar, meclis dışı diğer partilerin dahil edilmemesine rağmen yüzde 104'e toplanıyor. Dolayısıyla ortalamada çok ince hesaplanmış tahminlerden bahsetmek mümkün değil. Ancak görüştüğümüz kişilere oranların toplamının yüzde 100'ün altında olması gerektiği şeklinde bir kısıtlama da konmamıştı.

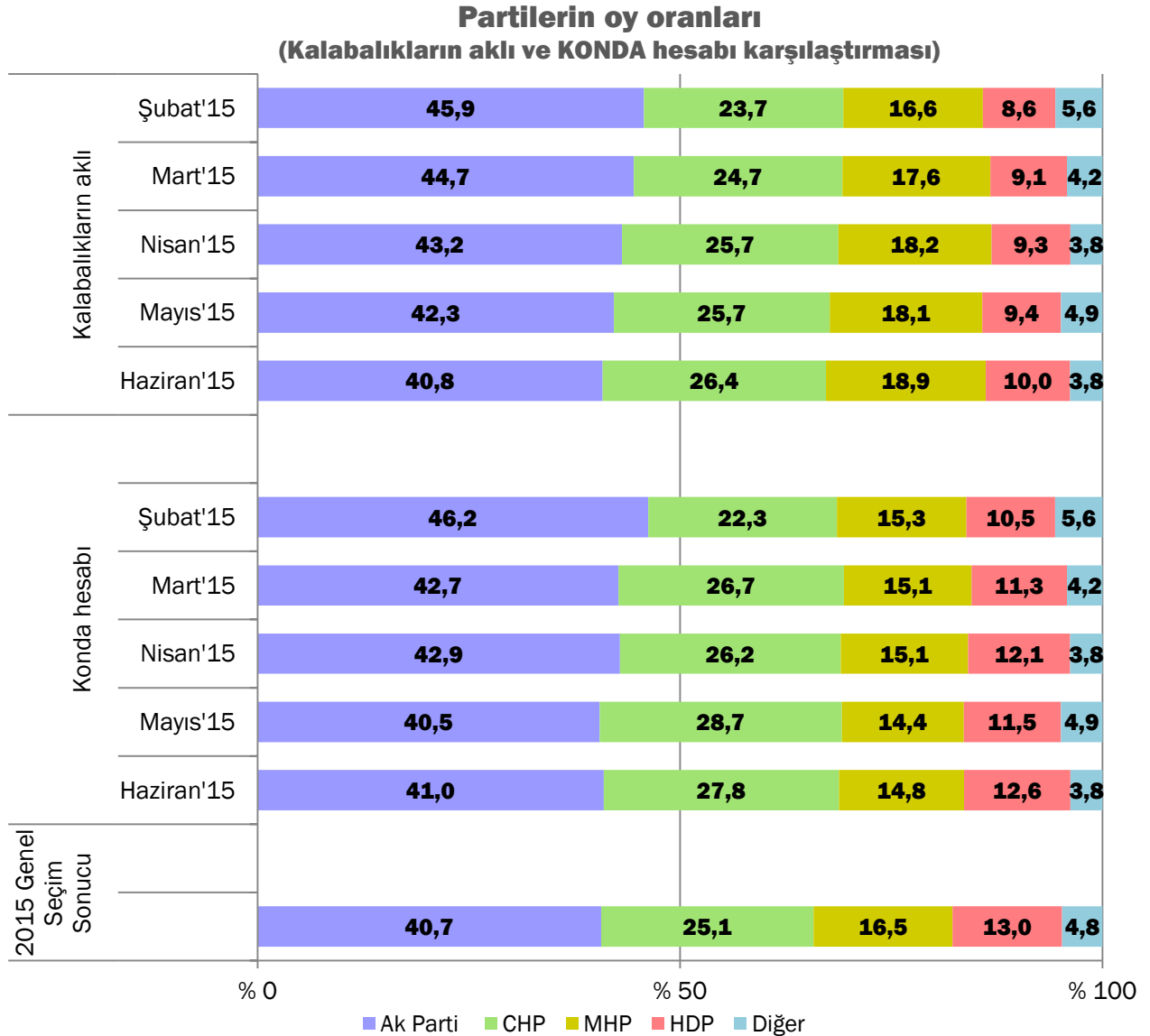
Kalabalıkların akli teorisinin öngördüğü gibi, görüşülen kişilerin çok küçük bir kısmı o ayki araştırmadaki seçim sonucu bulgusuna yakın tahminlerde bulunabilmiş. Örneğin Şubat araştırmada görüşülen 2722 kişiden sadece 44 kişi her 4 parti için 2 puanlık yanılmayla tahminlerde bulunabilmiş.

Kalabalıkların aklından doğru tahminler

Aylara göre kalabalık aklını, yani seçim sonucu tahminini gösteren yukarıdaki grafikte ilk dikkat çeken bulgu, Ak Parti ile ilgili tahmindeki oranın, araştırma bulgularına paralel şekilde azalırken, HDP'nin de aynı şekilde artmış olması. Dolayısıyla seçmenlerin bir kısmı Ak Parti'ye desteklerini çekerken, bir bütün olarak seçmenler de bu değişikliği öngörmüş ve tahminlerine yansıtılmışlar.

Seçim tahminleriyle oy oranları arasındaki ilişkiyi aşağıdaki grafikte daha net şekilde görebiliyoruz. Oy oranlarının 100'e toplanarak daha anlamlı bir sonuç üretmesi için, 'kalabalıkların aklı' olarak tarif ettiğimiz tahmin oranlarında meclis dışındaki diğer partilerin KONDA bulgusundaki oranı eklenip nihai toplamın 100 olmasına yönelik ayarlama yapılmıştır. Diğer bir deyişle, örneğin Haziran'da dört parti için toplamda yüzde 104'lük tahmin yapıldığı halde, bu yüzde 104, oyu yüzde 3,8 olan diğer partiler dışında ilk dört partiye düşen yüzde 96,2'ye tamamlanacak şekilde yeniden hesapladık.

Bu grafikte de görüldüğü gibi, KONDA bulgusuna göre Ak Parti oyu azalırken, kalabalıkların aklına göre de oyu azalıyor. Benzer şekilde CHP'deki oy artışı da kalabalıkların aklına yansımış. HDP ise Şubat ayında beridire barajı geçer görünürken, kalabalıkların aklı ancak Haziran araştırmasında barajı geçebileceğini öngörmüş. 7 Haziran'daki seçim sonucuyla karşılaştıracak olursak, kalabalıkların aklı ile Ak Parti'nin oy oranının bir

hafta kala neredeyse birebir tahmin edilebildiği, CHP ve MHP yüksek tahmin edilirken, HDP'nin düşük tahmin edildiği görülmüyor. Toplumun birçok kesiminin HDP'nin barajı yüzde 13 gibi bir oranla geçmiş olmasına şaşırmasını, ortalama beklentinin tam baraj sınırında olmuş olmasıyla açıklamak mümkün.

Siyasi tercihler ve oy oranı tahminlerine bir sonraki sayfada yer alan grafikte olduğu gibi birlikte baktığımızda beklenebileceği gibi her seçmen grubunun kendi desteklediği siyasi partiye daha yüksek oranla tahminler verdiğini görüyoruz. Seçmenlerin kendi partilerinin gerçek oyundan daha yüksek oy almasını beklemeleri gayet olağan bir durumdur.

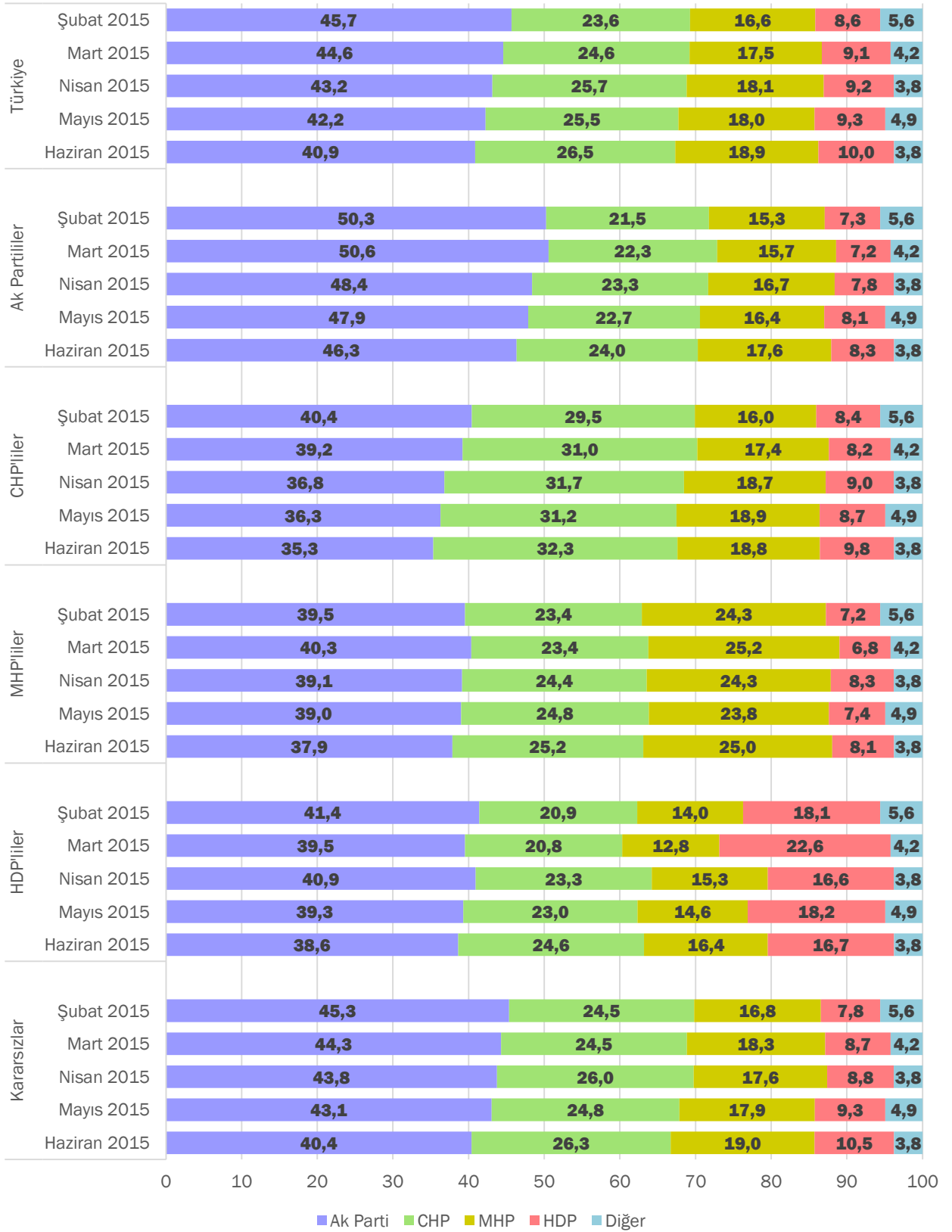
Ak Partililer her ne kadar kendi partilerine ortalamada 4 ila 6 puan daha fazla oy yakıştırmışsalar da, 5 ay içinde bu oy tahminin, genel ortalamaya paralel şekilde azaldığını net olarak görebiliyoruz.

Gerçek durum ile kendi partisi için verdiği tahmin arasında en büyük fark oluşan seçmen grubu HDP'liler, en küçük farkla tahmin eden seçmen grubu da MHP'lilerdir. MHP'liler ayrıca oran tahminlerinde aydan aya en az değişiklik, oynama gören seçmen grubu olmuş.

Son tahlilde toplumun genelinin ülke siyaseti hakkında ortak bilinçle hareket edip, meselelere rasyonel yaklaşabildiğini söyleyebiliriz. Seçim yapılması ve gerçek sonucun ortaya çıkmasıyla birlikte, kalabalık akli teorisinin işimize yarayıp yaramadığını değerlendirebiliriz. Diğer bir deyişle, Türkiye'de hanelerde yüzyüze anket yaparak ve seçimle ilgili tahminler yapılmasını isteyerek seçim sonuçlarının öngörülüp görülemeyeceğini bir anlamda test etmiş olduğumuz için, teorisinin bu durumda geçerli olup olmadığını inceleyebiliriz. Yukarıdaki grafikte Haziran'15 tahminlerini, Haziran'15 araştırma bulgularını ve seçim sonuçlarını karşılaştırdığımızda, öncelikle araştırma bulgularının seçim sonuçlarına daha yakın olduğunu görüyoruz. Ancak tek tek kişilerin çok büyük çoğunluğunun gerçek durumdan oldukça uzak oy oranları vermelerine rağmen, tahminlerin ortalamada seçim sonuçlarına bu kadar yakın olması oldukça çarpıcı bir sonuç. Bu yakınlık bu yöntemin genel olarak seçim sonuçlarını veya benzer oran dağılımlarını öngörmek için, anket yöntemini destekleyebileceği, hatta belki yöntemin geliştirilmesiyle alternatif haline gelebileceği konusunda ipucu sağlıyor.

Aylara göre parti seçmenlerinin seçim sonucu tahminleri

7. ARAŞTIRMANIN KÜNYESİ

7.1. Seçmen Profili İçin Kullanılan Örneklem

Bu raporun Seçmenlerin Demografik Profili bölümü için, saha araştırması 2-3 Mayıs tarihlerinde yapılan Mayıs'15 Barometresi araştırmasının, saha araştırması 23-24 Mayıs tarihlerinde yapılmış olan ve kendi kaynaklarımızla karşılayarak raporlamadığımız bir araştırmanın ve saha araştırması 30-31 Mayıs tarihlerinde yapılan Haziran'15 Barometresi araştırmasının verileri birleştirilmiştir. Bu sayede 9803 kişiden oluşan bir örneklemle toplumdaki küçük demografik grupların dahi siyasi tercihleri hakkında sağlıklı bilgi sunulabilmektedir. Bu araştırmalar, KONDA Barometresi aboneleri için, KONDA Araştırma ve Danışmanlık A.Ş. tarafından gerçekleştirilmiştir.

Örneklem, ADNKS (Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi) verilerine dayalı mahalle ve köylerin nüfus büyüklükleri ve eğitim seviyeleri verileri ile 12 Haziran 2011 genel seçimlerinin mahalle ve köy sonuçları katmanlandırılarak hazırlanmıştır.

Yerleşim yerleri önce kır/kent/metropol olarak ayrıştırılmış ve 12 bölge esas alınarak örneklem tespit edilmiştir.

Örneklem	Araştırma			
	2-3 Mayıs	23-24 Mayıs	30-31 Mayıs	Toplam
Gidilen il	27	30	30	30
Gidilen ilçe	109	131	126	211
Gidilen mahalle/köy	154	197	200	516
Görüşülen denek	2691	3569	3543	9803

Üç araştırmanın siyasi tercih ve demografi bulguları, araştırmaların yapıldığı dönem boyunca seçmen tercihlerinde büyük değişim olmadığını ve verilerin birleştirilebileceğini göstermektedir.

Görüşülen deneklerin bölgelere ve yerleşim yerleri türüne göre dağılımı aşağıdaki tablodadır.

	Anketin yapıldığı bölge	Kır	Kent	Metropol	Toplam
1	İstanbul			18,9	18,9
2	Batı Marmara	2,1	3,1		5,2
3	Ege	4,0	5,7	5,2	14,8
4	Doğu Marmara	1,5	2,9	5,2	9,6
5	Batı Anadolu	,5		9,0	9,5
6	Akdeniz	3,5	3,0	6,0	12,5
7	Orta Anadolu	1,5	2,0	1,5	5,0
8	Batı Karadeniz	2,5	3,8		6,3
9	Doğu Karadeniz	1,5	1,7		3,2
10	Kuzeydoğu Anadolu	1,1	,4		1,5
11	Ortadoğu Anadolu	1,4	3,1		4,5
12	Güneydoğu Anadolu	2,2	3,5	3,2	8,9
	Toplam	21,8	29,2	49,0	100,0

8. TERİMLER SÖZLÜĞÜ

Bulgular, araştırmaların saha çalışmalarında görüşülen kişilerle yüz yüze yapılan anketlerde sorulan sorulara dayandırılmaktadır. Bazı sorular ve cevap seçenekleri sonrasında kısaltılarak veya basitleştirilerek, raporda gündelik dilde kullanılan terimlerle ifade edilmektedir. Örneğin kendini ne kadar dindar gördüğüne dair soruya cevaben “İnançlı ama dinin gereklerini pek yerine getiremeyen biri” için, raporda kısaca “inançlı” ifadesi kullanılmaktadır. Bu bölüm terimlerle ilgili açıklamaya ihtiyaç duyanlar için hazırlanmıştır. İlk tabloda terimler ve açıklamaları, daha sonraki tablolarda bu terimlerin kaynağı olan soru ve cevap metinleri yer almaktadır.

Terim	Açıklama
Alevi Müslüman:	Kendi din / mezhebini Alevi Müslüman olarak tanımlayan kişi
Alt orta sınıf:	Kişi başı geliri ortadaki yüzde 60'lık kesimde olan ama otomobili olmayan kesim
Alt sınıf:	Kişi başı geliri en düşük olan yüzde 20'lik kesim
Arap:	Kendi etnik kökenini Arap olan tanımlayan kişi
Başörtülü:	Kendisi veya erkekse eşinin başörtüsü ile örtündüğünü belirten kişi
Çarşaf:	Kendisi veya erkekse eşinin çarşafı ile örtündüğünü belirten kişi
Dindar:	Dinin gereklerini yerine getirmeye çalışan dindar biri
Dindar muhafazakâr:	Kendi hayat tarzını dindar muhafazakâr olarak tanımlayan kişi
Geleneksel muhafazakâr:	Kendi hayat tarzını geleneksel muhafazakâr olarak tanımlayan kişi
İdeolojik:	Siyasi görüşüne en yakın parti o, diyen kişi
İnançlı:	İnançlı ama dinin gereklerini pek yerine getiremeyen biri
İnançsız:	Dinin gereklerine pek inanmayan biri
Kent:	Nüfusun 4000'in üstünde olan yerleşim yerleri (idari tanımdan farklıdır)
Kır:	Nüfusun 4000'in altında olan yerleşim yerleri (idari tanımdan farklıdır)
Kürt:	Kendi etnik kökenini Kürt olan tanımlayan kişi
Liderci:	Liderine, başkanına güveniyorum, beğeniyorum, diyen kişi
Metropol:	Nüfusu en yüksek 15 şehrin bütünleşik şehir merkezi sınırlarındaki yerleşim yerleri (idari tanımdan farklıdır)
Modern:	Kendi hayat tarzını modern olarak tanımlayan kişi
Örtünmeyenler:	Kendisi veya erkekse eşinin örtünmediğini belirten kişi
Partisiz:	Bu partilerden hiçbirisi beni temsil etmiyor, diyen kişi

Sofu:	Dinin tüm gereklerini tam yerine getiren dindar biri
Son Dakikacı:	Seçim dönemlerinde partilerin çalışmalarına bakarak karar veriyorum, diyen kişi
Sünni Müslüman:	Kendi din / mezhebini Sünni Müslüman olarak tanımlayan kişi
Taraftar:	Ben / biz hep o partiye oy veririm, diyen kişi
Türbanlı:	Kendisi veya erkekse eşinin türbanla örtündüğünü belirten kişi
Türk:	Kendi etnik kökenini Türk olan tanımlayan kişi
Üst sınıf:	Kişi başı geliri en yüksek olan yüzde 20'lik kesim
Yeni orta sınıf:	Kişi başı geliri ortadaki yüzde 60'lık kesimde olan ve otomobili olan kesim
Zaza:	Kendi etnik kökenini Zaza olan tanımlayan kişi

8.1. Terimlerin Kaynağı Olan Soru ve Veriler

Kendinizi, hayat tarzı bakımından aşağıda sayacağım üç gruptan hangisinde sayarsınız?

Modern

Geleneksel muhafazakâr

Dindar muhafazakâr

Eşiniz veya siz, sokağa çıkarken başınızı örtüyor musunuz? Nasıl örtüyorsunuz?

Örtünmüyor

Başörtüsü

Türban

Çarşaf

Görüşülen kişi bekâr erkek

Hepimiz Türkiye Cumhuriyeti vatandaşıyız, ama değişik etnik kökenlerden olabiliriz; Siz kendinizi, kimliğinizi ne olarak biliyorsunuz veya hissediyorsunuz?

Türk

Kürt

Zaza

Arap

Diğer

Kendinizi ait hissettiğiniz dininiz ve mezhebiniz nedir?

Sünni Müslüman

Alevi Müslüman

Diğer

Dindarlık açısından kendinizi aşağıda okuyacaklarımdan hangisiyle tarif edersiniz?

Dinin gereklerine pek inanmayan biri

İnançlı ama dinin gereklerini pek yerine getiremeyen biri

Dinin gereklerini yerine getirmeye çalışan dindar biri

Dinin tüm gereklerini tam yerine getiren dindar biri

Genel olarak sandıktaki oy tercihinizi sayacağım sebeplerden hangisi etkiliyor, hangisi belirliyor?

Ben/biz hep o partiye oy verimiz.

Siyasi görüşüme en yakın parti o.

Liderine, başkanına güveniyorum, beğeniyorum.

Bu partilerden hiçbirisi beni temsil etmiyor.

Seçim döneminde partilerin çalışmalarına bakarak karar veriyorum.

Toplam

Yerleşim Kodu (Örneklemeden gelen veri)

Kır

Kent

Metropol

Ekonomik sınıflar (Hanedeki kişi sayısı, hane geliri ve otomobil sahipliği kullanılarak hesaplanıyor)

Alt sınıf

Alt orta sınıf

Yeni orta sınıf

Üst sınıf